

Rapport 0804

Beinta í Jákupsstovu, Eli Kjersem og Judith Molka-Danielsen

Kommunedemokrati på nett

En evaluering av e-demokratiprojektet d:mo Molde

MØREFORSKING
Molde AS

Beinta í Jákupsstovu, Eli Kjersem og Judith Molka-Danielsen

KOMMUNEDEMOKRATI PÅ NETT

En evaluering av e-demokratiprojektet d:mo Molde

Rapport 0804

ISSN 0806-0789
ISBN 978-82-7830-128-9
Møreforsking Molde AS
Juli 2008

Tittel:	Kommunedemokrati på nett. En evaluering av e-demokrati-prosjektet d:mo Molde
Forfatter(-e):	Beinta í Jákupsstovu, Eli Kjersem og Judith Molka-Danielsen
Rapport nr.:	0804
Prosjektnr.:	2099
Prosjektnavn:	Evaluering av d:mo i Molde kommune
Prosjektleder:	Beinta í Jákupsstovu
Finansieringskilde:	Molde kommune
Rapporten kan bestilles fra:	Høgskolen i Molde, biblioteket, Boks 2110, 6402 MOLDE. Tlf.: 71 21 41 61, Faks: 71 21 41 60, epost: biblioteket@himolde.no - www.himolde.no
Sider:	115
Pris:	Kr 150,-
ISSN	0806-0789
ISBN	978-82-7830-128-9

Kort sammendrag:

D:mo er et e-demokratiprojekt som skulle fremme lokalpolitisk debatt på internett blant kommunens befolkning. Ikt-firmaet Ergo Group ønsket å prøve ut sitt konsept, og Molde kommune sa ja til å være pilotkommune. D:mo Molde ble tatt i bruk høsten 2004 og etter noen justeringer relansert under navnet Demokratitorget sommeren 2007. Møreforskning Molde ble engasjert for å evaluere prosjektet. Vi har vurdert forsøket med e-demokrati i Molde i lys av målsettinger for prosjektet og relevant demokratiteori, samt undersøkt ikt-verktøyets brukervennlighet.

Planen var å evaluere fornøydhetsnivå blant brukerne, men en forundersøkelse høsten 2005 viste at brukerne var få, og at det var svært liten kjennskap til d:mo blant Moldes befolkning. Under kommunevalgkampen i 2007 viste en del politikere litt større interesse, men de fikk ingen respons fra innbyggerne, og aktiviteten opphørte helt da valget var over.

En problemstilling for oss har derfor vært hvordan vi skulle evaluere et konsept nesten uten brukere. Politikerne var imidlertid godt informert om konseptet gjennom kurs og opplæring, selv om også de hadde liten erfaring som brukere. Vi valgte derfor å gjennomføre en ganske omfattende spørreskjemaundersøkelse blant politikere. Fokus ble flyttet fra å studere erfaringer med konseptet til også prøve å finne noen forklaringer på hvorfor suksessen uteble, samt hvilke forventninger de folkevalgte i Molde hadde til e-demokratiet.

Det er ikke uvanlig at selve teknologien blir framstilt som en vidundermedisin som kan løse all slags problemer. Men utfordringene ligger ofte i at teknologien møter systemer bestående av mennesker og eksisterende rutiner. Selv om vi finner svakheter ved teknologien, ligger de største svakhetene ved d:mo i gjennomføringsprosessen.

Det er heller ikke uvanlig at nye løsninger eller nye produkter driver fram problemdefinisjoner. I dette tilfellet ble nytt fokus satt på mulige problemer ved

lokaldemokratiet, som synkende valgoppslutning og antakelser om for stor avstand mellom innbyggere og folkevalgte. Ikt-konseptet ble framstilt som løsningen som skulle forbedre demokratiet.

D:mo-prosjektet er et forsøk på å omforme demokratiet ved å skape nye kommunikasjonskanaler. Slike demokratiseringstiltak innebærer viktige verdivalg. Teknologien i seg selv kan ses som et politisk nøytralt redskap, men bruken av de teknologiske løsningene vil kunne endre politiske strukturer. Fire ulike demokrati-modeller viser variasjoner i vektlegging av sentrale demokrativerdier. Skal innbyggerne trekkes mer inn i politiske prosesser ved å gis direkte innflytelse på dagsorden og beslutningsfatning? Eller bør dette i hovedsak overlates til de folkevalgte?

Ideelt sett vil et demokrati vokse fram og endres gjennom mobilisering nedenfra, bl.a. fordi en demokratipolitikk utformet av det offentlige kan resultere i tiltak som først og fremst legitimerer eksisterende politikk og strukturer. I dette prosjektet overlot kommunens styringsgruppe ansvaret for problemdefinisjoner, målformuleringer og gjennomføring til konseptieier (Ergo Group) og en prosjektkoordinator. Intensjonen var at e-demokratiprojektet skulle være uavhengig av politikere og administrasjon. Vi stiller spørsmål ved ikt-ekspertens sentrale rolle som demokratifornyer og troen på at de kan være nøytrale aktører i en politisk verden. De ble de sentrale aktørene i dette forsøket på å omforme Moldes lokaldemokrati.

Aktiviteter på d:mo skulle, slik det ble framstilt av konseptieier, foregå på innbyggernes premisser og særlig rettes mot ungdom. Men det ble ikke tatt hensyn til hvordan ungdom skaffer seg informasjon om politiske saker eller til deres internettvaner. De folkevalgte ble heller ikke involvert i utviklingen av konseptet. Dermed ble dette verktøyet ikke utformet slik at det svarte til brukergruppens behov. Politikerne i Molde har tapt mye av troen på d:mo, men de er betingede optimister med tanke på e-demokrati generelt.

Hvordan øke interessen for lokalpolitikk og ikke minst hvordan opprettholde interesse, engasjement og politisk kompetanse hos stadig nye generasjoner? Svar på slike kompliserte problemstillinger krever offentlig debatt med bidrag fra langt flere enn ikt-ekspertisen.

Innhold:

DEL I: d:mo som demokratiltak

1. Innledning.....	3
2. Fornying av lokaldemokratiet.....	13
3. Spørreundersøkelse blant politikerne.....	27
4. Oppsummering og temaer til videre debatt.....	69
Kilder.....	79

DEL II: Technical Evaluation of the e-Democracy Portal in Molde Municipality

1. WEB Evaluation of d:t (an e-Democracy service concept).....	85
2. JISC Evaluation Framework.....	87
3. Evaluation of Content.....	97
4. Conclusion.....	113
References.....	115

1 Innledning

1.1 Rammen for evalueringen av Molde kommunes / Ergo Groups e-demokratiprojekt

Molde kommune inngikk våren 2004 en avtale med konsulentfirmaet ErgoEphorma / Ergo Group¹ om at Molde skulle være pilotkommune for utvikling av en internettportal for e-demokrati. Den internettbaserte kommunikasjonskanalen *d:mo* skulle utvikles for å skape kontakt og dialog om lokalpolitiske spørsmål innbyggerne imellom. Det ble regnet som selvsagt at de folkevalgte kom til å delta i debattene, som man forventet ville bli livlige. Ett år etter at Molde kommune tok *d:mo* i bruk kunne det konstateres at nettstedet var lite brukt, langt mindre enn forventet.² Blant innbyggerne var konseptet lite kjent. Politikerne var informert og kurset, men viste liten interesse for å delta. Trass markedsføringstiltak, og også relansering forut for kommunevalget i 2007, nå under navnet *Demokratitorget*, har det ikke lyktes å vekke nok interesse for nettstedet til at dette har blitt en aktiv kanal for politisk debatt.

Denne evalueringen gjelder altså et tiltak som ikke ble noen suksess. Likevel, eller nettopp derfor, er en evaluering viktig for å se hva vi kan lære fra denne erfaringen. Som vi skal se, er det fortsatt mange i Molde kommunestyre som er positive til idéen om e-demokrati. I denne rapporten skal vi fokusere på noen mulige forklaringer på hvorfor det konseptet som Ergo Group har prøvd ut i Molde, ikke har "tatt av".

Molde kommune takket ja til å være pilotkommune for Ergo Groups e-demokrati-programvare som skulle videreutvikles i interaksjon mellom firmaet, en redaksjon og brukerne. Portalen ble tatt i bruk i Molde kommune i august 2004, og det ble opprettet en

¹ Ergo Group var tidligere et statlig eid selskap (Statens Driftsentral). Det er nå heleid av Posten Norge og driver med utvikling av ikt-løsninger rettet mot offentlig sektor (www.ergogroup.no). ErgoEphorma var organisert som et datterselskap av Ergo Group, nå er denne virksomheten en del av Ergo Group. Ergo Group har erfaring i e-demokrati, bl.a. fra et forsøk i samarbeid med Kristiansand kommune og de to Agder-fylkene i forkant av kommunevalget i 2003 (www.ergogroup.no).

²Kjersem, Eli, Jákupsstovu, B. og Molka-Danielsen, J. *Evaluering av d:mo i Molde*. Arbeidsnotat 2005 :6. Møreforskning Molde AS.

link til portalen fra kommunens hjemmeside. En konsulent har vært engasjert som prosjektkoordinator og til å ha ansvaret for den daglige driften. I perioder har han i tillegg hatt noen elever fra videregående skole til å hjelpe seg, blant annet til å skrive innlegg som skulle få i gang en debatt. Tjenester har også blitt kjøpt fra reklamebyrå for å markedsføre websiden. Molde kommune har fått økonomisk støtte til prosjektet fra Kommunal- og Regionaldepartementet, med den forutsetning at en del av støtten skulle brukes til en evaluering av prosjektet. Etter en anbudsrunde ble dette oppdraget tildelt Møreforskning Molde sommeren 2005. I prosjektsøknaden ble det lagt opp til to spørreundersøkelser blant to brukergrupper som ble sett på som særlig sentrale: ungdom og kommunepolitikere. Den første av disse spørreundersøkelsene skulle gjennomføres tidlig i prosjektfasen, den andre i sluttfasen for på den måten å se nærmere på endringer i bruken, som man forventet ville øke i omfang og bredde.

Gjennom hele forsøksperioden har et enkelt søk på nettet avslørt at svært få har skrevet innlegg, og at det har gått lang tid mellom hvert nytt bidrag.³ Aktiviteten på d:mo var hovedsakelig initiert av redaksjonen (Segaard 2007 a), som var elever ved Romsdal videregående skole engasjert av prosjektkoordinator. Politikerne fulgte i liten grad opp debatten ved å svare på innlegg. Under valgkampen etter relanseringen i 2007 var det en del politikere som, etter oppfordringer, skrev innlegg, men da uteble innbyggerne (jf. figur 9, Del 2 i denne rapporten). I begge fasene var altså aktiviteten knyttet til initiativ fra prosjektkoordinator, mens respons på innlegg, og dermed den egenmotiverte debatten uteble. Vårt engasjement i evalueringsprosessen kom også til å få et ”på og av”-preg. Tidlig i forsøksfasen, høsten 2005, laget vi som nevnt en forundersøkelse om Moldebefolkningens kjennskap til konseptet, og i starten deltok vi på en del møter med kommunen der vi bidro med konkrete forslag til forbedringer. I andre perioder ble vi anmodet om å vente med å utføre de planlagde spørreundersøkelsene blant politikere og blant ungdom inntil nye forsøk på å løfte befolkningens engasjement i d:mo var gjennomført. Både vi og Molde kommune opplevde også at Ergo Group ikke fulgte opp ønsker om enkle tekniske forbedringer, dette prosjektet ble nedprioritert i forhold til

³ Vi har dessverre ingen indikatorer på eksakt antall som besøkte hjemmesiden. Gjentatte forsøk på å få Ergo Group til å installere denne teknologien førte ikke fram.

andre presserende oppgaver i firmaet.⁴ Tiden gikk. Det ble etter hvert lite meningsfullt å følge den opprinnelige planen med hovedvekt på brukerundersøkelser, ettersom konseptet i svært liten grad ble brukt. Vi har i stedet valgt å fokusere på mulige forklaringer på den manglende suksessen.

Også andre kommuner har erfart at innbyggerne ikke har vist interesse for hjemmesider for e-demokrati. Det kan synes som om de som står bak slike tiltak, ikke alltid har gjort seg klart hva hensikten skal være med det. Ut fra litteratur- og casestudier av e-demokratiprojekter i Norge, har Øystein Sæbø (2006 b :1) identifisert to hovedproblemer ved innføring av e-demokrati:

1. *“Firstly, the purposes for E-democracy projects are often unclear and somewhat naively understood.*
2. *Secondly, it seemed difficult to enact technology to achieve the identified objectives.”*

Intensjonene bak d:mo var å styrke lokaldemokratiet, men har Moldes befolkning én og samme oppfatning av hva lokaldemokrati innebærer? Vi vil i neste avsnitt beskrive ulike idealtypiske demokratimodeller. Drøftingen av e-demokrati i forhold til disse modellene vil avdekke noe av kompleksiteten i et prosjekt som har styrking av lokaldemokratiet som et overordnet mål. Men selv om man skulle ha det klart for seg hva formålet med e-demokrati skal være, og hvilket lokaldemokratisk system man ønsker for kommunen, er det ikke (ut fra pkt. 2 ovenfor) gitt hvilke teknologiske løsninger som best støtter opp under de prioriterte målsetningene. Internett-teknologien inneholder rike muligheter for å legge tilrette for både en-veis og to-veis kommunikasjon, for full offentlighet eller lukkede rom og/eller muligheter for full anonymitet, for koblinger mellom aktører, og for valg av ulike genrer innen media og kommunikasjon. Utfordringen er å få tilpasset en kompleks teknologi til en sosial og politisk kontekst. Når det som her er snakk om et pilotprosjekt, er det lite erfaringsgrunnlag å bygge på, og kunnskapen om sammenhenger mellom mål og virkemidler er usikker. Enda en utfordring ligger i at teknologien (og måter å bruke denne på) endres raskt. I slike tilfeller vil det være et behov for at

⁴ Lars Gunnar Ribemo: Oppsummering av d:mo, den 6. desember 2006.

iverksettelsesprosessen har bred deltakelse, god kommunikasjon mellom sentrale aktører og gir muligheter for fleksibilitet i utvikling av konseptet (Thompson 1971, Scott 2003).

Parallelt med Møreforskning Moldes evaluering har stipendiat Signe B. Segard ved Universitetet i Oslo arbeidet med sin doktoravhandling der prosessene rundt oppretting og iverksettelse av d:mo Molde blir sammenlignet med implementering av e-demokrati i Odder kommune i Danmark. Hun finner at mens Odder kommunes e-demokratiprosjekt kan beskrives som en åpen og skrittvis prosess med rom for prøving og feiling, altså som en inkrementell modell, kan iverksettelsen av e-demokrati i Molde beskrives som en rasjonell prosess der mål og midler er fastlagt på forhånd: *"I Molde var implementeringsstrategien for d:mo [derimod] forhåndsdefinert, og projektet blev (forsøgt) implementeret ved at efterleve en formel rationel og til dels analytisk logikk. Dette innebar i praksis opbygning af faste strukturer samt forhåndsdefinerede mål, ansvarsforhold, tidsfrister, fremdriftsplaner og budget."* (2007 a:17) I Molde var det Ergo Group som formulerte mål og utviklet et detaljert konsept før de inngikk en samarbeidsavtale med kommunen. I stedet for å integrere d:mo i den ordinære kommunale virksomheten, var intensjonen at prosjektet skulle fungere uavhengig av kommunen, og drives av en innleid prosjektkoordinator.

Tema for første del av rapporten er *d:mo som demokratifornyingsprosjekt*. I hvilken grad og på hvilken måte ønsker kommunen egentlig at innbyggerne skal delta i politikktutforming? Er det samsvar mellom forståelsen til de som utformer og presenterer programvaren, og forståelsen til de kommunepolitiske myndighetene som skal ta den i bruk? Situasjonsbeskrivelser, problemdefinisjoner og målsettinger for innføring av e-demokrati i Molde skal her ses i lys av ulike demokratimodeller. Vi skal presentere og drøfte empiriske funn fra vår forundersøkelse fra 2005, og fra vår spørreundersøkelse fra 2008 blant kommunestyrepolitikere tre år etter at d:mo ble opprettet. Mens den første undersøkelsen ble gjort blant innbyggerne, med spørsmål om de *kjente* d:mo, og i hvor stor grad de hadde tatt e-demokratiet i *bruk*, gjelder den andre undersøkelsen spørsmål om *politikernes holdninger til og bruk av d:mo*. Kommunepolitikere er å anse som nøkkelpersoner i dette prosjektet. For at inn-

byggerne skal ta i bruk d:mo som arena for lokalpolitisk debatt, er det en forutsetning at også politikerne deltar. Forut for kommunevalget i 2007 var mange kommunepolitikere involvert i relanseringen i e-demokratiprojektet og skrev innlegg på hjemmesida. Til forskjell fra Molde-innbyggere flest har mange av de folkevalgte derfor gjort seg opp en mening om e-demokrati. Vi har gjennomført en relativ omfattende spørreundersøkelse blant representanter og vararepresentanter for å finne fram til deres forståelse av lokalstyre og lokaldemokrati, og deres opplevelser og forventninger til e-demokrati som verktøy for å få folkestyret til å fungere (enda) bedre.

Ved innføringen ble det også av Ergo Group beskrevet som et suksesskriterium at man kunne øke de unges politiske interesse og valgdeltakelse. Vår beskrivelse av utviklingen av *Molde-ungdommens politiske engasjement* kommer til å bygge på resultater fra NSDs spørreundersøkelser i forbindelse med skolevalgene. Mens skolevalgene blir utført over hele landet, blir spørreundersøkelsene kun gjennomført ved noen av skolene; i 2007 var Molde videregående skole en av de utvalgte.

Andre del av denne rapporten er en *teknisk evaluering* av hvordan denne hjemmesiden fungerer: Hvordan er den redigert og vedlikeholdt? Er det enkelt å finne fram på siden og å finne fram til relevant informasjon om lokalstyret? Og i et e-demokrati-perspektiv: Er denne hjemmesiden organisert slik at det er enkelt for innbyggerne å ta denne kanalen i bruk for å få drøftet lokalpolitiske saker med andre i kommunen?

Et tredje tema som er interessant ved evaluering av d:mo Molde, er *implementeringsprosessen*. Noen sentrale funn fra stipendiat Signe B. Segaards arbeider vedrørende prosessen i Molde er presentert i tre artikler som finnes i egen publikasjon. Vi har vært i dialog med henne under hele prosessen, og på den måten har det skjedd en naturlig arbeidsfordeling oss imellom. På dette temaet vil vi referere til Segaards arbeid.

1.2 Hva er e-demokrati?

Det er nå flere tiår siden Molde kommune begynte å ta i bruk ikt i forvaltningen.

E-government er samlebetegnelsen for bruk av informasjonsteknologi i offentlig sektor, og innføringen av denne teknologien har påvirket offentlig sektor på flere måter: 1) Den

har økt forvaltningens kapasitet, 2) den har gitt nye samhandlingsmuligheter og 3) nye orienteringsmuligheter, og 4) den kan bidra til å endre verdisyn i samfunnet (Danziger 1985; Andersen & Danziger 1995; Danziger & Andersen, 2002).

Kapasitetsøkningen har skjedd gjennom innføring av *e-service*. E-service kan på den ene side bidra til at tjenesteproduksjonen blir raskere og mer målrettet, og på den andre side også til mer åpenhet om saksbehandlingen. Et eksempel er elektroniske søknadsblanketter for barnehageplass eller byggetillatelse, et annet skatteetatens behandling av selvangivelser over internett. E-service har betydning for utvikling av lokaldemokratiet ved at informasjon om den offentlige virksomheten kan bli lettere tilgjengelig for innbyggerne.

De nye mulighetene for *samhandling* skjer gjennom *e-kommunikasjon*. Her kan vi skille mellom fire ulike kommunikasjonsmodeller: mellom forvaltning og borger, mellom forvaltning og næringsliv, mellom ulike deler av forvaltningen og mellom borgere. Kommunikasjonen mellom borgere kan også være mellom velgere og folkevalgte, slik *d:mo / demokratitorget* er et eksempel på. Kanskje særlig i informatikkmiljøene har man hatt store forventninger til denne type kommunikasjonskanaler (se Shulman, 2003). En enklere form for e-kommunikasjon med kommunepolitikere er gjennom e-mail. Tilhengere av elektronisk informasjonsflyt peker på de muligheter som skapes for bedre kommunikasjon, da særlig i betydningen lettere tilgang, mer korrekt informasjon, og til lavere kostnad enn når kommunikasjonen skjer gjennom samtaler og møtevirksomhet.

E-demokrati (også kalt *e-participation*) gjelder internettbaserte systemer for politisk deltakelse. Hittil har man særlig fokusert på å lage websider til forum for politisk debatt; internettportalen *d:mo* er ett eksempel.⁵ De som er med på å utvikle slike system, forventer at synspunkt som kommer fram på slike nettsteder, vil gi beslutningstakere i

⁵ E-demokratiet i Molde inneholdt også andre funksjoner som partipresentasjoner og "5 på gata", men debattfunksjonen har vært den sentrale. ErgoGroup har også arbeid i gang med å lage programvare for gjennomføring av valg og folkeavstemninger gjennom internett. Det har særlig vært en utfordring å få til et system med sikre "digitale underskrifter".

offentlig sektor en *orientering* som får betydning for deres stillingstaking til hvilke politiske problem som skal løses, og hvordan.

Den optimale ikt er med på å øke oppslutningen om *verdier* som borgerrettigheter, helse, livskvalitet og samfunnsutvikling. Denne type visjoner finner vi i et programnotat fra moderniseringsministeriet under Morten Meyers ledelse “eNorge 2009 – det digitale spranget” fra 2005⁶. Her blir det sett som det offentliges ansvar å sørge for god ikt-teknologi og å sørge for at alle innbyggere greier å ta denne teknologien i bruk. Et digitalt løft, forventer man, vil øke innovasjonsevnen, produktiviteten og den økonomisk veksten i det norske samfunnet.

Andersen et.al. (2008) har gjort en oversikt over studier, publisert i fagtidsskrift 2003-05, over den innflytelse som e-government har hatt. De finner at *forvaltningskapasiteten* har økt, men at det er lite som tyder på at e-government har ført til endringer på de andre områdene: *samhandling, orientering* og *verdisyn*.

1.3 Mål for e-demokratiet i Molde

D:mo Molde er altså et pilotprosjekt innen *e-demokrati*, og er dermed del av den internasjonale trenden å ta internett i bruk for å skape alternative former for politisk deltakelse. To personer fra ErgoEphorma formulerte en konseptbeskrivelse⁷. Her beskrives også målene med konseptet:

”D:mo har som formål å gjenopprette folkets tillit til -, kunnskap om - og engasjement rundt lokaldemokratiske prosesser. Hensikten er ikke først og fremst å erstatte - men å revitalisere nåværende demokratiske institusjoner. Vi tror dette kan være redningen for demokratiet (les: folkestyret).”

Målformuleringene er lite konkrete, og forventningene store. Molde kommune har i liten grad diskutert målsettingene og definert egne mål. Det er ErgoEphormas beskrivelser av demokratiet, deres problemdefinisjoner, mål og løsninger som går igjen i ulike

⁶ http://www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/IKT-politikk/enorge_2009_komplett.pdf

⁷ Konseptbeskrivelse (udatert).

dokumenter. I samarbeidsavtalen mellom ErgoEphorma og kommunen er problemene ved lokaldemokratiet definert som:

*”Synkende valgdeltakelse, økende forakt for politikk og politikere, samt opplevelse av økt avstand mellom velgere og de valgte.”*⁸

Selv om dette dokumentet er utformet av ErgoEphorma, må vi forvente at kommunen som har underskrevet dokumentet, er enig i beskrivelsen. Disse tre elementene i ErgoEphormas beskrivelse av demokratiet går også igjen i kommunens egen prosjektbeskrivelse⁹.

Molde kommunes mål med å ta i bruk internett som en kommunikasjonskanal er også i liten grad gjort eksplisitt. I kommunens prosjektbeskrivelse vises det til ikt-bransjens oppfatninger når det gjelder utviklingen av demokratiet:

”Vårt representative system er under press og tendensen er en utvikling i mer direktedemokratisk retning. Dette understøttes av IKT-bransjens erfaringer fra de første 10 årene med internett, hvor kanalens sterke interaktive preg har påvirket brukerne fra å være passive mottakere til å bli aktive deltakere.”

Begrep som ”direktedemokrati” er ikke drøftet eller faglig forankret. Denne beskrivelsen har et klart normativt preg. Den etterfølgende målformuleringen er også lite konkret og i stor grad basert på Ergo Groups problemdefinisjon:

”Overordnet mål er å stanse en negativ trend og legge til rette for en varig positiv utvikling av innbyggernes forhold til lokaldemokratiet, og stimulere kritiske faktorer som tillit, oversikt, engasjement og innflytelse.”

Ifølge Molde kommunes webside var målet med d:mo at:

”d:mo skal være en uavhengig møteplass, hvor innbyggerne og lokalpolitikere i kommunen skal diskutere og samarbeide om lokalpolitiske saker”.

Ut fra et ideal om uavhengighet ble det en bevisst strategi for kommunens medlemmer i styringsgruppa å holde seg i bakgrunnen og overlate styringen av prosjektet til prosjektkoordinatoren. At prosjektet ble frontet av aktører utenfor kommunen samtidig

⁸ Samarbeids og utviklingsavtale mellom Molde kommune og ErgoEphorma as (01.04.04).

⁹ Molde kommunes prosjektbeskrivelse (udatert).

som kommunens egne medlemmer i prosjektgruppa var forholdsvis passive og usynlige for målgruppene, har bidratt til å svekke konseptets legitimitet, ifølge Seggaard (2007 a).

Molde kommune har nok i stor grad adoptert ErgoEphormas beskrivelser av demokratiet, samt deres problemdefinisjoner, mål og løsningsforslag. E-demokrati blir altså sett som en løsning på problemer med lav politisk deltakelse, og initiativtakerne forventer at d:mo vil gi svært positive virkninger: Debatten skal bli *bredere*, mer *saksorientert* og i større grad på *innbyggernes premisser*. Enkelte politikere hadde lave forventninger til prosjektet. At forventninger er ulike, finner vi igjen i andre undersøkelser av holdninger til innføring av e-demokrati. Begrepspar som cyperoptimister og cyperpessimister viser til at det finnes både urealistiske forventninger og betydelig skepsis til den nye teknologien (Saglie og Vabo 2005). Baldersheim et. al. (2008) viser til ikt-entusiaster og ikt-skeptikere i debatten om ikts demokratiseringspotensial. Imellom ytterpunktene finnes etter hvert flere såkalte ikt-realister som forsøker å peke på muligheter og begrensninger ved teknologien.

Alle innbyggerne i Molde kommune er inkludert i målgruppen som potensielle brukere av d:mo. Men *ungdom* er tenkt som en spesielt viktig målgruppe, og da først og fremst for å øke deres politiske engasjement og dermed også deres valgdeltakelse:

”Et av konseptets viktigste suksesskriterier er økt valgdeltakelse blant ungdom ved kommunevalget i 2007.”(www.ergogroup.no).

Ut fra prosjektbeskrivelsen er målet å øke valgdeltakelsen blant førstegangsvelgere med opptil 30 %, det store flertall av befolkningen skal ha kjennskap til konseptet, og grovt regnet skal ca. halvparten ha deltatt på d:mo¹⁰. ErgoEphormas og kommunens forventninger var svært høye sett i forhold til det som ble utfallet.

Vår undersøkelse i 2005 viste at 40 % av respondentene totalt og 20 % av de unge, visste om at d:mo fantes. Rundt 20 % hadde vært inne på d:mo, og andelen var ganske lik for alle aldersgrupper, bortsett fra at det var færre blant de eldste. Når det gjaldt bruk,

¹⁰ Måltallene varierer mellom ulike grupper, men er høyest når det gjelder førstegangsvelgerne.

var det 5 % som hadde skrevet noe på d:mo. Deltakelsen på d:mo Molde var altså svært lav¹¹, og når vi sammenlignet ulike aldersgrupper, deltok de unge i like stor grad som de middelaldrende. Dette samsvarer med andre undersøkelser av politisk aktivitet gjennom internett (Sagli og Vabo 2005). Under valgkampen i 2007 skrev politikerne en del innlegg på Demokratitorget, men innbyggerne uteble, og etter valget opphørte all aktivitet. Ettersom de nesten ikke har deltatt, har vi valgt ikke å gjøre en spørreundersøkelse blant ungdom som brukere av nettstedet. I stedet vil vi som før nevnt, se på funn fra skolevalgene om Molde-ungdommens politiske engasjement.

¹¹ N=170. Størrelsen på utvalget gir usikkerhet i resultatene, særlig der det brytes ned på aldersgrupper. Undersøkelsen skjedde i en situasjon der mange politisk aktive og engasjerte var til stede. Den reelle deltakelsen på d:mo har nok derfor vært lavere, og det meste av aktiviteten har vært initiert av redaksjonen eller prosjektkoordinator.

2 Fornyning av lokaldemokratiet

2.1 Lokalpolitisk myndighet i konkurransedemokrati og deltakerdemokrati

Demokrati kan defineres som

en måte å organisere beslutningsprosessen for en gruppe, en forening eller et samfunn, der det er åpen debatt forut for at beslutningen tas. Her har alle medlemmer samme rett til å si sin mening og alles meninger (stemmer) teller likt. Hvis medlemmene p.g.a. tid og rom er enige om at det er upraktisk at de alle deltar selv, kan demokratiet realiseres ved at de velger representanter til å ta beslutninger på deres vegne. Men for at dette ikke skal utarte seg til et oligarki (fåmannsvelde), er det visse betingelser som må være oppfylt: Alle medlemmer må være garantert lik rettighet til å stemme og til å stille til valg, de må ha like muligheter til å engasjere seg i politiske aktiviteter (bl.a. valgkamp), og til enhver tid kunne holde sine representanter ansvarlige for de beslutningene som er tatt. Alle har krav på full og nøyaktig informasjon om begrunnelsene for de beslutninger som er tatt på deres vegne. Og de skal ha rett til å endre betingelsene for relasjonene mellom representanter og representerte. (Beetham 2005:165; vår oversettelse).

Demokrati innebærer altså at *alle* i (lokal)samfunnet skal ha samme mulighet til å påvirke (lokal)politiske vedtak. I representative demokratiske system som Molde kommune, har folkevalgte fått mandat til å gjøre politiske vedtak på vegne av befolkningen. Det er likevel slik at i demokratier har befolkningen alltid rett til å reformere / endre det politiske systemet, hvis det er mange nok som mener at det ikke (lenger) fungerer etter hensikt. Det kan for eksempel være at folk ikke mener de får gode nok begrunnelser for de vedtak som blir gjort. Full informasjon og åpen debatt om offentlig virksomhet er en nøkkel til et velfungerende demokrati.

Innføring av e-demokrati i kommunene er et uttrykk for at noen mener at dette nye verktøyet kan gjøre lokaldemokratiet bedre. I Molde kommunes tilfelle var det imidlertid ikke snakk om at kommunen selv aktivt gikk ut for å finne løsninger på et problem. Det var kommunen som i 2004 fikk et tilbud fra firmaet ErgoEphorma om å prøve ut en løsning på noe som kunne tenkes å være et problem. Man antok at Molde kommune, som andre "gamle" demokratier, slet med synkende interesse for (lokal-)

demokratiet. Denne nye internettkanalen skulle medvirke til at kommunens innbyggere, borgerne, i større grad kom til å engasjere seg i lokalpolitiske debatter og i prosessene rundt kommunevalgene. En viktig årsak til at nettopp Molde ble valgt ut som pilotkommune for dette prosjektet, kan være at kommunen har opparbeidet seg et ry for å være åpne for å prøve ut ny it-teknologi. I samarbeidsavtalen mellom ErgoEphorma og kommunen er Molde beskrevet som en moderne kommune: *“Molde [på sin side] er allerede en innovativ kommune med tanke på IT i utvikling av byen.”*¹² Aars (2006) finner at det er kommuner som er endringsvillige, som i størst grad har innført ulike demokratiseringstiltak, og her er det nettbaserte løsninger som dominerer. På den annen side var det i liten grad kommunenes behov som utgjorde drivkraften for iverksetting av slike tiltak. Molde må betegnes som en “moderne” kommune ut fra indikatorene¹³ i denne studien. Molde ble i 2004 også med i Kommunal- og Regionaldepartementets utviklingsprogram “Stifinner”¹⁴. Og Molde kommunes visjon utgjør bakgrunnen for samarbeidsavtalen mellom kommunen og Ergophorma:

“Denne avtalen har sin bakgrunn i Molde kommunes visjon: “Molde stikker seg ut”, der ungdom og frivillighet er sentrale begrep, og ErgoEphormas forretningsidé om “Løsninger for det moderne demokratiet.”

Firmaet som hadde forsynt Molde kommune med ikt-verktøy for innføring av e-government og utviklet kommunens webside, ønsket nå en utprøving av sin utgave av programvare for e-demokrati, d:mo. Programvaren for e-demokrati var relativ ny for dette firmaet, men idéen om å bruke internett som ledd i å styrke lokaldemokratiet blir diskutert i faglitteratur om demokratifornyning (se f.eks. Beetham 2005 og Held 2006). I den offentlige debatt og innen akademia har det i de siste årtiene vært uttrykt bekymring for den måten demokratiet fungerer på. Hva er det man mener ikke fungerer med dagens demokratiske prosesser? Og hvordan mener man at internett kan forbedre demokratiet?

¹² Samarbeids og utviklingsavtale mellom Molde kommune og ErgoEphorma as (01.04.04).

¹³ Endringer i utvalg/komitestruktur og administrativ struktur. Utstrakt bruk av mål og resultatstyring (etter Organisasjonsdatabasen).

¹⁴ Se *Innsikt*, internavis for Molde kommune nr. 2-desember 2005, 6. årgang.

For å ta det første spørsmålet først: Hva er det for kritikk som blir rettet mot den måten som politiske beslutninger blir fattet i (lokal)demokratiet? Kritikken kan grovt sett deles inn i to retninger, som står i et spenningsforhold til hverandre. Der den ene retningen ønsker å *begrense* antallet aktører for å få en mer effektiv beslutningsprosess, ønsker den andre å *øke* antallet involverte aktører for å styrke beslutningenes legitimitet. La oss kort se nærmere på de to retningene:

Den første retningen ønsker en demokratimodell som gjerne går under navnet *konkurransedemokrati* (Hernes og Martinussen 1980, tabell 3.3; Held 2006). Her er innbyggernes politiske rolle begrenset til å være velgere som velger representanter til bl.a. kommunestyret. Demokrati er i denne modellen *politikerstyre*, kun folkevalgte kan gjøre politisk bindende vedtak. *Konkurransen* henspeiler til måten de folkevalgte blir rekruttert på, gjennom en konkurranse mellom ulike politikeraspiranter / ulike politiske partier. De folkevalgte har fått mandat til å ta beslutninger på vegne av velgerne, neste gang det er valg kan velgerne eventuelt la være med å gjenvelge dem. De som ser på demokrati fra et slikt ståsted, kritiserer gjerne gjeldende demokratiske styreform som ineffektiv og dysfunksjonell. Man mener at slik den politiske virksomheten nå blir organisert, er det for mange gruppeinteresser som blir ivaretatt og for mange politikere som involveres i de politiske prosessene. Det politiske systemet blir overbelastet (*overloaded*), og den offentlige kostnadsveksten kommer ut av kontroll. Løsningen vil være å få et sterkere og mer beslutningsdyktig politisk lederskap som i mindre grad lar seg styre av folks ønsker og krav (Held 2006:192). I norsk og nordisk kommunepolitikk har slike argumenter medvirket til at mange kommuner har valgt å restrukturere sin styreform og å redusere antall folkevalgte og antall medlemmer i komiteer og utvalg.

Den andre retningen ønsker en modell for politisk virksomhet som ofte kalles *deltakerdemokrati* (Hernes og Martinussen 1980; Held 2006). Her flyttes fokus fra spørsmål om manglende styringsevne til spørsmål om et (framtidig) demokratisk underskudd. Den dalende interessen for å delta i demokratiske organer og prosesser vekker bekymring, man frykter at dette på sikt kan dette føre til at de offentlige myndighetene vil tape legitimitet i befolkningen (Held 2006). Rekrutteringen av

folkevalgte kan kanskje ikke (lenger) karakteriseres som en konkurranse mellom 'de beste' i samfunnet i betydningen 'de som på best måte kan representere befolkningens ønsker og krav', og 'der alle grupper i samfunnet føler at de blir representert'. Valgdeltakingen er sunket,¹⁵ og mange lokalpartier rapporterer om vansker med å få rekruttert gode kandidater til å stille til valg.

En fallende valgdeltakelse ved lokalvalg blir altså tolket som et symptom på at lokaldemokratiet som sådan er i ferd med å svekkes. Men som Aars (2007) påpeker, sammenhenger mellom demokrati og valgdeltakelse er ikke entydig. Hvis interessen for lokalvalg avtar, kan det ha mange og sammensatte årsaker. For det første kan lav valgdeltaking være et tegn på at folk er fornøyd med tingenes tilstand.¹⁶ Men selvsagt kan lav valgdeltaking ved kommunevalg også være et signal om politisk avmakt på lokalnivå. Kommunene fungerer etter hvert i større grad som gjennomføringsorgan for nasjonale vedtak, de har knappe ressurser og liten handlefrihet (Fimreite 2003). På den annen side blir det hevdet at politisk deltakelse nå skjer i nye former, og at innbyggerne deltar på andre arenaer.

2.2 Lokalstyre og lokaldemokrati

Kommunen har en tvetydig rolle i det norske styringssystemet. På den ene siden er de lokale politiske institusjoner, på den andre siden er de en del av det nasjonale styringssystem og skal bidra til at statlig politikk blir gjennomført (Aars 2007:3). Lokalstyre betyr ikke nødvendigvis lokalt demokrati og lokalt selvstyre. Norske kommuner er deler av en enhetsstat. Noen ganger skjer politikktutforming på nasjonalt nivå, med vedtak gjort i Stortinget, og kommunepolitikernes rolle blir å iverksette og tilpasse tiltakene på lokalt nivå.¹⁷

¹⁵ Dette gjelder også for nasjonalvalg, se f.eks. Beetham 2005, tabell 3.1, som viser synkende valgdeltaking i 15 europeiske land.

¹⁶ Undersøkelser av stemmeavgivning ved flere valg viser at de aller fleste i Norge deltar på valg, men bare ikke ved *alle* valg (Aardal 2002; Offerdal 2003).

¹⁷ *Folkevalgtes kontroll* over ressursene begrenses av staten gjennom reguleringer og bevilgninger, men folkevalgtes kontroll begrenses også av kommuneadministrasjonen. Politikernes nye roller som politiske strateger som ikke skal gå inn i enkeltaker, har ikke bare vært heldige for lokaldemokratiet. Folkevalgtes

Lokalbefolkningens kunnskap og kapasitet vil være nyttige supplement til ekspertvurderinger, slik at politiske beslutninger kan bli tilpasset folks ønsker og behov på best mulig måte (Sharpe 1970). Bred deltaking kan også føre til at myndighetene blir mer responsive og mer oppmerksomme på et større spekter av behov enn det som ellers ville vært tilfellet (Beetham 2005). Lokalstyret medvirker til å gjøre offentlig politikkutforming mer effektiv (Sharpe 1970).

Men samtidig vil det alltid være behov for institusjoner for utforming av genuin lokal politikk. Folk som lever i samme område, *må* finne måter å handtere konflikter seg imellom (Offerdal 2007). “*Man creates kingdoms and republics but townships seem to spring from the hand of God*”, skrev Alexis de Tocqueville i 1835 (her: Sharpe 1970:159). Det nordiske kommunale selvstyret med demokratiske vedtaksprosesser har sine røtter i germansk rettstradisjon fra før vikingtida (Bjørk 1956). Hvis vi betrakter kommunepolitikk som selvstyrt lokaldemokrati, blir bred deltaking i de politiske prosessene selvsagt av særlig viktighet.

Andre har fokusert på den betydning som deltakelse i lokaldemokratiet kan ha for den enkelte. Disse slutter opp om J.S.Mills tanker om hvordan et aktivt medborgerskap (*citizenship*), der mange av kommunens innbyggere deltar i drøftinger om hvordan kommunale problem kan løses, vil være med på å øke deres egen kunnskap og kompetanse, også når det gjelder *politisk* kompetanse (Held 2006). Undersøkelser viser at når folk deltar i drøftinger om hvordan slike problem kan løses, fører det til at deres personlige preferanser modifiseres, dels fordi man blir mer klar over andres behov, og dels fordi man vil forsøke å ta hensyn til de almenne offentlige interessene (Ostrom 2003). Og når man først begynner å se resultater av sitt eget engasjement, vil eventuelle følelser av politisk avmakt avta, og man får insentiver til å øke sin politiske deltaking (Beetham 2005). Forståelsen for demokratiets verdier er viktig for å kunne vedlikeholde og bevare denne styreformen.

kontroll er også redusert ved at dagsorden og beslutninger i mange saker blir avgjort i organ og selskapsdannelser utenfor kommunestyret.

Enten man fokuserer på betydningen av å få *kunnskap om ønsker og behov*, betydningen av *lokal konfliktløsning*, eller betydningen av at folk flest har politisk kompetanse og kan *verne om demokratiet*, er det mye som taler for at de kommunale institusjonene bør legge til rette for at innbyggerne / borgerne gis muligheter for å delta i lokalpolitikken. Også Molde kommune har de siste årene satt i gang ulike tiltak for å fornye de lokaldemokratiske institusjonene i Molde kommune. Man har ønsket å redusere antall medvirkende aktører i beslutningsprosessene ut ifra devisen om “færre kokker gir mindre søl”. Molde kommune har valgt fortsatt å ha 47 kommunestyremedlemmer og 11 medlemmer i formannskapet. Sammenlignet med det direkte demokratiet – almannamøter - i New England som Tocqueville beskrev, er det et lite utvalg av befolkningen som tar de lokalpolitiske beslutningene; men sammenlignet med det som man f.eks. finner i Oslo, eller i danske kommuner, er det relativt mange folkevalgte i Molde.¹⁸ Men kommunen har valgt å bryte tradisjonen med flittig bruk av kommunestyremedlemmer og andre som kommunestyret oppnevner, i ulike nemnder og utvalg. Antallet borgere med kommunale tillitsverv er drastisk redusert. Det får virkning for kontaktflaten mellom kommunens innbyggere og de kommunale institusjonene; på sikt vil det ikke være en like stor del av kommunens befolkning som får erfaring fra kommunal virksomhet, og ikke like mange som har nær kontakt med kommunestyremedlemmer og/eller andre med kommunale verv. Molde kommune påbegynte i 2003 en politisk og administrativ omorganisering. En hensikt var å erstatte detaljorienterte sektorpolitikere med politikere som skulle konsentrere seg mer om overordnede spørsmål. Det ble også lagt opp til at flere saker skulle avgjøres på lavere nivå og på administrativt nivå. En evaluering viser en viss bekymring blant politikere for at den nye politikerrollen gir mangelfull innsikt og mindre innflytelse i konkrete saker (Rønhovde m. fl. 2007).

I et slikt perspektiv er det interessant at Molde kommune samtidig velger å ta i bruk internett som en kommunikasjonskanal. Ifølge Molde kommunes webside er det et mål at *”d:mo skal være en uavhengig møteplass, hvor innbyggerne og lokalpolitikere i kommunen skal diskutere og samarbeide om lokalpolitiske saker”*. Dette samsvarer med

¹⁸ Molde: 47/20.000; Oslo: 59/560.500. Valgte i % av stemmeberettigede: Norge: 0,32; Danmark: 0,06; Sverige: 0,18 (Kjersem og Jákupsstovu 2008, tabell 2.3).

leverandøren Ergo Groups forståelse av hvordan deres produkt kan øke innbyggernes politiske engasjement og gi nye muligheter for dialog med kommunepolitikerne. Prosjektet fokuserer sterkt på deltakerdemokratiets vektlegging av *bottom up*-perspektiver, og hvordan alle innbyggere skal gis mulighet til å påvirke den offentlige dagsorden og den politiske saksgangen.

Vi kan altså operere med to idealtypiske modeller for organisering av det lokale folkestyre: *konkurransedemokrati*, der demokratisk kommunepolitikk innebærer *politikerstyre*, og *deltakerdemokrati*, der systemet åpner opp for at et *bredt utvalg av befolkningen engasjerer seg* i den politiske styringen. Hvordan avspeiles de to ulike forståelsene av demokratisk deltaking i ulike forståelser av hva e-demokrati innebærer?

2.3 E-demokratiske modeller

Internett har skapt et stort potensiale for fornying av det eksisterende lokaldemokratiet. Krav om åpenhet i offentlig forvaltning, og praksis med å gjøre slike opplysninger tilgjengelige på kommunens hjemmeside, gjør det mulig for folk å hente all slags informasjon om den kommunepolitiske styringen ved hjelp av noen få tastetrykk hjemme i sin egen stue. Kontakt og organisering blant borgerne er også blitt vesentlig enklere gjennom e-post og sms, og internett er et interaktivt medium som gjør det mulig å gå inn i debatter som overskrider tidligere begrensninger i tid og rom. Spørsmålet som vi må stille i en evaluering av d:mo / demokratitorget er, om dette er en programvare med kvaliteter som innebærer noe nyskapende for lokaldemokratiet i Molde eller andre kommuner. Vi skal senere se mer på de tekniske mulighetene og begrensningene med d:mo (se Del 2). Programvarens kvaliteter som demokratiforner er imidlertid også avhengig av om det samsvarer med det politiske systemets ønsker om hvordan det lokale folkestyret skal organiseres. I hvilken grad ønsker man at dette nye verktøyet skal bidra til å *endre relasjonene mellom folkevalgte og velgere*? Hvilke forventninger stilles til at innbyggerne skal delta i politikktutforming? Skal det være forbeholdt politikerne å sette den politiske dagsorden og utforme de politiske beslutningene som blir tatt av kommunestyret, eller bør innbyggerne inkluderes i disse prosessene? Figur 1 viser

hvordan kombinasjonene av hvem som har kontroll med hhv dagsorden og beslutningsprosessene gir fire idealtypiske e-demokratimodeller:

Fig. 1 Fire ulike modeller for e-demokrati:

	De folkevalgte kontrollerer Beslutningsprosessene	Innbyggerne har en eksplisitt definert rolle i beslutningsprosessene
De folkevalgte setter dagsorden	1. Politikerstyrt demokrati	3. Demokrati med høringsinstitusjoner
Innbyggerne setter dagsorden	2. Opinionstyrt demokrati	4. Direkte demokrati

(Bearbeidet etter Sæbø 2006).

1. Politikerstyrt demokrati

Denne e-demokratimodellen vil passe best for dem som foretrekker konkurranse-demokratiet fram for deltakerdemokratiet. Etter dette syn er det de folkevalgtes privilegium og ansvar, gjerne sammen med kommuneadministrasjonen, å sette dagsorden og finne fram til fornuftige politiske løsninger. De kommunale myndighetene kan ha nytte av å bli informert om aktuelle saker, og de skal også ivareta sin opplysningsplikt overfor innbyggerne; men informasjonsstrømmen gjennom internett (og andre kanaler) er ikke koblet til de kommunale beslutningsprosessene.

De neste tre e-demokratimodellene vil passe for dem som gjerne ser at innbyggerne blir mer aktivt involvert i lokalstyret. Den modellen som åpner for det mest radikale alternativet, er den fjerde. I sin ytterste konsekvens vil direkte demokrati innebære at de folkevalgtes rolle reduseres til å være *delegater*, d.v.s. deres oppgave blir å videreformidle innbyggernes ønsker til fora der politiske vedtak får sin endelige utforming. De to andre modellene innebærer også en større direkte deltaking fra innbyggernes side i de politiske prosessene enn tilfellet er i en rendyrket modell 1. Men i modell 2 og 3 gis de folkevalgte representantene fortsatt en nøkkelrolle når det gjelder å sette sitt fingermerke på politiske vedtak. Vi skal se nærmere på de tre modellene:

2. Opinionsstyrt demokrati

I denne e-demokratimodellen har innbyggerne mulighet for gjennom internett å sette agendaen for den offentlige debatten. Dette kan f.eks. skje ved å innføre kommunale bestemmelser om at forslag som kommunestyret mottar fra en borger (evt. krav om et visst antall borgere), *skal* tas opp til vurdering.¹⁹ I den videre saksbehandlingen er det kun de folkevalgte kommunestyrerepresentantene som deltar i selve politikktutforming (med assistanse fra kommuneadministrasjonen). Innbyggerne har med andre ord anledning til å uttrykke sine meninger, de kan peke på behov for offentlige tiltak og komme med kritikk av myndighetenes håndtering av politiske problem, men det er ingen formaliserte koblinger til beslutningsprosessen, slik tilfellet er i de to neste modellene.

3. Demokrati med høringsinstitusjoner

Flere norske kommuner har gjort forsøk med *deliberative høringer* som er ett eksempel på et demokratifornyingsprogram der innbyggerne aktivt blir dratt inn i kommunens politikktutforming. Her blir et tilfeldig utvalg av kommunens befolkning invitert til å drøfte et tema i et par dager, og deres synspunkt vil da inngå som en premiss i kommunestyrets videre behandling av saken (Beetham 2005; Offerdal 2006). En annen mulighet er å arrangere kommunale *folkeavstemninger*, der innbyggerne får anledning til å stemme ja eller nei til spørsmål som er utformet av de kommunale myndighetene.²⁰ Her kan det være aktuelt å bruke internett som verktøy, noe som altså vil være innenfor konseptet e-demokrati. I denne e-demokratimodellen er det de folkevalgte som setter dagsorden, men kommunens innbyggere / borgere blir sett som en ressurs som kan bidra til at viktige politiske beslutninger blir i samsvar med lokale ønsker og behov. De vil også kunne tilføre de politiske diskusjonene nye perspektiver.

¹⁹ Erfaringer med denne ordningen i 94 svenske kommuner er beskrevet i Montin 2004.

²⁰ Sæbø (2006 a, b) plasserer folkeavstemninger under direkte demokrati, mens vi velger å definere dette som en slags høring, ettersom det er de folkevalgte representantene som kontrollerer vedtaksprosessen. Det er ikke innbyggerne som bestemmer spørsmålsstillingen, og de involveres bare indirekte i politikktutforming.

4. Direkte demokrati

Ved direkte demokrati deltar innbyggerne direkte i den politiske styringen, både når det gjelder å reise politiske saker og i den videre beslutningsprosessen. Et kjent eksempel på vellykkede forsøk med å dra befolkningen direkte i de politiske beslutningsprosessene, er budsjettplanlegging i millionbyen Porto Alegre i Brasil (Beetham 2005). Siden 1989 har budsjettarbeidet i Porte Alegre vært organisert gjennom allmøter i distrikt, der innbyggerne møtes i store forsamlinger og drøfter hva de mener bør gjøres, og i hvilken rekkefølge. Resultatene fra diskusjonene blir formidlet videre av delegater som er med på å sy sammen det endelige budsjettet. Den nye organiseringen skaper større transparens i budsjetteringsprosessen, dermed en sterkere omfordeling av ressursene og økt velferd (særlig i de fattige distriktene) samt kontroll med den korrupsjon, som fortsatt preger andre deler av Brasil.

Presentasjonsmaterialet av d:mo²¹ tyder på at aktørene bak dette prosjektet har hatt forventninger til at dette e-demokrati-verktøyet skal bidra til en omorganisering av gjeldende politiske strukturer og prosesser i Molde kommune – kanskje i retning av det, som har skjedd i Porte Alegre? Men i Porte Alegre foregår drøftingene i forsamlinger der folk er fysisk til stede. Selv om internett åpner for to-veis kommunikasjon, kan e-demokrati vanskelig erstatte politiske møter. Direkte demokrati organisert som e-demokrati reiser spørsmål om hvordan det eksisterende politiske systemet skal håndtere innspill som kommer på en nettside. Hvordan skal relasjonen være mellom politisk engasjerte 'tilfeldige' aktører (enkeltpersoner eller grupper), og folkevalgte representanter med ansvar for kommunestyrets politikkutforming?

2.4 Hvilke forventninger kan brukerne av d:mo ha til respons på sine innlegg?

I framstillingen av d:mo som demokratifornyer, blir hensynet til *representativitet* i de politiske beslutningsprosessene ikke problematisert. Som Beetham (2005) påpeker, kan

²¹ Konseptbeskrivelse for d:mo (udatert); Prosjektbeskrivelse (udatert), Samarbeids og utviklingsavtale mellom Molde kommune og ErgoEphorma as (01.04.04)

manglende representativitet i slike nye institusjoner med åpen deltaking ha *negative* følger for (lokal)demokratiet. Han peker på følgende dilemmaer:

- Ettersom det er en tendens til at det er de velbergete og med mest utdanning som særlig involverer seg når det åpnes nye muligheter for det, kan resultatet faktisk bli at eksisterende forskjeller i innflytelse forsterkes.
- Åpne fora er svært utsatt for å bli okkupert av små grupperinger, som har en dagsorden som er lite representativ for befolkningen som helhet.
- Det kan bli for mye å kreve av folk at de skal sette seg inn i komplekse spørsmål som krever teknisk ekspertise.
- De utfordringene som beslutningstakerne blir stilt over for, kan være så mye styrt av eksterne krefter, at det ikke er mulig å drøfte og ta stilling til de sakene som folk virkelig er opptatt av.
- Deltaking kan i praksis være 'skinndeltaking', der folk kun blir rådspurt, og styresmaktene ikke på noen måte er forpliktet til å ta hensyn til resultatene av folks vurderinger. (Beetham 2005:133; vår oversettelse).

Molde kommunes e-demokratiprojekt *d:mo* har ikke (ennå) utviklet seg til å bli en institusjon av betydning i lokalpolitikken – blant annet fordi kommunepolitikerne ikke bruker denne web-sida til å komme i dialog med borgere som skriver innlegg med synspunkt om politikkkutformingene i Molde. En grunn til at politikerne velger bort dette arbeidet, kan være at de ikke anser bidragsyterne på *d:mo*-siden som *representative* for kommunens innbyggere. Det kan være grunn til å tro at de som skriver innlegg, ønsker å få saker opp på den politiske dagsorden som har lav prioritet blant politikerne. Men da er det også sannsynlig med mager *responsivitet* fra politikerne i et system der de ikke er forpliktet til å svare, og i enda mindre grad forpliktet til å ta hensyn til disse bidragsyternes vurderinger.

Den politiske debatten er selve fundamentet for demokratiet. Her har e-demokratiet en misjon, men det har fram til nå ikke erstattet andre møtesteder for politiske dialoger, f.eks. i aviser, radio og tv. Skjellsettende endringer i politisk meningsdannelse har til nå ikke skjedd gjennom internett- e-post- eller SMS-aksjoner. Noen slike aksjoner har hatt oppslutning fra tusenvis av mennesker (se f.eks. opprop om fangebehandling i for-

bindelse med krigføringen i Irak). Men det er først når aviser og tv videreformidler nyheter om masseopprop at de har fått politisk betydning (Beetham 2005). For at en portal med e-demokrati skal kunne fungere som "avis" og slik kunne påvirke opinionen, må de ansvarlige for websiden ansette dyktige journalister.

Åpenhet og innbyggernes deltakelse i den politiske *debatten* er en viktig forutsetning for et godt demokrati. I norske kommuner har lokalavisene hatt en sentral rolle, og disse framstår fortsatt som sterke (Winsvold og Myrvold 2005). Ikke alle kommuner har en lokalavis, noen har kun en regionavis der forholdene i de enkelte kommunene får mindre oppmerksomhet. Men Molde er i den situasjon at de har en sterk lokalavis. Lokalavisas oppgaver er blant annet å informere fra kommunestyremøter og å åpne for debatter om lokalpolitiske saker. Avisa åpner for at kommunens innbyggere kan delta. Ikke mange skriver leserinnlegg, men det er mange som leser dem. Romsdals Budstikke har dessuten opprettet nye alternativer for deltakelse ved bruk av ny teknologi (Molka-Danielsen et al. 2008). Sms fra innbyggerne som trykkes i papirutgaven har blitt svært populært, og kommentarfelt tilknyttet artikler i nettutgaven blir brukt en del. Det samme blir det lokale nettsamfunnet moldeungdom.no, som ble opprettet i mars 2007, og var dermed en konkurrent til Demokratitorget, men ikke til d:mo.

2.5 Genre

Internett som medium kan anvendes på ulike måter. Det vil være sammenhenger mellom ulike internettløsninger og ulike demokratimodeller. Sagli og Vabo (2005)²² fant at norske kommune var "flinkest" når det gjaldt å legge ut *informasjon* på internett, mens tiltak som åpnet for innspill fra innbyggerne var mindre vanlig. I over halvparten av kommunene var politikerne imidlertid tilgjengelig for innbyggerne gjennom *e-post*. Tilrettelegging for *dialog* og spesielt for *medvirkning* fra innbyggerne, var langt sjeldnere. Ifølge Sæbø vil det være mer meningsfullt å diskutere spørsmål relatert til ulike gener enn å diskutere internett som medium (2006). Som medium har internett

²² Sagli og Vabo bruker data fra et forskerteams kartlegging av norske kommuners hjemmesider fra 2003 og fra Kommunal og regionaldepartementets Organisasjonsdatabase fra 2004.

den klare fordel at det er interaktivt og egnet for toveiskommunikasjon, og dermed for debattgenren, nettsamfunn, meningsmålinger og avstemninger. Men vi ser at det likevel er en-veis interaksjon mellom kommuner og innbyggere som er mest vanlig, og tilrettelegging av internettløsninger som støtter opp under deltakerdemokratiet, er mindre vanlig.

Internett inneholder muligheter for et stort mangfold av genrer. Det kan være hjemmesider for partier/politikere, nettavis/nyheter, leserinnlegg, artikler, kommentarer, blogging, e-post, info om tjenester, reklame, valgkampbrosjyre, høringer, nett-tv/radio, m.m.. Ulike genrer er ulike i utforming, innhold og estetikk, og de kommuniserer ulike verdier (Eliason and Hedström 2005). Det vil være sammenhenger mellom formål, valg av internettløsning og også valg av genre. Om konseptet har likheter med for eksempel en lokalavis, partienes hjemmesider, en chattekanal eller politisk reklame, vil det skape ulike forventninger hos brukerne. Det vil også ha betydning for hvem som blir konkurrenter og samarbeidspartnere. Vi vil der det er relevant vise til *sammenhenger* mellom demokrati, verdier, mål, valg av internettløsninger og også genrer i forhold til dette e-demokratikonseptet.

3 Spørreundersøkelsen blant kommunepolitikerne i Molde

3.1 Metode

For å få kjennskap til kommunepolitikernes syn på og erfaringer med e-demokrati-prosjektet i Molde, ble alle faste representanter for periodene 2003-2007 og 2007-2011, samt 1. og 2. varamedlem i inneværende periode, bedt om å svare på et spørreskjema. Spørreskjemaer ble utdelt til de 37 politikerne som var til stede under politikeropplæringen på rådhuset den 15.11.07. De politikerne som ikke var til stede der, fikk spørreskjemaer tilsendt i januar 2008. Til sammen har 85 personer blitt bedt om å svare, og av disse har 61 besvart spørreskjemaene. Dette gir oss en svarprosent på 72 %. Kvantitative studier kan ikke alene gi oss forklaringer og årsakssammenhenger, men resultatene blir supplert med annen informasjon fra teori, forskning og kunnskap om prosjektet.

3.2 Kjennetegn ved respondentene

Tabell 1 og tabell 2 viser at respondentene fordeler seg ganske jevnt på sentrale variabler.

Tabell 1. Respondentenes alder, kjønn og utdanning. Prosent og antall.

		Prosent	Antall
Kjønn:	Kvinne	47	27
	Mann	53	31
Alder:	Under 40 år	18	11
	40-59 år	61	37
	60 år eller mer	21	13
Utdanning:	Grunnskole, framhaldsskole, realskole, ungdomsskole	2	1
	Videregående skole, yrkesrettet utdanning eller lignende	21	13
	3 år eller mindre fra universitet eller høgskole	21	13
	Mer enn 3 år fra universitet eller høgskole	56	34

Det er 3 av respondentene som ikke har oppgitt kjønn.

Vi ser at begge kjønn er ganske likt representert med 27 kvinner og 31 menn. Knappt to tredjedeler (61 %) av respondentene befinner seg i den midterste aldergruppen (40-59 år), og vi har en jevn fordeling mellom de yngste som er under 40 år, og de eldste som er 60 år eller mer. Vi ser også at vel halvparten (56 %) har høyeste utdanningsnivå som er tre år eller mer på universitets- eller høghskolenivå. Datamaterialet inneholder tilstrekkelige data fra ulike grupper når det gjelder kjønn, alder og utdanning.

Tabell 2. Respondentenes politiske erfaringer. Prosent og antall.

		Prosent	Antall
Repr.:	Fast representant	59	36
	Vararepresentant	28	17
	Er ikke valgt denne perioden	13	8
Fartstid:	Sitter i sin første periode	35	21
	Har sittet én periode før denne	33	20
	Har sittet to eller flere perioder før	32	19
Verv:	Formannskap	25	15
	Plan & Utviklingsstyre	31	18
	Drift & forvaltningsstyre	36	21
	Ikke formannskap, P&U eller D&F, men andre verv	14	8
	Ingen verv	10	6
Politisk blokk:	Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre	54	33
	Arbeiderp., Kristelig Folkep., Senterp., Sosialistisk Venstrep.	46	28

- Under politikeropplæringen fikk vi svar fra varamedlemmer utenom 1. eller 2. varaplass.

- 2 personer har ikke oppgitt hvilke verv de har/har hatt.

- Når det gjelder spørsmål om verv, inkluderes også verv de har hatt i tidligere perioder. Noen har oppgitt flere verv.

Av 47 faste representanter i dagens kommunestyre, er det 36 som har svart, og vi ser at det er de faste representantene av dagens kommunestyre som utgjør flertallet blant respondentene (59 %).

Det er mange representanter med betydelig erfaring blant deltakerne i denne undersøkelsen, og dermed skal forutsetningene for å kjenne til d:mo/Demokratitorget være til stede. To tredjedeler av respondentene har vært representert i tidligere kommunestyre. Det vil si at flertallet har deltatt også da d:mo var i bruk.

Ganske mange har eller har hatt verv i sentrale organ som formannskap, Plan og utviklingsstyret eller Drift og forvaltningsstyret. Respondentene fordeler seg ganske likt mellom de to politiske blokkene som har eksistert i kommunestyret i Molde gjennom de to siste periodene, men med en liten overvekt fra høyresiden i politikken.

Tabell 3. Politikernes IT-kompetanse. Prosent og antall

	Prosent	Antall
God kompetanse	74	45
Brukbar kompetanse	23	14
Mangelfull kompetanse	3	2
Ikke relevant (bruker ikke internett)	0	0
N	61	61

IT-kompetansen blant representantene må sies å være svært høy: Tre fjerdedeler opplever at de har god it-kompetanse. Kun to personer opplever at it-kompetansen er mangelfull, og ingen oppgir at de ikke bruker internett. IT-kompetanse skulle dermed ikke være til hinder for politikernes deltakelse i e-demokratiet.

3.3 Engasjement på ulike politikkområder

Et viktig formål med innføring av d:mo Molde var å øke valgoppslutningen, og spesielt blant ungdom. Vi har spurt politikere hvor engasjert de er i ulike politikkområder.

- Vi er først og fremst interessert å vite hvor stort engasjementet er i saker som angår ungdom, og som vi antar ungdom er interessert i, sammenlignet med andre politikkområder.
- For å engasjere de unge i valget, blir det også viktig i et konkurransedemokrati at partiene klart viser at de inntar ulike standpunkt slik at velgerne har reelle valgalternativer.
- For det tredje må saker og politiske standpunkter kommuniseres ut til velgerne.

De fleste politikere oppgir å ha en stor bredde i sitt politiske engasjement. Samtlige politikkområder blir i gjennomsnitt vurdert som over middels viktige, dvs. over 3 i gjennomsnitt. Rekkefølgen i tabellen forteller om innbyrdes prioritering mellom politikkområdene²³.

Tabell 4. Politikernes engasjement på ulike politikkområder. Gjennomsnitt og prosent. Rangert etter gjennomsnittsscorer. N= 61

		Min.	Max.	Standard- Avvik	Gjennom- snitt	Andeler "Nokså engasjert"	Andeler "Svært Engasjert"
1	Skole og utdanning	3	5	0,595	4,51	39	56
2	Ungdomssaker	2	5	0,792	4,32	33	50
3	Helse- og sosial	3	5	0,745	4,25	39	43
4	Barn- og familie	2	5	0,819	4,21	34	44
5	Næringsutvikling	2	5	0,828	4,07	37	36
6	Miljøvern	2	5	0,982	4,05	30	42
7	Eldrepolitikk	2	5	0,922	4,02	31	38
8	Kultur og idrett	2	5	0,876	4,00	39	33
9	Samferdselspolitikk	3	5	0,775	4,00	41	30
10	Boligpolitikk	2	5	0,813	3,85	38	25
11	Molde som studentby	2	5	0,873	3,68	45	17
12	Innvandringsspørsmål	2	5	0,958	3,56	39	17

*Svarene er gitt på en skala fra 1-5, der 1= "svært lite engasjert" og 5= "svært mye engasjert". 3 betyr "både og".

Min. er laveste score blant respondentenes svar: Ingen respondenter har krysset på verdien 1 ("svært lite engasjert") på noen av politikkområdene i tabellen.

Max. er høyeste score blant respondentenes svar.

Standardavvik er spredning i svarene (mellom 1 og 5).

Skole og utdanningspolitikk er det politikkområdet som engasjerer mest, både målt i gjennomsnitt og målt gjennom andeler som oppgir at de "svært engasjert". Godt over halvparten (56 %) mener dette området er svært engasjerende, og 40 % mener det er nokså engasjerende. Det er også på dette politikkområdet at svarene inneholder minst spredning, dvs. politikerne svarer ganske likt. Ingen oppgir at de er svært lite eller lite engasjert i skole og utdanningspolitikk. Ut fra våre funn er det stor oppslutning blant kommunepolitikerne om at dette er et viktig politikkområde.

²³Ut fra problemstillingen er svaralternativene utformet med tanke på å skape sammenligningsgrunnlag med ulike aspekter som angår Demokratitorget. Lister med svaralternativer er derfor ikke uttømmende.

Vi antar at kommunepolitikere her først og fremst tenker på grunnskolen, siden det er en av kommunens primæroppgaver. Til sammenligning oppgis engasjementet rundt Molde som studentby ikke å være så høyt, men befinner seg på nest siste plass i tabellen.

Ungdomssaker er det området som plasseres på andre plass i gjennomsnitt. Også her oppgir halvparten at de er svært engasjert og en tredjedel er nokså engasjert. De resterende 15 % plasserer seg på middelverdien ("både og"), mens kun én respondent oppgir å være nokså lite engasjert. Gjennomsnittet ligger mellom verdiene "nokså engasjert" og "svært engasjert". Det er altså ingenting i svarene her som skulle tilsi at Moldepolitikere ikke skulle være opptatt av saker som angår ungdom.

Et annet spørsmål er om partiene gir de unge valgalternativer i konkrete saker som angår ungdom. Står ungdomssaker høyt på dagsorden i lokalpolitikken, og er det i tilfelle synlig for de unge? Har partiene inntatt ulike standpunkt slik at det motiverer de unge til å stemme? Hvis vi sammenligner svarene fra politikere på høyre og venstresiden i politikken, viser det seg at svarfordelingene er tilnærmet like. Men vårt datamateriale gir ikke muligheter for gode analyser av denne problematikken.

På de tre neste plassene rangeres *Helse og sosialpolitikk*, *Barne og familiepolitikk* og *Næringsutvikling*. Ingen av disse er saker som vi antar førstegangsvelgere er spesielt opptatt av, selv om barne- og familiepolitikk vil være viktig for "unge voksne".

Vi skal her se litt på ungdommers vurdering av ulike politikkområder. Ved skolevalget i 2007 ble elevene ved Molde vgs. bedt om å vurdere hvor viktige ulike områder var for deres valg av parti. Disse politikkområdene var blant dem vi også ba politikere om å vurdere gjennom spørreskjemaene.

Tabell 5²⁴. Vurdering av ulike politikkområders betydning for eget partivalg blant elevene ved Molde vgs. Prosent. N=480. Rangert etter andel ”nokså viktig” og ”svært viktig” til sammen.

		Andeler ”Nokså viktig”	Andeler ”Svært viktig”	Til sammen
1	Skole og utdanning	35	58	93
2	Miljøvern	34	46	80
3	Kultur og idrett	41	31	72
4	Helse- og sosial	46	23	69
5	Økonomisk politikk	43	20	63
6	Innvandringsspørsmål	31	21	52

Svarene ble gitt på en skala fra 1-5, der 1=”Helt uviktig” og 5= ”Svært viktig”.

I likhet med politikerne er det *Skole og utdanning* som vurderes som viktigst også blant de unge. Men siden elevene er i en utdanningsituasjon, må vi anta at vurderingene er preget av politiske spørsmål omkring videregående skole og høyere utdanning, mens det sannsynligvis er grunnskolen som engasjerer de fleste av lokalpolitikerne.

Miljøvern og *Kultur og Idrett* ser også ut til å være viktig for ungdommers valgadfærd. De unge prioriterer *Helse og sosialpolitikk* noe lavere når de foretar partivalg, mens *Innvandringsspolitikk* er lavest rangert både blant elevene og politikerne.

Av politikerne ble *Miljøvern* plassert omtrent midt på skalaen. Det er dette politikkområdet som har størst spredning i svarene, noe som betyr at det er store individuelle forskjeller i politikernes engasjement. Vi har ikke undersøkt om skillene går langs partilinjer. Konkurransedemokratiet appellerer som nevnt til å bruk av stemmeretten ved at ulike partier/politikere inntar ulike standpunkt. Et område som miljøvern, vil i et konkurransedemokrati utgjøre en større velgermagnet hvis partiene inntar ulike standpunkt enn hvis det framstår som et politikkområde der ”alle er enige”. Dette politikkområdet hadde nok et potensial i seg til å trekke flere unge til valgurnene ved siste valg,

²⁴ Ved skolevalgene i den videregående skolen gjennomføres det samtidig spørreundersøkelser blant et utvalg av elevene. I 2007 deltok 480 elever fra Molde videregående skole:

<http://samfunnsveven.no/cms/dataressurser/skolenesstar/>

men kunne nok ha vært plassert høyere på dagsordenen under valgkampen hvis målet var deltakelse blant ungdom.

Kultur og idrett som også i høy grad berører ungdom og preger ungdoms valgadferd ifølge skolevalgundersøkelsen, er heller ikke blant de sakene som politikere er aller mest opptatt av.

Ut fra svarene må vi konkludere med at kommunepolitikere synes å være svært opptatt av Moldeungdommens situasjon på det generelle plan. Enigheten er stor om at ungdomspolitikker er viktig. Men kanskje er enigheten for stor? Har noen partier eller politikere profilert seg på saker som ungdom er opptatt av? Og har partiene i tilfelle presentert ulike standpunkt for de unge velgerne?

Et spørsmål er også om engasjementet får gjennomslag i praktisk politikk ved at de unges interesser blir prioritert i avveininger mot andre politikkområder på konkrete saker? Et mer konkrete saksområde som det å utvikle *Molde som studentby*, er lavest prioritert av politikere ved siden av innvandringspolitikk.

Det tredje spørsmålet vi stilte var om politikernes ulike profiler er synlige for unge velgere. Dette er avhengig også av medias dagsorden. Under siste valgkamp var spesielt eiendomsskatt, barnehage/skole og eldrepolitikk mye fokusert. Mange etterlyste f.eks. et større fokus på miljø under valgkampen. Inntrykket er at saker som spesielt omhandlet de unges hverdag, i mindre grad fikk plass på førstesidene, også i lokalavisa i Molde uten at vi kan gi en analyse av dette.

D:mo som i utgangspunktet skulle skape en arena for de unge, kunne slik sett ha vært et alternativt medium til Romsdals Budstikke, som har et tilnærmet monopol på nyheter og valgkampsaker fra Molde. Forundersøkelsen (i 2005) viste at det var de unge som hadde størst tro på konseptet med nettdebatter, men det var ingen stor etterspørsel i denne gruppen heller.

3.4 Demokratimodeller og politikernes oppfatninger av egne roller

Problemet som lå til grunn for utprøving av e-demokratiet i Molde, ble altså definert som lav valgoppslutning, spesielt blant ungdom, mens løsningen på problemet var å innføre kjennetegn fra deltakerdemokratiet gjennom d:mo/Demokratitorget. Det som ikke ble tatt hensyn til, var at slike tiltak også vil berøre de valgte representantenes tradisjonelle roller som har vært innenfor konkurransedemokratiets logikk. Slik tabell 6 viser, står denne demokratimodellen sterkt også blant politikerne i Molde.

Tabell 6. Politikernes vurdering av ulike former for politisk deltakelse. Gjennomsnitt og prosent som svare "svært viktig"*. Rangert etter gjennomsnitt. N=61.

		Min.	Max.	Standard- Avvik	Gjennom- snitt	Andeler "Svært viktig"
1	Innbyggerne stemmer ved valg	4	5	0,218	4,95	95
2	Politikerne har mot til å prioritere	3	5	0,505	4,75	79
3	Kommunestyret er bredt sammensatt	2	5	0,575	4,74	79
4	Innbyggerne får god informasjon	3	5	0,527	4,70	74
5	Innbyggerne deltar i det lokale fellesskapet	3	5	0,569	4,67	72
6	Folkevalgte tar beslutninger på vegne av velgerne	2	5	0,763	4,43	57
7	Innbyggerne er aktive i den offentlige debatten	3	5	0,681	4,33	45
8	Innbyggerne har innflytelse på beslutningene	2	5	0,820	4,16	39
9	Det åpnes for folkeavstemning i viktige saker	1	5	1,215	3,39	23

** Svarene er gitt på en skala fra 1-5, der 1="ikke viktig" og 5="svært viktig".

Gjennom våre spørsmål blir politikerne ikke stilt overfor dilemmaer der ulike hensyn må veies opp mot hverandre, slik de blir når politikk skal utøves i praksis. Dermed kan alle gode tiltak bli viktige. Vi ser at også i disse vurderingene ligger svarene som forventet på den positive siden av skalaen. Alle former for politisk deltakelse vurderes altså positivt, men ikke alle tiltak ses som *like* viktige. Det er ut fra tabell 6 en ganske stor

avstand mellom hvor viktige de ulike alternativene vurderes å være. Prioriteringene er klarere enn de var ved svargivningen som lå til grunn for tabell 4.

Sammenligningen mellom de ulike formene for innflytelse synliggjør et sentralt poeng: *Konkurransedemokratiet står svært sterkt blant kommunepolitikere*. De seks formene for deltakelse som er rangert høyest i tabellen, har alle kjennetegn som klart hører inn under denne demokratimodellen, med ett unntak: At ”Innbyggerne deltar i det lokale fellesskapet”.

Egenskaper ved konkurransedemokratimodellen verdsettes altså høyt. At innbyggerne *stemmer ved valg* står i en særstilling som viktigste form for deltakelse, der nesten alle (95 %) vurderer dette som ”svært viktig”. Det er også stor enighet om følgende kjennetegn som også tilhører konkurransedemokratiet: *At politikere har mot til å prioritere, at kommunestyret er bredt sammensatt* (på grunnlag av alder, kjønn, yrke o.a.) og at *innbyggerne får god informasjon om politiske saker*.

Nærmere spesifisert gir disse svarene uttrykk for en lojalitet til det *politikerstyrte demokratiet* der politikere konkurrerer om velgernes stemmer gjennom frie og informerte valg. Mellom valgene er politikernes viktigste rolle å styre på grunnlag av det mandat som velgerne har gitt dem.

At innbyggerne deltar i det lokale fellesskapet og er aktive i offentlig debatt, er kjennetegn ved *deltakerdemokratiet*. Det var denne modellen som i utgangspunktet lå til grunn for innføring av E-demokratiet i Molde, men vi ser at dette idealet ikke stemmer overens med det politikere oppfatter som viktigst i sin politiske hverdag. At innbyggerne *deltar i den offentlige debatten* ses som ganske viktig, men det er nok ikke et overordnet mål.

Å fremme kommunikasjon på internett som en form for deltakelse, var sett som et virkemiddel i demokratiutvikling, eller mer presist som en løsning på forhåndsdefinerte demokratiproblemer. Det blir derfor et sentralt spørsmål om det er mulig å fremme en

god demokratipolitikk uten en grundigere analyse av problemene, og en analyse av sammenhenger mellom mål og virkemidler. Og kan dette gjennomføres uten at politikerne deltar i analysen og i utforming av virkemidler?

De to variablene som blir *lavest* verdsatt, gjelder innbyggernes muligheter til å utøve direkte innflytelse på beslutninger mellom valg. Da er vi innenfor modellene for et *demokrati med høringsinstitusjoner* eller *direktedemokrati*. Å avgjøre saker ved *folkeavstemning* er det alternativet som har fått størst spredning i svarene, d.v.s. at meningene er svært delte på dette punktet. Vurderingene fordeler seg på ulike svaralternativ. Sammenlignet med andre former for deltakelse, er det ikke et stort ønske blant politikerne om at det skal åpnes for folkeavstemninger. Nesten en fjerdedel ser dette som ”svært viktig”, en fjerdedel ser det som ”nokså viktig”, vel en fjerdedel krysser på ”både og”, og en fjerdedel ser ikke positivt på et slikt tiltak. At innbyggerne på andre måter har *direkte innflytelse på beslutningene* har også lav prioritet.

Ut fra dette er det for politikerne viktigst i et godt lokaldemokrati 1) at flest mulig av innbyggerne stemmer ved valg, 2) at politikerne selv har mot til å prioritere og 3) at kommunestyret er representativt sammensatt. Velgerne bør dessuten holdes godt informert om politikken.

At politikerne er lydhøre overfor innbyggerne, ses ikke som uviktig, men når det kommer til spørsmålet om hvem som skal gjøre politiske vedtak, er oppfatningene at dette er et ansvar for de folkevalgte som skal fatte avgjørelser etter egen overbevisning. Respondentene ser nok på sin rolle mer som valgte representanter og ombud for velgerne, og i mindre grad som delegater.

Disse funnene stemmer overens med resultater fra Sæbøs undersøkelse (Sæbø 2006 a). Hans kategorisering av demokratimodeller er ikke helt sammenfallende med vår inndeling (i figur 1). Men som i Molde, var det størst oppslutning om de tradisjonelle formene for demokrati også i hans undersøkelse. Og som her, var det innbyggernes direkte innflytelse gjennom folkeavstemninger, som fikk minst støtte. Ny teknologi gjør

folkeavstemninger mindre kostnadskrevende. På den annen side er folkeavstemninger ofte ikke egnet til å fange kompleksiteten i politiske spørsmål. Sæbøs betraktninger omkring folkeavstemninger er et av flere eksempler på at en klargjøring av egne mål og idealer er nyttig. Noen av de mulighetene som nye teknologier åpner for, kan vise seg å ikke være ønskelige siden konsekvensene ikke bare er entydig positive.

I tilknytning til politikerrollen, har vi også stilt spørsmål om hvordan politikere vurderer ulike typer relasjoner mellom politikere og innbyggere.

Tabell 7. Politikernes vurdering av ulike typer relasjoner mellom innbyggere og politikere. Gjennomsnitt og andeler som svarer "Svært stor betydning". Rangert etter gjennomsnitt. N=61.

		Min.	Max.	Standard- avvik	Gjennom- snitt	Andeler "svært stor betydning"
1	At man som innbygger kan stole på at de valgte gjør sitt beste	3	5	0,416	4,84	85
2	At folk enkelt kan få kontakt med politikere	3	5	0,593	4,69	75
3	At politikere er lydhøre overfor innbyggerne	3	5	0,644	4,57	66
4	At folk får informasjon fra politikere	2	5	0,744	4,48	59

Svarene er gitt etter en skala fra 1-5, der 1 betyr "svært liten betydning" og 5 betyr "svært stor betydning."

Også på dette spørsmålet, blir samtlige hensyn positivt vurdert. Men i rangeringen ser vi at *tilliten velgerne har til at de valgte gjør sitt beste*, anses som mest betydningsfullt. Resultatet føyer seg inn i det samme mønsteret som vi har sett: Det er politikeren som representant for sine velgere som framheves, d.v.s. konkurransedemokratiet og det representative demokratiet.

Dette utelukker ikke at det også ses som positivt at *folk lett kan få kontakt*, at *politikere er lydhøre* og at *folk får informasjon fra politikere*. Så kontakten begge veier er høyt verdsatt, og deltakerdemokratiet har også en viss oppslutning. Men når saker skal avgjøres, må det ofte foretas avveininger mellom et styringsmandat fra velgerne gitt gjennom valg, og lydhørhet når saker skal avgjøres. Det samme gjelder avveininger

mellom omfang av kontakt med velgerne opp imot andre oppgaver som politikere har. Vi skal se at politikernes opplevelse av begrenset tid og kapasitet spiller en viktig rolle i forbindelse med e-demokratiet i Molde (jf. tabell 16).

3.5 Informasjon og kommunikasjon i lokalpolitisk arbeid

I neste spørsmål er fokus satt på ulike former for kommunikasjon og informasjonsutveksling mellom politikere og andre aktører, inkludert innbyggerne. Politikerne er bedt om å vurdere hvor viktige ulike informasjonskilder er for deres politiske arbeid. Denne problemstillingen berører ikke beslutningstaking, men kun informasjon, kommunikasjon og dermed meningsdanning.

Tabell 8. Politikernes vurderinger av ulike informasjonskilders betydning for sitt politiske arbeid. Gjennomsnitt og prosent. Rangert etter gjennomsnitt. N= 61.

	Gj.- snitt	Uten betydn.	Liten betydn.	Både og	Noe betydn.	Stor betydn.
Info fra kommuneadministrasjonen	4,48	0	2	8	31	59
Debatter med partifeller	4,43	0	3	10	28	59
Henvendelser fra innbyggerne	4,21	0	5	12	44	43
Kontakt med frivillige organisasjoner	4,18	0	2	16	44	38
Samtaler med folk jeg treffer	4,16	0	3	15	44	38
Andre kommunestyrerepresentanter	4,10	0	2	18	49	31
Leserinlegg/sms i lokalavisa	3,74	2	8	28	39	23
Demokratitorget (tidligere d:mo)	1,93	41	34	15	10	0

Svarene er gitt etter en skala fra 1-5, der 1 betyr "uten betydning" og 5 betyr "stor betydning".

Også i denne problemstillingen er det de tradisjonelle alternativene som vurderes som mest betydningsfulle. Informasjon fra *administrasjonen* oppgis som viktigst. Debatter med *partifeller* er vurdert nesten like høyt, og svarmønstrene i disse to spørsmålene er ganske like. Kommunikasjon med andre *kommunestyrerepresentanter* har også en viss betydning. De viktigste informasjons- og kommunikasjonskanalene finner vi altså innad i det politisk/administrative systemet.

Når det gjelder informasjon fra lokalsamfunnet, er det *henvendelser fra innbyggere, kontakt med de frivillige organisasjonene og samtaler med folk de treffer* som oppgis som viktigste informasjonskilder. Direkte kommunikasjon med folk i lokalsamfunnet ser altså ut til å være av langt større betydning enn kommunikasjon gjennom media. Molde kommune har fortsatt mange folkevalgte, og dermed en stor kontaktflate mot innbyggerne. Det kan stille spørsmål ved om det er behov for, eller om det gir store fordeler å bruke internett for å bedre kommunikasjonen i en kommune av Moldes størrelse. Kommunikasjon på internett tar tid, men den mangler mange av de kvaliteter som kjennetegner kommunikasjon som skjer ansikt til ansikt (Kaufmann og Kaufmann 2003).

Leserinnleggene/sms i lokalavisa har også ganske stor betydning i politikernes arbeid. Til sammen 62 % av dem oppgir at dette har ”noe” eller ”stor betydning”.

Samtlige kilder blir i denne sammenligningen vurdert til å være av langt større betydning enn *Demokratitorget (og d:mo)*. Til sammen oppgir 75 % at denne kommunikasjonskanalen har vært ”uten betydning” eller har hatt ”liten betydning” for det politiske arbeidet. Det er 10 % som oppgir at dette har hatt ”noe betydning”. Og ingen oppgir at *Demokratitorget/d:mo* har hatt ”stor betydning”. Vi må her ta hensyn til at erfaringene med dette e-demokratiprojektet preges av lite bruk, og at vurderingene ikke omfatter e-demokrati generelt.

For å undersøke i hvor stor grad politikere har benyttet seg av *Demokratitorget* som kommunikasjonskanal mot innbyggerne, har vi undersøkt dette i sammenligning med andre relevante kommunikasjonskanaler rettet mot innbyggerne. Her er det hyppigheten av kontakt i løpet av det siste halvår som måles. (Hyppighet måles ikke i antall, men gjennom en vurdering av ”hvor ofte”)²⁵.

²⁵ 37 respondenter besvarte spørreskjemaet i november 2007 og resten i januar 2008. For alle respondentene vil dermed ”siste halvår” inkludere lokalvalgekampen i 2007.

Når det gjelder leserinnlegg i lokalavisa, ligger det noe på sida av problemstillingen i spørsmålet, men er tatt med som et grunnlag for sammenligning.

Tabell 9. Hvor ofte respondentene har hatt ulike former for informasjonsutveksling med innbyggerne. Gjennomsnitt og prosent. N = 61.

		Gjennomsnitt	Aldri	Sjelden	Av og til	Ofte
1	Skrevet innlegg i lokalavisa	2,31	30	25	31	15
2	Blitt kontaktet av innbyggere på telefon	2,31	21	34	36	8
3	Lest innlegg på Demokratitorget	2,11	31	33	30	7
4	Blitt kontaktet av innbyggere på E-post	1,97	41	26	28	5
5	Blitt kontaktet av innbyggerne pr. brev	1,72	53	25	21	2
6	Skrevet innlegg på Demokratitorget	1,62	59	21	18	2

Svarene ble gitt på en skala fra 1-4, der 1 betyr "aldri" og 4 betyr "ofte".

Vi må her ta hensyn til at vurderingene gjelder subjektive oppfatninger. Hva respondentene legger i verdiene (sjelden/av og til/ofte), vil kunne variere mellom ulike kommunikasjonskanaler avhengig hva de oppfatter som vanlig eller forventet hyppighet.

Ut fra politikernes egne vurderinger har de i gjennomsnitt benyttet seg mest av det å *skrive leserinnlegg i lokalavisa*. Gjennomsnittet ligger ikke høyt (2,31, som ligger mellom "sjelden" og "av og til"), men spredningen i svargivningen er ganske stor. En del politikere skriver altså leserinnlegg ofte, mens andre ikke har skrevet leserinnlegg i løpet av det siste halvåret (30 %).

Vi ser at det heller ikke er uvanlig at politikerne blir kontaktet av innbyggerne pr. *telefon*. Det er 8 % som oppgir at det skjer "ofte", 36 % oppgir at det skjer "av og til", 34 % at det skjer "sjelden", og 21 % oppgir at de "aldri" blir kontaktet pr. telefon.

Nesten like mange (7 %) oppgir at de ofte har *lest innlegg på Demokratitorget*. Men nesten en tredjedel (31 %) oppgir også at de aldri leste på Demokratitorget. Sett i sammenheng med tabell 8, der Demokratitorget tillegges liten betydning for politikernes arbeid, kan det se ut til at en del politikere likevel har fulgt med i utviklingen av e-demokratiet under relanseringen. Politikerne har nok langt på vei fulgt oppfordringene om å forsøke å ta Demokratitorget i bruk, men det var lite å lese der, så nytteverdi for politisk arbeid var liten, og dermed avtok også interessen.

Flertallet (59 %) har derimot aldri *skrevet* innlegg på Demokratitorget. Til sammen har 29 % skrevet "sjelden" eller "av og til", mens kun én respondent oppgir å ha skrevet

innlegg ofte. Ca. en tredjedel av politikere gikk altså nokså jevnlig inn på Demokratitorget for å lese, mens de fleste var svært lite aktive som skribenter. Antakelig ville en del politikere ha vært mer aktive som skribenter hvis de fant at innbyggerne deltok i debatten.

Når politikere mottar *henvendelser fra innbyggerne på e-post*, vil vi anta at de fleste vil besvare henvendelsene. Hvis det er tilfelle, ser det ut til at e-post var langt oftere anvendt som to-veis kommunikasjonskanal mellom innbyggere og politikere enn det Demokratitorget var.

De ulike kommunikasjonskanalene har ulike egenskaper. En viktig forskjell ligger i at kommunikasjon på e-post, telefon og brev er lukket for offentligheten, mens lokalavisa og Demokratitorget er offentlige fora. En annen viktig forskjell ligger i at det å skrive kan være langt mer krevende enn muntlig kommunikasjon, og spesielt det å formulere innlegg for offentligheten. Dermed blir det også relevant å vurdere nytteverdi i forhold til innsats. Og nytteverdien ved å skrive i lokalavisa har nok, fordi en vet at det når ut til mange lesere, vært vurdert å ha langt høyere nytteverdi enn det å skrive innlegg på Demokratitorget med få deltakere.

Når det gjelder direkte kommunikasjon med innbyggerne, må vi ta i betraktning at omtrent en tredjedel av våre respondenter sitter i sin første periode, og var kanskje ikke så godt kjent blant innbyggerne. På den annen side omfatter denne perioden også en valgkamp, noe som skaper politisk aktivitet rettet mot velgerne.

3.6 E-demokrati i kommunevalgkampen i 2007

I neste tabell gjengis politikeres vurderinger av ulike media under siste valgkamp, og også her fokuserer vi på sammenligninger mellom ulike alternativer. Det kan ikke forventes at forholdsvis nye media som Demokratitorget skal ha like stor betydning som lokalavisa, men sammenligningen er likevel av interesse, særlig på bakgrunn av en

ganske stor satsing på Demokratitorget gjennom markedsføring, motivasjon og opplæring.

Tabell 10. Politikernes vurderinger av ulike medias betydning under siste valgkamp. Gjennomsnitt og prosent. Rangering etter gjennomsnitt. N= 61.

		Standard- avvik	Gj.- snitt	Uten betydn.	Liten betydn.	Både og	Noe betydn.	Stor betydn.
1	Lokalavisa i sin helhet	0,904	4,31	0	7	10	30	54
2	Leserinnlegg/sms i avisa	1,073	3,82	2	13	18	36	31
3	Lokalradio / Lokal-TV	1,149	3,52	3	21	16	38	21
4	Internett generelt	1,200	3,36	5	22	27	24	22
5	Lokalpartiets hjemmesider	1,337	3,25	16	12	21	33	18
6	Molde.kommune.no	1,217	2,57	18	39	20	13	10
7	Demokratitorget.no	0,908	1,70	52	33	10	3	2

Svarene er gitt etter en skala fra 1-5, der 1 betyr "uten betydning og 5 betyr "stor betydning".

Lokalavisa var som forventet det klart viktigste mediet under valgkampen i denne sammenligningen²⁶. *Lokalavisa som helhet* har hatt klart størst betydning, og spredningen er liten: Over halvparten (54 %) oppgir at den hadde "stor betydning", og 30 % at den hadde "noe betydning". Men også *leserinnlegg/sms* i samme avis har hatt en viss betydning. Her varierer politikernes vurderinger noe mer, idet spredningen er større. Men det er til sammen to tredjedeler som mener at *leserinnlegg/sms* i lokalavisa hadde "noe" eller "stor betydning", og kun én respondent har svart at dette var "uten betydning". *Lokalradio/lokal-TV* følger etter lokalavisa i rangeringen.

Også *internett generelt* vurderes som et viktig medium under siste valgkamp. Til sammen vurderes internett som betydningsfullt av til sammen 46 % av politikerne. Innenfor internett er det *lokalpartienes hjemmesider* som tillegges størst betydning. Mange vurderer den som viktig, mens den for andre er helt uten betydning, og betydningen av lokalpartienes hjemmesider inneholder dermed stor spredning i svarene. Blant partier som har hjemmesider som oppdateres og fungerer godt, har nok denne hatt

²⁶ Vi har ikke undersøkt hvordan politikerne vurderer nasjonale media. Problemstillingen er avgrenset til å gjelde lokalsamfunnet.

stor betydning, mens lokalpartiene for Ap og Krf mangler hjemmesider. Dette gjenspeiles også i svarene ved at politikerne som tilhører blokken der Ap og Krf befinner seg, vurderer lokalpartienes hjemmesider som mindre betydningsfull enn politikerne fra den andre politiske blokken.

Spredningen er ganske stor når det gjelder vurderingene av de fleste mediene, så politikerne har ulike oppfatninger her. Størst er enigheten om at lokalavisa har stor betydning. Men enigheten er også stor når det gjelder *Demokratitorgets manglende* betydning under siste valgkamp. Så også her skiller Demokratitorget seg ut fra de andre alternativene ved at det blir lavt verdsatt. Det er vel halvparten (52 %) som mener at Demokratitorget var "uten betydning", 33 % mener det var av "liten betydning", 10 % svarer "både og". Og det er til sammen mener 5 % som mener at Demokratitorget har hatt "noe" eller "stor betydning". (Gjennomsnittsvurderingen ligger på 1,7, som ligger mellom "uten betydning" og "liten betydning").

I tillegg til debattforumet inneholder Demokratitorget en funksjon som kan sammenlignes med partienes hjemmesider. Partiene har her en mulighet til å presentere parti, personer, utdrag av partiprogram og lignende. Ingen av partiene har latt denne siden stå tom (slik det skjedde med d:mo), men innholdet er variabelt i omfang og kvalitet. Høyre er det partiet som har lagt ut mest informasjon om eget parti og politikere, men også hos dem er det noe mangelfullt. Vi kunne forvente at de lokalpartiene som mangler egne hjemmesider, ville benytte denne muligheten, men det har ikke skjedd. Hos Ap mangler for eksempel presentasjoner av sentrale politikere. D:mo/Demokratitorget legger opp til at den enkelte politiker skal ha et *individuell* ansvar, og manglene ved partipresentasjonene kan ha sammenheng med at partiene som grupper i liten grad er tillagt ansvar. Heller ikke ut fra svarene på spørreskjemaet ser det ut til at Ap eller Krf har sett Demokratitorget som et alternativ til en egen hjemmeside. Den politiske blokken de hører inn under, vurderer Demokratitorgets betydning under valgkampen som lavere enn politikerne fra den andre blokken.

Når Høyre er det partiet som har lagt ut mest informasjon under partipresentasjonen på Demokratitorget, kan det ha sammenheng med lojalitet til representanten fra Høyre, som var en viktig drivkraft bak konseptet.

Vi har gjennom skolevalgundersøkelsen* sett på hvordan ungdom vurderer ulike informasjonskilder. I skolevalgundersøkelsen ved valgene i 1995-2007 ble elever ved utvalgte videregående skoler fra hele landet stilt følgende spørsmål: "Hva vil du si er din viktigste kilde til informasjon om politiske saker?" Fra undersøkelsen i 2007 har vi også data fra Molde videregående skole.

Tabell 11. Elevenes vurderinger av viktigste informasjonskilde når det gjelder politiske saker. Prosent.

	Norge 1995	Norge 1999	Norge 2003	Norge 2007	Molde 2007
TV/radio	69	65	59	47	52
Internett			4	19	18
Aviser	16	18	22	18	16
Skole/undervisning	8	9	8	9	7
Familie/venner	5	6	5	6	4
Møter/foreninger	2	2	2	2	3
N	4679	6848	4602	8093	471

Vi har bare data fra Molde i 2007. Data fra tidligere valg omfatter hele landet.

*Kilde: <http://samfunnsveven.no/cms/dataressurser/skolenesstar/>

Både i Molde og i landet som helhet oppga omtrent halvparten av elevene at *TV og radio* var den viktigste informasjonskilden i 2007. Denne andelen har imidlertid gått kraftig ned (i landet som helhet) siden 1995. Og det er *internett* som erstatter TV og radio for mange unge, også når det gjelder å holde seg politisk orientert. For hele landet var det 19 % som ved valget i 2007 oppga internett som viktigste informasjonskilde, og blant elevene ved Molde vgs. var det 18 % som oppga internett som viktigste informasjonskilde. Omtrent samme andel oppga *avis* som viktigst, og andelen unge som foretrekker *avis* har holdt seg ganske stabil (for landet som helhet).

Endringene som kommer fram her, er altså at internett erstatter TV og radio i betydelig grad som kilde til å orientere seg i politikken. Det ser ut til at når de unge bruker internett stadig mer, tilegner de seg også informasjon om politikk. Spørsmålet som ble stilt, viser imidlertid til internett generelt, og skiller ikke mellom ulike genrer som nettaviser, debatter, nettsamfunn, blogger eller annet.

I 2007 ble elevene også stilt følgende spørsmål: ”*Hvor ofte har du søkt etter valgstoff på internett?*” Både ved Molde vgs. og i landet som helhet svarer ca. halvparten av elevene at de ”aldri” har *søkt* valgstoff på internett, mens noen få har søkt etter valgstoff ”minst en gang i uka”, og ca. en tredjedel svarer ”sjeldnere enn en gang i uka”. Det er altså svært få som aktivt søker etter valgstoff på internett. Det ser ut til at de får mye politisk informasjon gjennom internett uten at de aktivt søker etter den. Det er nærliggende å anta at nettavisene utgjør et tyngdepunkt.

Demokratitorget krever derimot at brukerne er aktivt oppsøkende. En må kjenne til konseptet, ha interesse for det og finne webadressen. Brukere må dermed ha noe interesse for lokalpolitikk eller en politisk sak på forhånd. Det finnes lite annet som motiverer til å gå inn på Demokratitorgets side. Bak markedsføringen av konseptet lå det visse strategier til grunn for å skape interesse blant brukergrupper. Spørsmål er om markedsføringen traff de målgrupper, det innhold og de verdier som er knyttet til lokalpolitikken.

Mange av politikere skriver i sine kommentarer på spørreskjemaene at ”*internett er kommet for å bli*”, og at de er enige i at politikere må være til stede på nettet. Men hvordan legge til rette for at lokalpolitikere skal nå nettbrukere? Å appellere til f.eks. ungdoms interesser gjennom fokus på saker som angår dem, vil nok være en bedre strategi enn radikale mål om endring av demokratiet eller politikerrollen. Markedsføringen av e-demokratiet i Molde var delvis farget av mistillit til politikere og av oppkonstruerte politiske problemstillinger. Dette var egnet til å vekke oppmerksomhet, men det er mer tvilsomt om reklamens logikk er egnet til å øke interessen for politikk.

Kommunens hjemmeside er ikke i seg selv en spesielt viktig valgkamparena, men tabell 12 viser at politikerne likevel vurderer denne som langt mer betydningsfull enn Demokratitorget. Det er til sammen kun 5 % av politikerne som mener at Demokratitorget hadde betydning under valgkampen.

Tabell 12. Politikernes vurderinger av Molde kommunes hjemmeside og Demokratitorget under valgkampen. Prosent. N=61/60.

	Uten betydning	Liten betydning	Både og	Noe betydning	Stor betydning
Kommunens hjemmeside	18	39	20	13	10
Demokrati-Torget	52	33	10	3	2

Tabell 13 viser at politikerne besøkte kommunens hjemmeside noe hyppigere enn de besøkte Demokratitorget. Til sammen oppgir omtrent to tredjedeler at de under valgkampen var inne på Demokratitorget sjeldnere enn én gang pr. uke, og den siste tredjedelen var inne ukentlig, bortsett fra to respondenter som oppgir at de har vært inne daglig. Dette bekrefter tidligere antakelser om at *en del* politikere har fulgt med i hva som skjedde på Demokratitorget. Men som vi har sett har de ikke funnet at denne siden var av stor betydning som valgkamparena, og de har forholdt seg heller passivt til det å skrive på Demokratitorget.

Tabell 13. Hvor ofte respondentene har vært inne på Molde kommunes hjemmeside og på Demokratitorgets nettside under valgkampen. N=61/60

	En eller flere ganger pr. dag	En eller flere ganger pr. uke	En eller flere ganger pr. mnd	Sjeldnere	Aldri
Kommunens hjemmeside	3	38	36	13	10
Demokrati-Torget	3	32	22	13	30

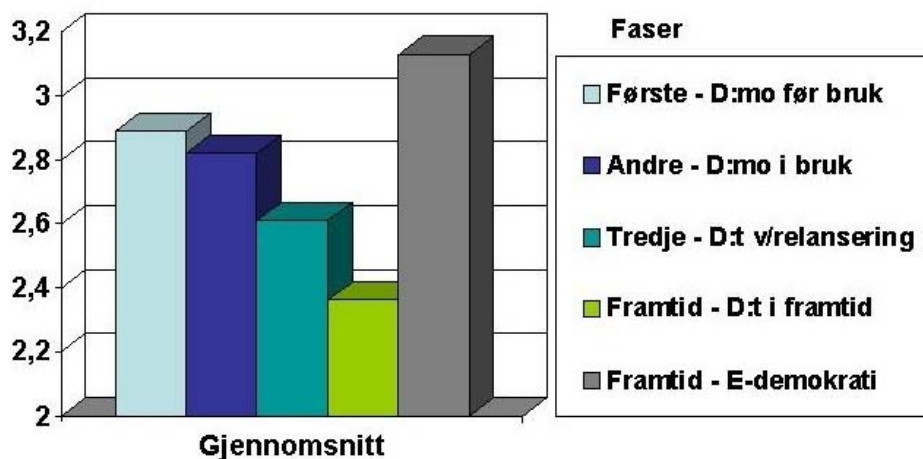
Svarfordelingen og spredningen i svarene kan tyde på at selv om store andeler har vært heller uinteresserte, er det også en del som har oppfattet Demokratitorget som interes-

sant. Dette kan ha ulike årsaker, men en polarisering mellom de som var optimistiske og de som var pessimistiske til nyvinningen kan være en bakenforliggende faktor. Vi har også funnet at det er de politikerne som har lengst erfaring (sittet i flere perioder), som i størst grad har fulgt med i hva som skjedde på Demokratitorget. Og i motsetning til hva vi forventet, var det ikke de yngste. Det var kanskje de mest erfarne politikerne som i størst grad brukte Demokratitorget.no som en valgkamparena. Innleggene er ganske korte uten mye informativt innhold. Når debatten da ikke kom i gang, blir de liggende nær politisk reklame som genre.

3.7 Forventninger til e-demokratiet i Molde

E-demokratiet er ganske nytt, og det har som beskrevet, vært omgitt av ulike typer holdninger og forventninger. I Molde har forventningene til e-demokratiet endret seg gjennom ulike faser, slik figur 2 viser:

Fig. 2 Respondentenes forventninger til d:mo, Demokratitorget og til e-demokratiet under ulike faser. Gjennomsnitt. Kronologisk rekkefølge*. N= 61.

Svarene er gitt etter en skala fra 1-5, der 1 betyr "ingen forventninger" og 5 betyr "store forventninger".

* De fire første søylene viser forventninger til d:mo/Demokratitorget relatert til fire ulike tidspunkt.

Siste søyle viser forventning til e-demokratiet generelt i framtida (med et annet konsept).

Vi ser at forventningene til d:mo/Demokratitorget har sunket jevnt siden konseptet ble lansert. Høyest er forventningene til *e-demokratiet generelt* med et helt nytt konsept

(søylen til høyre). Når det gjelder dette konkrete e-demokratiprojektet, var forventningene høyest før d:mo ble tatt i bruk (første søyle). Forventningene var litt lavere etter at d:mo ble tatt i bruk, enda lavere ved relansering under Demokratitorget, og klart lavest er forventningene til Demokratitorget for framtida. Men også her er spredningen generelt stor, noe som bekrefter at politikerne har hatt og fortsatt har ganske ulike oppfatninger.

Tabell 14 nedenfor viser fordeling av prosentandeler på samme spørsmål. Det er 20 % som oppgir at de ikke hadde noen forventninger til *d:mo før det ble tatt i bruk*, mens 15 % hadde ”store forventninger”. Den største gruppen (31 %) plasserer seg imidlertid som avventende eller ambivalente i midtkategorien ”både og”. Men som vi så i forrige tabell, oppgir politikerne at forventningene har sunket over tid. Gruppen med ”store forventninger” sank fra 15 til 5 % allerede *da d:mo ble tatt i bruk*, så den største optimismen ser ut til å modereres ganske tidlig.

Ved *relanseringen* av under navnet Demokratitorget er skeptikerne blitt flere. Halvparten av politikerne oppgir at de hadde ”små” eller ”ingen forventninger” i denne fasen. De mest positive er omtrent like mange. Mange av de som opprinnelig var usikre, har nok etter hvert mistet noe av troen på konseptet. Og i dag, når spørsmålet gjelder *Demokratitorget for framtida*, så er det til sammen 61 % som oppgir at de har ”små” eller ”ingen forventninger”.

Tabell 14. Respondentenes forventninger til d:mo, Demokratitorget og til e-demokratiet under ulike faser. Prosent. N=61. Kronologisk rekkefølge.

	Ingen forventninger	Små forventninger	Både og	Noen forventninger	Store forventninger
D:mo før bruk	20	18	31	16	15
D:mo ved bruk	20	18	28	30	5
Demokratitorget ved relansering	25	25	23	21	7
Demokratitorget i framtida	28	33	20	15	5
E-demokrati	15	20	21	26	18

Det som er mest overraskende, er at så mange har tro på *e-demokrati generelt, men da med et helt annet konsept*. Til sammen er det 44 % som oppgir at de har ”noen” eller ”store forventninger” til E-demokrati generelt. Dette er også langt flere enn de som var positive til d:mo da de første gang hørte om det.

Også her er det spredning i svarene: 35 % har ”ingen” eller ”små forventninger” til e-demokrati i framtida, og 21 % er fortsatt avventende. Det er altså etter forsøk med e-demokrati ingen dramatiske endringer sammenlignet med situasjonen slik den var før d:mo ble tatt i bruk. Det er verd å merke seg at på tross av uinnfridde forventninger, så er de negative ikke blitt flere. Tvert imot er flere positive til e-demokrati *som idé*.

Hvilke forventninger har politikere når det gjelder e-demokratiets rolle? På hvilke måter kan E-demokrati ha betydning i lokaldemokratiet? Ut fra et mål om å øke innbyggernes deltakelse, har vi spurt om politikere tror at *debatter gjennom e-demokrati* kan bidra til å få saker på dagsorden eller til å påvirke beslutninger. Spørsmålene her gjelder altså innbyggernes innflytelse på politikken mellom valg, og ikke det som var et viktig mål med d:mo/Demokratitorget, nemlig økt valgdeltakelse. Det er *deltakerdemokratiets* kjennetegn som fokuseres her.

Tabell 15. Vurderinger av i hvor stor grad respondentene tror at debatter gjennom e-demokrati kan påvirke politikken? N=61.

	Svært lite	Lite	Både og	Noe	Svært mye	Gjennomsnitt
Kan bidra til å få saker på dagsorden	12	20	25	39	5	3,07
Kan påvirke politikernes beslutninger	15	21	31	31	2	2,84

Formuleringen viser til i hvilken grad *e-demokratiet generelt kan påvirke* ble brukt i stedet for vurdering av d:mo/Demokratitorget, fordi debattfunksjonen her var lite brukt. Spørsmålene gjelder altså ikke bare Demokratitorget, og det omfatter kun debattgenren.

På spørsmål om i hvilken grad debatter mellom politikere og internett kan påvirke politikken, er det også en del spredning i svarene, som betyr at oppfatningene er ulike. Det er bare små andeler som mener at debatt gjennom e-demokrati kan påvirke ”svært mye”: Det er 5 % som tror dette kan bidra ”svært mye” til å få saker på dagsorden, og 2 % mener det kan påvirke politikernes beslutninger ”svært mye”. De store andelene

plasserer seg på de tre midterste verdiene, dvs. at mange mener e-demokratiet kan påvirke politikken til en viss grad. Troen på at e-demokrati vil kunne bidra til å sette saker på dagsorden, er noe større enn troen på at det kan påvirke de politiske beslutningene. Når det gjelder demokratimodellene, vil e-demokratiet etter politikernes oppfatning mest sannsynlig kunne dreie lokaldemokratiet litt i retning fra det politikerstyrte mot det *opinionsstyrte demokratiet*. Om dette er en ønsket dreining, er et annet spørsmål, som krever debatt og klargjøring (jf. drøftinger og teoretiske begrunnelser i kapittel 1 og 2).

3.8 Hvorfor ble Demokratitorget og d:mo lite brukt?

Forklaringene på hvorfor d:mo/Demokratitorget ble lite brukt, er mange og sammensatte. Vi ser at samtlige av forklaringsvariablene i tabellen tillegges en viss sannhetsgehalt av politikerne. Det ser også ut til at våre svaralternativer har vært dekkende for det politikerne mener kan være årsakene. Kommentarer under åpent spørsmål inneholder ingen alternative forklaringer. Mange av kommentarene utdyper oppfatninger som kommer til uttrykk i tabell 16.

Tabell 16. Respondentenes grad av enighet i ulike påstander om hvorfor Demokratitorget/d:mo i liten grad har ble tatt i bruk. Gjennomsnitt og prosent. Rangert etter gjennomsnitt. (N=55-61).

		Gjennomsnitt	Andeler uenige *	Andeler enige **	Differanser ***	Andeler "helt enig"
1	Jeg prioriterer å bruke tid og kapasitet på andre ting	4,21	9	79	70	52
2	Innbyggerne foretrekker andre kanaler for kommunikasjon med politikere	4,14	7	81	74	41
3	Nytten av å skrive innlegg/artikler var liten	4,05	4	71	67	40
4	Jeg foretrekker andre kanaler for kommunikasjon	4,00	10	69	59	48
5	Det burde vært på kommunens hjemmeside	3,91	14	70	56	40
6	Markedsføringen av konseptet har ikke vært god	3,85	9	65	56	35
7	Debattene var ikke koblet til politiske beslutninger	3,69	7	51	44	29
8	Vi er uvant med denne formen for kommunikasjon	3,64	14	61	47	27
9	E-post gjør nytten	3,61	20	61	41	32
10	Det har blitt stor konkurranse frå Budstikka	3,57	21	61	40	32
11	Politikere var for lite delaktige i utformingen	3,45	24	53	29	22
12	Innhold i nettdebatter har hatt lav kvalitet	3,41	14	43	29	18
13	Beslutningen om å innføre dette var svakt forankret i kommunestyret	3,40	21	49	28	21
14	Innholdet i debattene har vært lite politisk interessante	3,40	18	44	26	20
15	Styringen var overlatt til private aktører	3,30	27	45	18	23
16	Det er for lite brukervennlig	3,29	29	43	14	21
17	Opplæringen var mangelfull	3,19	25	40	15	18
18	Politikere trodde lite på det i utgangspunktet	3,15	23	38	15	13

Svarene er gitt etter en skala fra 1-5, der 1 betyr "helt uenig" og 5 betyr "helt enig".

* Andeler som til sammen sier seg "Helt uenig" eller "Delvis uenig".

** Andeler som til sammen sier seg "Helt enig" eller "Delvis enig".

*** Differanser mellom andeler som er enige (tredje kolonne) og andeler som er uenige (andre kolonne).

Nytte i forhold til innsats:

De viktigste forklaringene ut fra det politikere gir uttrykk for, har sammenheng med *nyttehensyn* (jf. de fire øverste radene). For det første gir politikere som gruppe *klart* uttrykk for at de "prioriterer å bruke tid og kapasitet på andre ting". Vel halvparten (52 %) sier seg "helt enig" i denne påstanden, 27 % er delvis enig, 13 % svarer "både og", 9 % er "delvis uenig" og ingen sier seg "helt uenig". Vi vet at tid og kapasitet er knappe ressurser for politikere generelt. Svært få lokalpolitikere har sin hovedinntekt fra

politikken, de fleste har annet arbeid og driver politisk arbeid på fritida. Mange av de folkevalgte har et stort politisk engasjement, men vi vet at det også finnes sterke innslag av pliktetikkk som motivasjon, der det ”å gjøre sin borgerplikt” er en sterk norm. Og noen politikere ville nok ha ønsket seg mer fritid.

Som vi har vært inne på, er det å formulere seg skriftlig en tidkrevende oppgave sammenlignet med muntlig kommunikasjon. Nettdebatten skjer i det offentlige rom med krav til etterrettelighet, presisjon og formuleringsevne. Med hensyn til prioritering av tid og kapasitet vil det nok først være rasjonelt for politikeren å delta i skriftlig kommunikasjon i det offentlige rom, når antallet lesere har nådd et visst nivå.

I tråd med samme tema er det også ganske stor enighet blant politikerne om at ”*Nytten av å skrive innlegg/artikler var liten*”. Det er 71 % som sier seg ”helt” eller ”delvis enig” i dette utsagnet, en fjerdedel svarer ”både og”, mens bare 4 % sier seg ”helt” eller ”delvis uenig”.

Blant påstandene som rangeres aller høyest, er også: ”*Innbyggerne foretrekker andre kanaler for kommunikasjon med politikerne*” og ”*Jeg foretrekker andre kanaler for kommunikasjon*”. Her er det henholdsvis 81 % og 69 % som sier seg ”helt” eller ”delvis enig”. I tabell 8 så vi at politikerne foretrekker direkte kommunikasjon med innbyggerne og debatter i lokalavisa framfor d:mo og Demokratitorget.

I den grad vårt datamateriale er representativt for politikerne, finnes det altså en nokså stor enighet om at de må prioritere når det gjelder bruk av tid, og de *prioriterer* da andre kommunikasjonskanaler framfor denne. Politikerne mener også at innbyggerne gjør det samme. Begrensninger på tid og kapasitet og vurderinger av nytteverdi oppgis altså som den viktigste årsaken til at d:mo/Demokratitorget ble lite brukt. At dette er tidkrevende er også det problemet som hyppigst tas opp under åpne kommentarer i spørreskjemaet:

”*Gitt at innbyggerne og politikerne bruker tjenesten, da blir det krevende for politikerne; først og fremst å få tid til dette for fritidspolitikeren.*”

Skriftlige kilder viser også at knappe ressurser i form av tid og kapasitet har vært til hinder, og det gjelder ikke bare for politikerne. En rapport etter d:mos første fase ble skrevet i desember 2005 av prosjektkoordinatoren. Her gjengis deler av forundersøkelsen fra Møreforsking, prosjektkoordinatorens egne vurderinger, samt videre strategier og planer i utviklingen av konseptet.

Elever fra videregående skoler hadde blitt involvert til frivillig arbeid for d:mo, men kunne ifølge denne rapporten ikke prioritere å bruke mye tid på prosjektet: *"Erferinger har vist at det har vært vanskelig å få deltakere fra skoler til å komme til møter (...). Det gjelder både representanter for skolen og for elevene."* (Prosjektrapport 23.12.05). Det var også vanskelig å aktivisere lag og foreninger p.g.a. mangel på tid og kapasitet, ifølge samme rapport. Når det gjaldt politikerne, var konklusjonen at de hadde sluttet opp om d:mo i varierende grad. Frp hadde vært de mest aktive og SV de mest passive. Det ble dessuten rettet en spesiell oppfordring til politikerne om å ta d:mo i bruk.

Koblinger til kommunen:

Noen forklaringer på liten bruk av d:mo/Demokratitorget har sammenheng med egenskaper ved selve konseptet, og da er det mangel på koblinger til andre kommunale arenaer som vurderes som viktigst. For det første er det mange i vår spørreundersøkelse som mener at d:mo/Demokratitorget *"burde ha vært på kommunens hjemmeside"*. Her er det til sammen 70 % som sier seg "helt" eller "delvis enig" i påstanden, mens 14 % sier seg "helt" eller "delvis uenig" i at dette kan være en forklaring på lite bruk. Det ble opprettet en link til kommunens hjemmeside, men denne fungerte ikke godt (jf. Del 2). Forslag om koblinger til kommunens hjemmeside blir fremmet også under åpne kommentarer i spørreskjemaet. En respondent ønsker f. eks. en nærmere integrering av e-demokratiet og den kommunale hjemmesiden, samt en videreutvikling av hjemmesiden:

"Jeg tror det er bedre å koble det opp til Molde kommunes hjemmesider. Hjemmesidene må forbedres særlig slik at personer i administrasjonen kan nås på en enkel måte via mail. Dette kan også utvikles for politikere i sentrale verv/nemnder."

At *"Debattene ikke var koblet til politiske beslutninger"*, kan også være en del av forklaringen på manglende bruk, mener omtrent halvparten av politikerne. Noen uttrykker skepsis til konseptet ut fra demokratihensyn ved å peke på problemet med skinndemokrati:

Det vil kunne svekke demokratiet *"ved at folk føler de har deltatt bare de har ytret seg. Det vil fortsatt være de som påtar seg politisk ansvar som har ansvaret. Det viktigste vil fortsatt være å stemme og å arbeide gjennom politiske partier, håper jeg."*

Marked og konkurranse:

E-demokratiet fungerer i et marked i den forstand at det eksisterer i konkurranse til andre media. Konkurransen om oppmerksomhet er stor, og vi ser at *markedsføringen* etter politikernes oppfatninger *ikke har vært god*. Ca. to tredjedeler av politikerne ser markedsføringen av d:mo/Demokratitorget som en sannsynlig forklaring på manglende suksess. Betydelige ressurser har vært brukt på markedsføring, så vi antar at oppfatningene må gjelde innhold mer enn omfang. Seggaard sammenligner e-demokrati-prosjekter i Molde og i Odder kommune (i Danmark), der sistnevnte prosjekt blir betegnet som vellykket. Når det gjelder markedsføringen, finner hun at Odder kommune i større grad enn Molde, satset på interne krefter, og at markedsføringen der *"underbyggede ideen om at være en integreret del af kommunens identitet, som også indebærer at være en serviceinstitution"* (2007 a :21). I Molde ble profesjonelle aktører engasjert også i markedsføringen. Seggaard kan ikke konkludere med at markedsføring i seg selv har betydning, men sannsynliggjør at tiknytningen til kommunens identitet har hatt en positiv effekt.

Det er også nærmere to tredjedeler av våre respondenter som mener at *"Det har blitt stor konkurranse fra Budstikka"*, og at dette er en viktig årsak til manglende bruk. Som kommunikasjonskanal står Demokratitorget i et klart konkurranseforhold til lokalavisa. For lokalavisa har også tatt internett i bruk på nye måter, og har åpnet for kommentarer til artikler og opprettet debattsider på nettavisa. I papirutgaven trykkes dessuten sms fra innbyggerne. Papirutgavens sms har blitt svært populært, og er mye brukt for korte kommentarer, men dette fungerer til en viss grad også som et debattforum. Også her er

det en viktig forskjell mellom Molde og Odder, ved at Odder kommune har en ukeavis, mens Molde har en dagsavis. I Odder ble det dessuten opprettet et samarbeid mellom avisa og e-demokratiprojektet (ibid.). Debatter ble koblet til nyheter. De ble også koblet til bakgrunnsinformasjon på kommunens hjemmeside.

En politiker som gir uttrykk for at han tror debatter på internett vil kunne styrke demokratiet, tilføyer at svaret er gitt under visse forutsetninger, og disse er:

”Møteplassen må være ønsket. Det må finnes et reelt behov. Møteplassen må ikke utkonkurreres av andre møteplasser.”

Andre lokale internettsider som står i et konkurranseforhold til d:mo/Demokratitorget er opprettet etter at d:mo ble tatt i bruk, som f.eks. moldeungdom.no.

At *”Styringen var overlatt til private aktører”* har etter politikernes mening hatt noe mindre betydning, men mange mener at også dette har spilt en rolle. Ca. en fjerdedel sier seg *”helt enig”* i at dette utgjør en forklaringsfaktor. Segard (2007 a) finner at Odder kommunes satsing på interne krefter i utvikling og drift av prosjektet, var positivt for utfallet.

Politikernes rolle og konseptets legitimitet:

D:mo ble tatt i bruk i august 2004, men spørsmålet om å ta konseptet i bruk var ikke behandlet som en sak i kommunestyret. Politikerne ble lite involvert i beslutningen om å innføre konseptet, og de ble heller ikke involvert i den videre utviklingen av d:mo/Demokratitorget. Omtrent halvparten av politikere sier seg enige i utsagnene om at *”Politikerne var for lite delaktig i utformingen”* og *”Beslutningen om å innføre dette var svakt forankret i kommunestyret”*. Vel 20 % sier seg uenige.

Å inkludere politikere både i beslutningsprosess og i videre utforming av konseptet, ble framhevet som et viktig punkt etter forundersøkelsen som vi utarbeidet høsten 2005. Vi anså dette som viktig både for å utvikle konseptet ut fra politikernes behov, og for skape legitimitet for konseptet blant politikere. Spørsmålet om videreføring ble deretter tatt

opp i kommunestyret, men ut over dette kan vi ikke se at det skjedde noen endringer som gjorde politikerne til reelle deltakere i prosessen. Politikerne fikk fortsatt roller som kursdeltakere (motivasjonskurs og teknisk opplæring). En utviklingsprosess der politikerne hadde innflytelse på videreutviklingen av konseptet, kunne nok ha gitt dem et sterkere eierskap til konseptet.

Relanseringen under Demokratitorget.no fikk støtte i kommunestyret, selv om forventningene til konseptet på dette tidspunktet var noe lavere enn de hadde vært i starten. En medvirkende grunn til støtten i kommunestyret kan være at vedtaket ikke synes å ha hatt store økonomiske konsekvenser for kommunen. Vedtaket i kommunestyret kan likevel ha ført til at politikerne i større grad opplevde en forpliktelse til å delta sammenlignet med første fase (jf. Seggaard 2007 a).

Et annet spørsmål er om det i dag finnes et reelt behov for et slikt verktøy som d:mo/Demokratitorget slik det er utformet. Blant politikerne er det vel 60 % som mener at "*E-post gjør nytten*". Det ser altså ikke ut til at konseptet har funnet sin form og oppleves som et nyttig alternativ. Like mange mener at en årsak til lite bruk, er at politikerne ennå er "*uvant med denne formen for kommunikasjon*". I dette siste utsagnet ligger det dermed en åpning for å gi konseptet mer tid (jf. tabell 21).

På tross av at konseptet ble utformet av private aktører, at det bygde på en unyansert forståelse av demokrati, og at det ble utformet og innført gjennom top-down-prosesser, ser det likevel ut til at konseptet som *idé* har hatt en viss støtte og legitimitet blant politikerne. Selv om forventningene til konseptet har variert, har politikerne stort sett stilt seg åpne for å prøve ut dette verktøyet. Det er heller i møtet med den politiske hverdagen, i vurderinger av nytte, og i forhold til krav og kjennetegn ved politikerrollen, at svakhetene ved konseptet kommer til syne.

Innhold:

Det kvalitative innholdet i debattene har nær sammenheng med nytteverdi. I første spørsmål om innhold, viser vi ikke til d:mo/Demokratitorget spesielt, fordi det ga liten

mening å vurdere innholdet i debatter med så få innlegg. Men respondentene vil nok i denne konteksten også vurdere debatter på d:mo/Demokratitorget i den grad de kjenner dem. Våre utsagn om at *"Innholdet i nettdebatter har lav kvalitet"* og at *"Innholdet i debattene har vært lite politisk interessante"* finner vi lenger ned på rangeringslisten over forklaringsfaktorer. Ikke uventet, siden debattene vil variere i kvalitet, svarer store andeler "både og" (43 % og 38 %). Men de enige (43 % og 44 %) er langt flere enn de uenige (14 % og 18 %) i begge disse utsagnene. Vi kan fastslå at få politikere finner debatter på internett svært interessante, heller ikke det som har funnet sted gjennom Moldes e-demokrati. Politikerne åpner for at dette kan være noe av forklaringen på at det ble lite brukt, men de ser det ikke som en hovedforklaring.

Når mange oppgir at de foretrekker annen form for kommunikasjon, kan denne prioriteringen også ha sammenheng med oppfatninger av hvordan innhold i nettdebatter er generelt, slik denne kommentaren viser:

"Debattene på nett er ofte preget av ekstreme synspunkt og lite saklighet. Som politiker prioriterer jeg andre former for kommunikasjon."

Innhold i innlegg som var skrevet på d:mo, får også kritikk:

"Har prøvd d:mo. Har lagt ut innlegg. Fikk ingen svar. Mye tullede innlegg i hytt og pine med personlige sleivspark."

Det har kommet en del kritikk mot internettdebatten som genre. Hvis en skal gjøre seriøse forsøk på å fornye lokaldemokratiet, er det nok nødvendig å signalisere avstand til noen av de mest kritikkverdige sidene ved nettdebatter. At nye grupper deltar i politisk debatt, fordi terskelen til kunnskap og formuleringsevne ikke er for høy, vil de fleste se som positivt. Men i Molde kunne markedsføring og profilering av konseptet noen ganger forbindes med mistillit til politikerne, og delvis invitere til usaklig debatt.

I Skogerbø og Winsvolds (2008) studie av innhold i debatter i nettaviser, finner de at bare en liten andel av innleggene kan betegnes som "udemokratiske", mens de fleste er preget av saklighet og begrunnede påstander. Vurdering av det kvalitative innholdet i

debatter inneholder klare måleproblemer, der mange ulike kriterier kan legges til grunn. Vårt kriterium er i hvilken grad politikerne oppfatter debattene som politisk interessante og hvordan de vurderer det kvalitative innholdet. Ut fra disse kriteriene blir debattene ikke positivt vurdert av politikerne.

Flere media går nå lenger enn tidligere i å utøve en redaktørfunksjon for å heve kvaliteten på debattene. Mange media er interessert i å tiltrekke seg seriøse debattanter. Ett virkemiddel er å ikke tillate anonyme innlegg. Dilemmaet blir imidlertid at krav til identifisering og seriøsitet også vil heve terskelen for å delta, og dermed terskelen for nye grupper deltakere.

Forventninger:

Utsagnet i nederste rad (tabell 16): *"Politikerne trodde lite på det i utgangspunktet"* er et uttrykk for politikernes forventninger i starten av prosjektet. Dette får i spørreundersøkelsen laveste gjennomsnittsscore som forklaringsfaktor på hvorfor konseptet ble lite brukt. Gjennomsnittet på 3,15 ligger nært verdien "både og", og differensen mellom de som har sier seg enig og de som sier seg uenig er 15 %. Dette er en av de påstandene der politikerne er usikre på om den kan stå som forklaringsfaktor på manglende bruk. Som tabell 14 viste, hadde politikerne ganske sprikende forventninger i starten. Mye tyder på at mange i utgangspunktet har vært usikre, men ikke avvisende. At politikernes forventninger gradvis avtok, har nok hatt betydning for mangel på suksess.

Brukervennlighet, funksjonalitet og opplæring:

Mangelfull opplæring og liten brukervennlighet framstår heller ikke som de viktigste forklaringene på at konseptet ble lite brukt. Men også dette hevder våre respondenter er noe av forklaringen. Svarene tyder derfor på at politikerne ikke er godt fornøyd med denne delen av konseptet. Brukervennlighet og funksjonalitet blir tatt opp under åpne kommentarer i spørreskjemaet, med til dels kraftig kritikk:

"Det vil styrke demokratiet, men bare så lenge konseptet forbedres betraktelig! Kronglete system, for dårlig markedsføring (bl.a. gjennom skolen), for vanskelig å skrive innlegg, og umulig å søke etter innlegg. Trenger alle innbyggere opplæring i systemet

for å beherske det, er dette dødfødt. Hilsen en som bruker internett og internettfora hver dag.”

”Det trengs alvorleg gjennomgang av konsept, brukargrensesnitt og ikkje minst: Kva er hensikta?”

”Det må bli enklere for politikerne å bruke.”

”Må i alle fall knyttes til en eller annen form for varsling om at noe er kommet, for eksempel som sms eller i E-post. Har ikke tro på at stadig sjekking av en internettside blir brukt i lengden.”

(Jf. utredning om funksjonalitet og brukervennlighet i del 2.)

3.9 Internett i lokaldemokratiet

Internett åpner for en rekke nye muligheter i tilknytning til politisk virksomhet. Vi har undersøkt politikernes holdninger til ulike internettløsninger, nærmere bestemt om de tror de vil ha positive eller negative effekter på lokaldemokratiet. Noen av alternativene er utprøvd. I tillegg til debattsiden under d:mo/Demokratitorget, blir møtereferater lagt ut på kommunens hjemmeside. Men de fleste av disse mulighetene er uprøvd, og der blir ikke svarene basert på erfaringer.

Tabell 17 sett under ett viser at politikerne i Molde generelt sett er positivt innstilte til bruk av internett i lokaldemokratiet. For det første viser tabellen gjennomsnittsverdier mellom 3 og 5, og ligger dermed i den positive enden av skalaen på alle spørsmålene. I tillegg er det betydelige andeler som svarer ”svært positivt” på de fleste av forslagene.

Tabell 17. Tro på om ulike teknologiske løsninger kan virke positivt eller negativt for lokaldemokratiet. Gjennomsnitt og prosent. Rangert etter gjennomsnitt. (N=55-61)

		Standard- avvik	Gjennom- snitt	Andeler "Noe positivt"	Andeler "Svært positivt"
1	Møtereferrat	0,815	4,31	31	51
2	Elektronisk valg, mulighet for å stemme over nett	1,063	4,07	15	49
3	Brukerundersøkelser	1,000	4,02	25	42
4	Innbyggernes spørretime over internett	0,983	4,02	28	40
5	Debattside mellom innbyggere og politikere	1,016	3,87	28	33
6	Overføring av kommunestyremøte på nett	1,094	3,83	28	35
7	Elektroniske høringer	1,009	3,74	28	28
8	Innbyggerinitiativ med underskrifter via nett	1,071	3,64	26	26
9	Åpent for innspill fra innbyggere i budsjettprosessen	1,075	3,60	33	22
10	Faste borgerpanel (for meningsmålinger)	1,086	3,49	24	22
11	Elektronisk folkeavstemning	1,282	3,47	18	28

Svarene er gitt etter en skala fra 1-5 der 1 betyr "svært negativt", 3 betyr "både og", 5 betyr "svært positivt".

På dette spørsmålet var også "vet ikke" et svaralternativ.

Andelene som svarer "både og" eller "vet ikke" er jevnt over store. Politikerne er nok gjennomsnittlig litt usikre eller avventende, men de er også betingede optimister når det gjelder internettiltak. Vi ser også at det på de fleste variablene er stor spredning i svarene. Minst spredning er det i vurderingen av møtereferrat på internett og i vurderingene av debattsider på internett. Dette kan nok forklares med at det nettopp er på disse to variablene at respondentene har egne erfaringer som de kan basere svarene sine på.

Molde kommune legger ut møtereferrat på sin hjemmeside. Holdningen til å legge møtereferrat på internett utmerker seg som det alternativet som har klart mest støtte. Til sammen er det 81 % som ser positivt på dette.

Av nye og uprøvde tiltak er det *elektroniske valg* som får størst oppslutning, der til sammen 64 % av politikerne mener det vil være positivt for demokratiet. Vi vil på dette spørsmålet sammenligne med ungdommenes svar ved NDSs skolevalgundersøkelse i 2007. Her viser det seg at elevene ved videregående skoler er langt mer skeptiske til elektroniske valg enn Molde-politikerne gir uttrykk for i vår spørreundersøkelse. Blant elevene ved Molde videregående skole er det 53 % som mener elektroniske valg vil styrke demokratiet, og blant elever i videregående skoler fra hele landet er det bare 40 % som mener det samme. Det er 27 % av elevene ved Molde vgs. som mener at det å stemme ved valg er en for alvorlig handling til at det bør gjøres over internett.

Brukerundersøkelser er også politikerne positive til (67 % svarer ”noe” eller ”svært positiv”). De tre alternativene som vurderes høyest, støtter alle opp under dagens demokratimodell. De utfordrer ikke direkte politikernes roller, deres relasjoner til innbyggerne eller eksisterende maktforhold. Men de bidrar derimot til at informasjonsutveksling og valg kan skje på en mer effektiv måte.

Vi merker oss at flertallet i prinsippet også er positive til *internettdebatten* som demokratitiltak. Til sammen er 62 % positive, og bare 5 % er i prinsippet negative til dette. Men på tross av at svarene her bygger på erfaringer, finnes det noe usikkerhet angående debattsider for innbyggere og politikere. En tredjedel svarer ”både og” om debattsiders betydning for demokratiet.

To internetttiltak som i gjennomsnitt ikke vurderes like positivt for demokratiet som de foregående, er *folkeavstemninger* og *innspill fra innbyggerne under budsjettprosesser*. Svarene angående elektronisk folkeavstemning inneholder stor spredning i svarene, så her er oppfatningene ulike. Dette er de to tiltakene i tabell 17 som i størst grad vil bidra til å overføre makt fra politikere til innbyggere. De vil kunne føre demokratiet mot et *demokrati med høringsinstanser*. Hvis det er innbyggerne som for eksempel krever folkeavstemning, vil det gi oss trekk fra *direktedemokratiet* (jf. figur 1).

Denne tabellen må ses som et uttrykk for generelt positive holdninger til nye tiltak, men vi må anta at ikke alle disse har vært nøye gjennomtenkt eller drøftet. En positiv holdning til ulike internettiltak i prinsippet, herunder debattfora, er ikke ensbetydende med at de oppfattes positivt ved bruk. I praksis vil de positive sidene, som vi har sett, måtte veies opp mot andre hensyn som nyttehensyn og prioritering av tid og kapasitet. Og de vil måtte vurderes i forhold til ulike politikerroller og ulike demokratimodeller.

Som vi har sett står konkurransedemokratiet sterkt. Å legge ut møtereferater eller å åpne for valg over internett vil ikke komme i konflikt med *det politikerstyrte demokratiet*. Brukerundersøkelser på internett som også blir positivt vurdert, er tiltak som støtter opp under *et demokrati med høringsinstitusjoner*. Her blir berørte grupper hørt som grunnlag for beslutningsprosesser, men det er ikke de som setter dagsorden eller utformer problemstillinger. Denne formen for demokratiltak har til en viss grad fått gjennomslag i forbindelse med omorganisering av kommunen og fokus på kommunens rolle som tjenesteproducent.

Tabell 17 støtter opp under tidligere funn. Det er mest skepsis til direktedemokratiet, der det overlates til innbyggerne både å sette dagsorden og å ta beslutninger. At brukere blir hørt i beslutningsprosesser som berører dem, har betydelig støtte, med det vil i praksis variere i hvor stor grad dette påvirker de beslutningene som blir tatt. Det tradisjonelle *politikerstyrte demokratiet* har svært sterk støtte.

Den forrige tabellen fokuserte på holdninger til ulike måter å bruke internett på i lokaldemokratiet. Tabell 18 fokuserer på hvilken nytte dagens politikere i Molde opplever at de har av ulike typer informasjon som finnes på internett. Resultatene støtter opp under samme tendens når det gjelder sammenhenger mellom politikernes svarmønstre og de ulike demokratimodellene.

Tabell 18. Relevans av ulike typer informasjon på internett for arbeidet som kommunepolitiker. Gjennomsnitt og prosent. Rangert etter gjennomsnitt. N=55-61.

		Gjennomsnitt	Ikke relevant	Litt	Både og	Ganske	Svært relevant
1	Partienes hjemmesider	3,62	8	7	28	30	28
2	Info om kommunale tjenester på nett	3,52	5	12	33	28	23
3	Info fra nasjonale organ (som SSB, KS, dep.)	3,33	7	18	28	31	16
4	Lokalpolitikere på nett	2,80	12	31	33	15	10
5	Politiske debatter på nett	2,57	23	28	25	18	7

I arbeidet som kommunepolitiker er det *partienes hjemmesider* som oppgis å være mest relevant blant ulike typer informasjon på nett. Det er som nevnt noen lokalpartier som ikke har opprettet egne hjemmesider. Derfor har vi formulert spørsmålet slik at dette også kan omfatte hjemmesider for partiene sentralt.

Informasjon på internett *om kommunale tjenester*, slik politikere får gjennom bl.a. kommunens hjemmeside, vurderes også som nyttig. Også informasjon *fra nasjonale organer* (som Statistisk Sentralbyrå, KS eller departementer) vurderes som en nyttig informasjonskilde sammenlignet med annen informasjon på internett.

Men informasjon *om lokalpolitikere* på internett ser ikke ut til å være av stor interesse. Minst interessant ut fra et gjennomsnitt, er likevel *politiske debatter* på nett. Det er også her det finnes størst spredning i svarene. Igjen ser vi at elementer som kjennetegner Demokratitorget, e-demokrati og nettdebatter scorer lavt i forhold til alternativer vi sammenligner med, men vi ser også at oppfatningene samtidig er noe sprikende.

Informasjon som støtter opp under en tradisjon der politikk dreier seg mye om *konkurranse* mellom partier, ses som mest relevant for arbeidet som kommunepolitiker. Stor relevans har også informasjon som støtter opp under kommunens rolle som *tjenesteproducent*. Når så mange også verdsetter informasjon fra SSB, departementer, KS og lignende, ser det ut til at politikere er aktive i å søke etter informasjon på internett.

Et hovedmål bak dette e-demokratiprojektet var å gi velgerne innflytelse i kommunepolitikken. Som tabell 19 viser, kan e-demokrati også brukes som et redskap for politikerne i konkurransen om velgere.

Tabell 19. Viktigste motivasjon for de som har brukt d:mo/Demokratitorget. N=33-34.

		Min.	Max.	Standard- avvik	Gjennom- snitt	Andeler ”nokså viktig” og ”svært viktig”
1	Styrke relasjon til velgerne	1	5	1,062	3,58	61
2	Bidra til åpenhet	1	5	1,227	3,45	45
3	Følte meg forpliktet til delta	1	5	1,459	3,41	50
4	Øke innbyggernes innflytelse	1	5	1,116	3,39	42
5	Delta på de unges arena	1	5	1,180	3,27	33

Spørsmålet ble kun stilt til de som har brukt d:mo/Demokratitorget

Å styrke sin relasjon til velgerne har vært den klart viktigste motivasjonen bak politikernes bruk av d:mo/Demokratitorget. Vi vil derfor anta at en viktig motivasjonsfaktor bak bruken av konseptet har vært muligheten til å påvirke velgernes stemmegivning. Å bidra til åpenhet verdsettes dessuten også ganske høyt.

Halvparten av politikerne som har brukt d:mo/Demokratitorget oppgir også at de har følt seg forpliktet til å delta. Forpliktelsen kan ha vært overfor eget parti og dets velgeroppslutning, men det kan i tillegg være en forpliktelse overfor prosjektledere, samt lojalitet til eget vedtak i kommunestyret om å videreføre prosjektet.

I den grad politikerne har deltatt i bruk av d:mo/Demokratitorget, har det ikke, ut fra svarene her, vært et hovedmål å øke innbyggernes innflytelse. Det viktigste var heller ikke å delta på de unges arena.

Også når det gjelder motivasjon til å delta i d:mo/Demokratitorget, tyder svarene på at det er tradisjonen med konkurranse om velgere som utgjør politikernes viktigste drivkraft. Men motivasjoner kan være flere samtidig.

Når vi ber politikere vurdere hva de tror angående viktige drivkrefter bak det å innføre d:mo/Demokratitorget i Molde, vil de nok også peke på flere grunner samtidig. Politikernes oppfatninger av bakgrunnen for å innføre konseptet, vil ha betydning for om det får aksept og oppslutning.

Tabell 20. Tro på viktige drivkrefter bak kommunens satsing på e-demokrati (N=54-55)

		Min.	Max.	Standard- avvik	Gjennom- snitt	Andeler "nokså viktig" og "svært viktig"
1	Å gi innbyggerne muligheter for deltakelse	3	5	4,27	0,827	76
2	At noen ildsjeler sto bak	1	5	3,80	1,078	62
3	Internett oppfattes som nytt og moderne	1	5	3,74	1,119	63
4	Gi politikere et godt redskap i det politiske arbeidet	1	5	3,74	1,085	56
5	Kommersielle hensyn sto bak	1	5	2,74	1,306	24

Ut fra tabell 20 var det etter politikernes oppfatninger det å gi i innbyggerne muligheter for deltakelse, som utgjorde den viktigste drivkraften bak innføring av e-demokrati i Molde. Dette er det en nokså bred enighet omkring. Politikernes oppfatninger samsvarer her med det offisielle målet bak konseptet slik det ble utformet av Ergo Group, noe som kan prege svarene.

Samtidig ser det ut til at politikere har en tro på *ildsjeler bak prosjektet* som en viktig drivkraft. Det samme gjelder troen på at konseptet ble innført fordi det *oppfattes som nytt og moderne*.

At konseptet ble innført for å gi politikere et godt redskap i det politiske arbeidet, har de noe mindre tro på, men litt over halvparten er også av den oppfatning at dette har utgjort en av flere drivkrefter bak prosjektet.

Bare en fjerdedel tror at *kommersielle hensyn* har vært en drivkraft bak kommunens satsing på e-demokrati.

Tabell 21. Ønsker om at Demokratitorget skal fortsette og internettdebatters betydning i lokaldemokratiet. Prosent.

Ønske om at Demokratitorget skal fortsette i framtida		Betydning for lokaldemokratiet av internettdebatter mellom innbyggere og politikere	
Ja	20	Styrke	63
Nei	33	Svekke	3
Vet ikke	47	Ingen betydning	32
	N		N
	60		59

Når det gjelder Demokratitorget, er nesten halvparten politikerne usikre på om dette bør videreføres, 33 % svarer nei, og 20 % svarer ja til en videreføring. Det er her store forskjeller mellom de som sitter i sin første periode og de politikerne som har lengre fartstid i politikken, og dermed har mer erfaring med d:mo/Demokratitorget. Blant de nye representantene mener 33 % at Demokratitorget bør videreføres, og 14 % ønsker at det skal avsluttes. Blant de erfarne representantene er det bare 10 % som ønsker en videreføring, og 45 % svarer nei.

Som vi har sett er likevel holdningene til e-demokrati generelt og forventningene til e-demokrati med andre konsepter mer positive. Dette gjelder også for politikerne som har erfaring med d:mo/Demokratitorget, selv om disse er noe mer betingede optimister enn politikerne som sitter i sin første periode.

I samme tabell ser vi også at to tredjedeler mener at internettdebatter generelt mellom innbyggere og politikere vil kunne styrke lokaldemokratiet. Den siste tredjedelen mener at slike debatter ikke vil ha noen betydning, mens bare noen få tror at dette vil kunne svekke lokaldemokratiet. Også her er de nye i kommunestyret mest positive. Blant de nye mener vel 70 % at internettdebatter vil kunne styrke demokratiet og knapt 20 % at det ikke har noe betydning. Blant de med lengre fartstid er det knappe 60 % som tror dette kan styrke demokratiet, mens nesten 40 % mener det er uten betydning.

På slutten av spørreskjemaet var det åpnet for respondentenes egne kommentarer. De ble bedt om å begrunne sine svar på spørsmålet i tabell 21 ovenfor om sammenhengen mellom internettdebatter og demokrati. En del har besvart dette, og noen har kommentert d:mo/Demokratitorget, andre har kommentert e-demokratiet generelt.

Kommentar fra en som svarer ”vet ikke” på spørsmålet om debatter på internett kan styrke eller svekke demokratiet:

Det *”Må være et følt behov og oppleves som en fordel for brukeren”*.

Denne respondenten ser dette i sammenheng med tid og kapasitet til å følge opp nettsider.

Svært få gir uttrykk for oppfatninger om at dette vil kunne svekke demokratiet, men noen tar som nevnt opp problemet med utviklingen av et skinndemokrati ved at debatten ikke er koblet til beslutninger (jf. side 20). Andre tar forbehold om at det er politikernes oppgave å ivareta helheten i politikken:

”Men, det er viktig at vi som politikere ivaretar helheten. Det vil være de ressurssterke gruppene som kan gjøre sine meninger kjent via nett.”

”Alle vil ha mer asfalt, men ingen vil betale mer eller ta fra andre områder.”

Men selv om politikere påtar seg ansvar som valgte representanter, legger de samtidig vekt på lydhørhet og responsivitet:

”En valgt politiker bør alltid lytte til den som har valgt henne. På denne måten kan en få saken belyst fra flere kanter før beslutninger tas. Samfunnet er i stadig endring, og innspill fra brukere og involverte er viktig.”

Spørsmål om demokratimodeller handler gjerne om å finne en balanse mellom ulike modeller og ulike verdier. Det er et interessant og et relevant spørsmål om kommunepolitikken i Molde bør bevege seg mer i retning av et deltakerdemokrati. Denne problemstillingen og hvordan dertil egnede virkemidler eventuelt bør utformes, bør tas opp til politisk debatt. Slik kan den teknologiske ekspertisens bidra med sin fagkunnskap, men uten at deres rolle er å være premissleverandør i et demokratifornyings-

prosjekt. Hvem som bør ha rollene som premissleverandører, er i seg selv et relevant spørsmål. Ut fra Beethams definisjon på demokrati, har folket den sentrale rollen når det gjelder å endre på betingelsene for folkestyret (se side 8).

4 Oppsummering og temaer til videre debatt

4.1 Demokrati som politikkområde

Men en klar målsetting om å fornye og forbedre lokaldemokratiet, faller dette e-demokratiprojektet inn under området demokratipolitikk. Aars (2006) tar opp flere spørsmål omkring hvem som bør initiere og utforme en demokratipolitikk. Bør det være staten eller kommunene som tar initiativet, eller har vår tradisjon med folkelig engasjement, mobilisering og selvorganisering en verdi i seg selv? Aars setter her det offentlige initiativet opp imot mobilisering som kommer nedenfra, og ser en fare for at en demokratipolitikk utformet av det offentlige, kan resultere i tiltak som først og fremst legitimerer eksisterende politikk og strukturer. I vårt tilfelle er det, som vi har beskrevet, ikt-firmaet Ergo Group som initierer og utformer en demokratipolitikk sammen med en styringsgruppe fra Molde kommune, og med økonomisk tilskudd fra det tidligere Moderniseringsdepartementet. Dette aktualiserer flere spørsmål om d:mo som demokratipolitisk tiltak:

- Bør initiering og utforming av lokal demokratipolitikk være toppstyrt, slik tilfellet var med d:mo Molde? Hvilke effekter vil det kunne få? Flere mulige effekter av tiltakene må vurderes.
- Hvis lokal demokratipolitikk skal initieres og utformes av det offentlige, vil det være naturlig at det er kommunene, og ikke staten som iverksetter tiltak. Det er først og fremst kommunene som kan iverksette en lokalt tilpasset politikk (Aars 2006). Hvilken rolle har staten (med Morten Meyers moderniseringspolitikk) hatt for d:mo Molde som demokratifornyingsprosjekt? Hvilken rolle tildeles kommunens innbyggere og folkevalgte i denne formen for demokratiutvikling?
- En demokratipolitikk som virker, må forventes å føre til en reell omfordeling av makt og innflytelse. En gjennomtenkt demokratipolitikk vil forventes å bygge på en grundig analyse av makt og innflytelse, og på hvordan ulike aktører bør involveres. Den bør bygge på analyser av situasjonen, på definisjoner av

problemer og behov, og på tilpasning av virkemidler til aktuelle behov. Har dette vært tilfellet for d:mo Molde? Var det et behov for og et ønske om d:mo blant Moldes innbyggere og politikere? Hvordan foregikk implementeringsprosessen i Molde kommune? (se Segaards analyser).

- En gjennomtenkt demokratipolitikk forventes å stå i sammenheng med ulike tiltak og reformer som ellers gjennomføres i kommunen. Nye tiltak vil også ha bedre forutsetninger for å lykkes hvis de ikke går for mye på tvers av eksisterende tradisjoner, normer, verdier eller arbeidsmåter. Hvordan ble d:mo Molde tilpasset lokalpolitiske tradisjoner, verdier, arbeidsmåter og andre organisasjonsendringer gjennomført i Molde kommune?

4.2 Grunnleggende problemstillinger

Da vi sommeren 2005 ble engasjert til å evaluere d:mo, var planen å undersøke fornøydhet blant brukerne, men forundersøkelsen høsten 2005 viste at brukerne var svært få, og at det var svært liten kjennskap til d:mo blant Moldes befolkning. Etter vedtak i kommunestyret om videreføring av prosjektet (16.02.06), ble konseptet noe endret og relansert under navnet Demokratitorget. Men det kom først i gang igjen sommeren 2007. I denne andre fasen, under kommunevalgkampen i 2007, viste en del politikere litt større interesse, men de fikk ingen respons fra innbyggerne, og aktiviteten opphørte helt da valget var over.

Vi må anta at det fortsatt er svært få blant innbyggerne som har erfaringer fra bruk av konseptet. En problemstilling for oss som evaluatorene, ble derfor hvordan vi skulle evaluere et konsept nesten uten brukere. Politikerne var imidlertid godt informert om konseptet gjennom kurs og opplæring, selv om også de hadde liten erfaring som brukere. Vi valgte derfor å gjennomføre en ganske omfattende spørreskjemaundersøkelse blant politikere. Fokus ble flyttet fra å studere erfaringer med konseptet til også prøve å finne noen forklaringer på hvorfor suksessen uteble.

E-demokratiprojektet i Molde ble markedsført med ambisiøse mål og tillagt store forventninger som ikke ble innfridd. Økt valgoppslutning var et viktig suksesskriterium, men det overordnede målet var å fornye lokaldemokratiet. Målsettinger er viktige kriterier å evaluere tiltak opp imot. Vi har derfor valgt å se forsøket med e-demokrati i Molde i lys av mål for prosjektet og relevant demokratiteori.

Demokrati er ikke et entydig begrep, det inneholder mange dimensjoner, og det finnes mange ulike definisjoner. Felles er likevel at folket skal ha innflytelse gjennom valg både på innholdet i politikken og på endringer av demokratiske systemer. Vi har analysert mål, problemdefinisjoner og tiltak i lys av ulike demokratimodeller. Disse legger til rette for ulike muligheter for innbyggere og politikere til å utøve makt og innflytelse. Dette e-demokratiprojektet hadde som mål å øke innbyggernes innflytelse, og hadde først og fremst deltakerdemokratiet som et uttrykt ideal. Større innflytelse til innbyggerne over beslutninger eller dagsorden, innebærer samtidig at politikere og administrasjon må være villig til å avgi makt. Men dette er ikke problematisert, og innholdet i deltakerdemokratiet, effektene av og oppslutningen om modellen ble ikke diskutert. Andre demokratimodeller ble ikke vurdert. Det er heller ikke tatt hensyn til norske lokaldemokratiske tradisjoner eller hvordan lokaldemokratiet i Molde fungerer.

I USA der entusiasmen omkring internettbaserte løsninger er stor, er demokratiet kjennetegnet av et sterkt personfokus. I norsk tradisjon er det konkurransedemokratiet, der politiske partier konkurrerer om velgernes stemmer som står sterkt. Vi tok utgangspunkt i fire demokratimodeller (se figur 1), og svarene fra vår spørreundersøkelse viser at blant disse fire modellene, har særlig det politikerstyrte demokratiet stor oppslutning blant politikerne i Molde. Her er det de folkevalgte som setter dagsorden og tar beslutninger på vegne av velgerne. Innslag fra de andre tre demokratimodellene er i tillegg ønsket av politikerne, og de åpner for deltakerdemokratiet som et supplement. De hører gjerne på innbyggernes oppfatninger om politiske saker, men ser det som sitt hovedansvar å ta de endelige beslutningene, og oftest etter drøftinger i partiene. Resultatene fra denne undersøkelsen viser at politikerne ikke ønsker at innbyggerne skal ha for stor makt verken over beslutninger eller over dagsorden i ordinære politiske

prosesser. Vi har innslag av flere demokratimodeller i vårt lokaldemokrati, men en radikal dreining mot det opinionsstyrte demokratiet (eller mot direktedemokratiet eller et demokrati med høringsinstanser) vil kunne oppleves som forstyrrelser i det politiske systemet. Det vil sette krav til politikerne som går ut over, og også kan stå i motsetning til deres roller i dag.

Hvordan en demokratipolitikk blir utformet er avhengig av hvem som er premissleverandører, og i dette prosjektet hadde ikt-ekspertisen den sentrale rollen. Deres problemdefinisjoner, mål og virkemidler ble antatt å være politisk uavhengige/verdinøytrale, men ved å fremme klart definerte demokratimodeller til fordel for andre, foretas i virkeligheten valg mellom grunnleggende demokrativerdier. Teknologileverandører spiller i økende grad en rolle i kommunenes internettsatsing. I problemdefinisjoner er det vanlig å bruke begreper som krise, likegyldighet o.l.. Teknologiekspertisens innflytelse er ikke uproblematisk, men vi har foreløpig ikke mye kunnskap om temaet. Særlig der store aktører gjør demokrati til en forretningsidé, slik de har gjort i Sverige, kan det føre til standardisering av modeller (Christensen og Aars 2002). Kommunene trenger ikt-ekspertise for å utforme programvare som er funksjonell og brukervennlig, men i demokratifornyning kreves det at flere deltar. Innføringen og utformingen av dette konseptet manglet medvirkning fra innbyggere så vel som folkevalgte. Dette har betydning, ikke bare for hvilke demokratisyn som fremmes, men også for oppslutning, engasjement og opplevd nytteverdi. Vi ser den manglende suksessen ved innføringen av e-demokratiet i Molde som primært et organisatorisk problem, selv om det også har vært svakheter ved teknologien (se del II).

4.3 Ulike former for innflytelse gjennom internett

Internett kan ha ulike funksjoner i lokaldemokratiet. I dette konseptet er det debattforumet som potensielt kan berøre politikernes roller og arbeidsmåter mest. At informasjon fra kommunen legges på internett, ser politikerne i Molde på som udelt positivt. Dette gir ikke i seg selv økt innflytelse for innbyggerne, men god informasjon og innsyn i politiske prosesser er nødvendig for meningsdannelse. *Konsultasjoner* med

innbyggerne i form av f.eks. elektroniske høringer eller brukerundersøkelser kan gi innbyggerne betydelig innflytelse. Politikerne i Molde slutter opp om bruk av brukerundersøkelser, og til en viss grad om elektroniske høringer. *Direkte innflytelse* på beslutninger gjennom folkeavstemninger eller deltakelse i budsjettprosessen får liten oppslutning. Da ser politikerne mer positivt på innbyggernes spørretime over internett. Her vil kommunikasjonen begrenses i tid, og den kan involvere partiorganisasjon, og ikke bare politikere som enkeltindivider.

Debatter mellom politikere og innbyggere er en løsning, hvis problemer ved demokratiet regnes som et kommunikasjonsproblem. Men det kan diskuteres i hvor stor grad akkurat denne formen for deltakelse vil kunne øke innbyggernes innflytelse. Det vil bl.a. være avhengig av hvordan politikerne definerer sin egen rolle og det mandat de er gitt av velgerne, noe vi har beskrevet gjennom deres oppslutning om demokratimodeller. Ut fra spørreundersøkelsen tror dessuten politikerne at innbyggerne foretrekker andre former for debatt enn dette konseptet ga muligheter for. Også politikerne foretrekker andre former for debatt. De ser den direkte kontakten med innbyggerne som langt mer relevant for sitt politiske arbeid enn annen type kontakt, for eksempel gjennom media. Ut fra bruk av dette konseptet, ser det heller ikke ut til at innbyggerne i Molde er særlig interessert i den form for deltakelse som de fikk tilbud om gjennom d:mo/Demokratitorget.

Debatter som er fullstendig uforpliktende og som ikke er koblet til beslutninger, kan bidra til å svekke innbyggernes tillit til politikken (Christensen og Aars 2002). Hvis en virkelig ønsker deltakelse og innflytelse gjennom debatt med innbyggerne, kan det være en løsning å koble debattsidene til sakslister for kommende kommunestyre (ibid.). Å gi innbyggerne muligheter for å følge kommunestyremøter på internett har også vist seg å engasjere i noen kommuner (ibid.). Andre kommuner har erfart at fokus på spesielt engasjerende saker motiverer til nettdebatt, f.eks. i Hals kommune i Danmark (Hoff og Storgaard 2005).

Et skille ved bruk av internett i demokratiutvikling går også mellom hvilke deler av kommunen det skapes relasjoner til. Gjennom kommunenes hjemmesider skapes det kontakt til administrasjonen og tjenesteapparatet. I tillegg legges det ut informasjon fra det politiske nivå i form av referater fra kommunestyremøter. Slike tiltak gir åpenhet, men er politisk uproblematisk ved at de ikke berører eksisterende politiske prosesser, og de har stor oppslutning blant politikerne i Molde. Et demokratisk underskudd oppstår hvis dette erstatter informasjon gitt gjennom andre media, fordi det finnes digitale skiller i befolkningen. Særlig blant eldre som er en stor brukergruppe av kommunale tjenester, er det mange som ikke er på nett. Det kan også være en fare for at administrasjonens relasjoner til innbyggerne styrkes på bekostning av politikernes.

Når partiene oppretter egne hjemmesider, skapes det relasjoner mellom innbyggere og politikere som grupper. Dette forstyrrer heller ikke eksisterende systemer og tradisjoner, men bygger opp under disse. D:mo/Demokratitorget inneholdt en slik mulighet for partiene til å presentere seg på internett, men det ser ut til at partiene heller foretrekker å presentere seg på sentralpartienes hjemmesider. Dette kan være en følge av at konseptet ble lite brukt blant innbyggerne, men det kan også være at lokalpartiene foretrekker tilknytningen til sentralpartienes nettsider. Vi har sett at politikerne har begrenset med tid, og partiene kan mangle kapasitet til å opprette og vedlikeholde flere hjemmesider. D:mo/Demokratitorget opprettet som nevnt relasjoner mellom innbyggere og den enkelte politiker, og involverte i liten grad partiorganisasjonene. Også dette er et brudd med tradisjonen i norsk politikk der politikerne profilerer seg gjennom partiene, og partivalg veier tyngre enn personvalg.

Ut fra svarene i vår spørreundersøkelse er deltakelse ved valg etter politikernes vurderinger den viktigste form for deltakelse. I den grad politikerne skrev innlegg på nettsiden, skjedde dette under valgkampen, og undersøkelsen viser at det å skape relasjoner til velgerne var deres viktigste motivasjon. Også pliktfølelse var en viktig årsak til at de skrev innlegg, og siden det for det aller meste skjedde under en valgkamp, kan det ha vært opplevd som plikt overfor eget parti til å bidra i konkurransen om velgere.

I en tradisjon med klare skillelinjer mellom partier og med konkurranse om velgerne, kan det være vanskelig å få i gang den gode politiske samtalen. Erfaringer fra Sverige har vist at også innbyggerne bruker nettdebatter til å flagge sine saker, og at debatter da gjerne blir polariserte (Christensen og Aars 2002). Å skape en god dialog kan ses som en utfordring, men spørsmålet er om teknologien alene kan løse det problemet.

4.4 Manglende suksess og spørsmål om videreføring

Den viktigste årsaken til at politikerne i Molde ikke viste større interesse for konseptet, er nok begrensede ressurser i form av tid og kapasitet, og at dette kan gå utover andre gjøremål, også som politiker. Når de skal ut i det offentlige rom, foretrekker de lokalavisa, noe som er mer effektivt så lenge de der når ut til langt flere. Når politikerne skal kommunisere med enkeltpersoner har de bl.a. e-post som et godt alternativ. Ansikt-til-ansiktreasjoner med ulike grupper vurderes som aller viktigst. Dette er en kommunikasjonsform rik på informasjon, og den bidrar til å skape tillit, noe som i politikken er et viktig mål i seg selv. Nytteverdien ble altså vurdert som liten i forhold til den innsatsen som krevdes i nettdebatten. Hvis målet er å vinne velgere, vil nytte bli vurdert i forhold til dette målet, heller enn i forhold til et mål om mer debatt. Som nevnt har effekten av nettdebatter ofte vært at den forsterker tidligere standpunkter. Det er kanskje større sjanser for at holdninger modereres i diskusjoner ansikt til ansikt?

Ellers sier politikerne seg mer eller mindre enige i samtlige av de 18 alternative forslagene i spørreskjemaet som kunne forklare hvorfor dette e-demokratiprojektet ikke ble en suksess. Dette kan, slik vi tolker det, tyde på at det har vært flere mangler ved projektet. Behovet har ikke vært stort nok eller det har ikke vært erkjent. Konseptet har stått i et konkurranseforhold til andre media, og det har vært adskilt fra andre arenaer i politikk og media.

Vi kan ikke se at forholdet til lokalavisa har vært diskutert i forbindelse med D:mo/Demokratitorget. Politikere og innbyggere i Molde er avhengige av en lokalavis med et tilnærmet monopol. Avisa har stor innflytelse når det gjelder å sette dagsorden,

noe som fra tid til annet skaper visse frustrasjoner når begivenheter blir viet lite oppmerksomhet eller får en uønsket framstilling. Det er for å styrke den offentlige debatten at e-demokratiet er et aktuelt demokratiseringstiltak. Det har imidlertid vist seg, ikke bare i Molde, at nettet ikke kan overta den rollen som lokalavisen har, heller ikke som debattarena. Det har vært vellykkede forsøk med nettdebatter i kommuner som mangler en lokal dagsavis eller der nettdebatter har vært koblet til saker i lokalavisa (Segaard 2007). Det er også positive erfaringer med debatter som ikke bare er strengt tatt politiske, der engasjement i debatter om f.eks. fritidsaktiviteter, kan suppleres med eller omdannes til politiske debatter (Christensen og Aars 2002). Vi har sett at ungdom orienterer seg i politikk gjennom internett, men de søker ikke aktivt etter politiske saker på internett. De er nok lettere å nå gjennom media der politiske saker ikke er atskilt fra andre områder i samfunnet.

Det har vært rettet kritikk mot avisenes dekning av politiske saker for at de ofte beskriver demokratiet som kriserammet, og fokuserer mye på makt og konflikt. På den annen side har kommunenes hjemmesider, som i likhet med avisene, også har en informasjonsrolle, blitt karakterisert som kommunenes "snille" framstillinger av seg selv (Christensen og Aars 2002). Koblinger til nettstedet som kommunens hjemmeside og/eller lokalavis kunne nok ha vært en fordel. Men d:mo/Demokratitorget skulle være et alternativ der innholdet ikke skulle filtreres eller påvirkes av andre aktører. Også som avis skulle d:mo/Demokratitorget være innbyggernes forum ved at det var innbyggerne som skulle sette dagsorden. En liten redaksjon var nødvendig av praktiske hensyn, men skulle holdes på et minimum. Redaksjonen fikk tidlig en annen rolle med å skrive egne innlegg og oppfordre til bruk. Ønsker vi ikke et e-demokrati i Molde?

Politikerne i Molde har hatt svært ulike oppfatninger om dette forsøket med e-demokrati. I første fase da de hørte om d:mo, men før det var tatt i bruk, var svært mange av dem usikre, og mange av de som inntok et standpunkt, var enten ganske optimistiske eller ganske pessimistiske til tiltaket. Dette er ikke uvanlig når det gjelder bruk av ny teknologi. Men oppfatningene ble moderert etter at d:mo ble tatt i bruk, og det ser ut til at troen på konseptet falt ganske raskt. Da konseptet ble relansert under

Demokratitorget, hadde forventningene falt ytterligere. Når det gjelder spørsmålet om Demokratitorget for framtida, må vi konkludere med at forventningene er svært små, og at det ikke er mange som sier ja til en videreføring. Halvparten av politikerne gir uttrykk for en usikkerhet på dette spørsmålet.

Når det gjelder e-demokratiet generelt med et helt annet konsept stiller politikerne seg derimot mer positive. Men særlig de som har erfaringer med d:mo/Demokratitorget er betingede optimister også her. Hele to tredjedeler mener at internettdebatter vil kunne styrke demokratiet, men også på dette spørsmålet avgir mange sine svar med visse forbehold. De peker bl.a. på at kommunikasjon med innbyggerne inneholder et læringspotensial, men at det på den annen side er politikernes ansvar å ivareta helheten i politikken. Og arbeidet gjennom de politiske partiene vurderes som viktig. Politikerne stiller seg generelt positive til bruk av mange ulike internettiltak i lokalpolitikken. Mest positiv er de til møterefater, elektroniske valg og brukerundersøkelser, og minst til folkeavstemninger, meningsmålinger og innspill fra innbyggerne i budsjettprosesser.

Vi har her prøvd å undersøke hvilke faktorer som kan forklare politikernes holdninger til, oppslutning om og bruk av d:mo/Demokratitorget. Det finnes sikkert også andre forklaringsfaktorer som vi ikke har undersøkt, og som kan gi både positive og negative holdninger til konseptet. Vi har satt fokus på noen grunnleggende teoretiske forutsetninger for at dette verktøyet skulle kunne fungere og ha legitimitet som et demokratiltak, og undersøkt politikernes erfaringer i lys av dette. Politikerne har ikke erfart at konseptet var et godt redskap for dem, og heller ikke at det viktigste målet med konseptet var å utforme et godt redskap til bruk i deres politiske arbeid. Dette betyr ikke at politikerne ikke er åpne for dialog med og deltakelse fra innbyggerne. Det kan være at de får noe mangelfull kunnskap om lokalsamfunnet og om kommunale tjenester. Svarene i denne undersøkelsen tyder på at informasjonen i stor grad søkes innad i partiene eller kommer fra administrasjonen. Flere undersøkelser har vist at politikernes roller som ombud for folket kan ha blitt noe svekket etter omorganiseringer i kommunene (bl.a. Rønhovde m.fl. 2007).

4.5 Kan teknologien fornye lokaldemokratiet?

Teknologi kan påvirke sosiale prosesser. Ny teknologi har allerede påvirket demokratiet gjennom hyppige opinionsmålinger, avstemninger og innsamlinger av store mengder datamateriale til bruk i politikken. Nye løsninger blir nok ofte drevet fram uten at en bevisstgjøring omkring behov, formål og effekter legges til grunn. Det er et kjent fenomen at konsulentbransjen, inkludert ikt-bransjen, tilbyr ulike typer løsninger til bruk i offentlig sektor, noe som bidrar til at omstilling og endring ofte får preg av trender eller moter. I dette prosjektet har ikt-ekspertisen vært dominerende. Det hadde nok vært en fordel under planlegging og utforming av konseptet, å konsultere både samfunnsfaglig ekspertise og mediekompetanse, og ikke minst folket gjennom de folkevalgte.

Det er mange sider ved utviklingen som *ikke* tilsier at demokratiet er i krise, heller ikke når det gjelder ungdommens engasjement. Valgoppslutning blant ungdom har ikke avtatt mye mer enn i befolkningen generelt. De unge engasjerer seg i ukonvensjonelle former for deltakelse. Foran siste kommunevalg fikk partienes ungdomsorganisasjoner flere medlemmer. Skolevalgundersøkelsen viser at politisk interesse blant elever i videregående skoler har vært ganske stabil siden 1995. Det har også den betydning elevene tillegger kommunepolitikken. I 2007 var to tredjedeler av elevene ved Molde videregående skole fornøyd med den måten lokaldemokratiet fungerer på²⁷. Hvis økt valgoppslutning blant unge er et mål, vil partienes profilering på saker som ungdom er opptatt av, være en forutsetning. Teknologi alene kan nok ikke skape engasjement.

Vår vurdering er at som pilotprosjekt gir d:mo Molde sammen med denne evalueringen et godt grunnlag for videre læring. Og politikerne har ikke mistet troen på e-demokrati generelt, selv om de har mistet mye av troen på dette spesielle konseptet.

²⁷ <http://samfunnsveven.no/cms/dataressurser/skolenesstar/>

Kilder:

Andersen, K.V., & Danziger, J.N. (1995). *Information Technology and the Political World: The Impacts of IT on Capabilities, Interactions, Orientations and Values*. International Journal of Public Administration, 18(11), 1693-1724.

Baldersheim, Harald, Arne Vegard Haug og Morten Øgård (2008) *Mot den virtuelle kommunen: studier i e-demokrati og e-forvaltning*. Bergen: Fagbokforlaget.

Beetham, David (2005): *Democracy. A beginner's guide*. Oneworld Oxford.

Berglund, Frode og Marte Winsvold (2005) *Unge folkevalgte. Om rekruttering og frafall blant unge folkevalgte i norsk politikk*. Rapport nr. 9. Oslo: NIBR.

Bjørk, E.A. (1956): *Færøsk bygderet*. Matrikulstovan.

Christensen, Dag Arne og Jacob Aars (2002) *Teknologi og demokrati. Med norske kommuner på nett!* Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier. Universitetet i Bergen.

Christensen og Jan Erling Klausen (2006) "Innbyggerinitiativ og lokaldemokrati i NOU 2006: 7: *Det lokale folkestyret i endring? Om deltaking og engasjement i lokalpolitikken*. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.

Christensen, Dag Arne og Jacob Aars (2005) *Modalen : fra off-road til on-line på 25 år*. Notat nr. 2-2005. Bergen: Rokkansenteret.

Demokratiutvalget (2005 :701) "Informationsteknologi som demokratisk værktøj" i *Demokrati i Norden*. Sluttrapport. København: Nordisk Ministerråd.

Danziger, J.N. (1985). *Social science and the social impacts of computer technology*. Social Science Quarterly, 66, 3-21.

Danziger, J.N., & Andersen, K.V. (2002). *The Impacts of Information Technology on Public Administration: An Analysis of Empirical Research from the "Golden Age of Transformation"*. International Journal of Public Administration, 25(5), 591-627.

Eliason, Emma and Karin Hedström (2005) *Mediated values in Swedish municipality Website design* ESI, Örebro, Sweden.

Elklit, Jørgen, Palle Svensson og Lise Togeby (2005) *Why is Voter Turnout not Declining in Denmark?* University of Aarhus. Paper at Nordic Political Science Association Congress, Reykjavik 2005.

- Enli, Gunn og Eli Skogerbø (red.) (2008) *Digitale dilemmaer: nye medieformer, nye utfordringer*. Gyldendal akademisk.
- Fimreite, Anne Lise (2003) Velferdsstat og lokaldemokrati – uforenelige størrelser” i *NST 3/2003*.
- Held, David (2006): *Models of Democracy*. (Third edition). Polity.
- Hernes, Gudmund og Willy Martinussen (1980): ”Demokrati og politiske ressurser” i NOU 1980: 7: *Det lokale folkestyret i endring? Om deltaking og engasjement i lokalpolitikken*. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.
- Hoff, Jens og Kresten Storgaard (2005) *Informationsteknologi og demokratisk innovation : borgerdeltagelse, politisk kommunikation og offentlig styring*. Frederiksberg : Samfundslitteratur.
- Jensen, Thor Øivind m.fl. (2000): *Internett i lokaldemokratiet? KS’ FOU-satsing ”Demokrati, deltagelse og styring”*. Kommuneforlaget.
- Jákupsstovu, Beinta og Eli Kjersem (2008) *Politisk representasjon i et kommunepolitisk system i endring*. Arbeidsnotat 2008:7. Høgskolen i Molde.
- Kjersem, Eli, Jákupsstovu, B. og Molka-Danielsen, J. (2005) *Evaluering av d:mo i Molde*. Arbeidsnotat 2005 :6. Møreforskning Molde AS.
- Meyer, M. (2004): ”Morten Andreas Meyers tale om eDemokrati på de nordiske IT-ministrenes møte i Reykjavik 26.8.04.
<http://odin.dep.no/mod/norsk/aktuelt/taler/minister/002001-991460/dok-bn.html>
- Molde kommune: ”d:mo” Konseptbeskrivelse. Udatert.
- Molde kommune: ”Prosjektbeskrivelse”. Udatert.
- Molde kommune: ”Samarbeids og utviklingsavtale mellom Molde Kommune og ErgoEphorma as, om Konsept for eDemokrati i Norske kommuner”. 01.04.04.
- Molka-Danielsen, J., B. Jákupsstovu, and E. Kjersem (2008) *E-Democracy Portal: Standards for Success*, presented at the 5rd Scandinavian Workshop on e-Government, February 4th - 5th , 2008 in Copenhagen, Denmark.
- Montin, Stig (2004) *Vardagens konkrete politikk. Uppfølging av medborgarförslag i fullmäktige*. Paper ved Nordisk kommuneforskerkonferanse november 2004.
- Myrvold, Trine Monica (red.), Sigrd Skålnes og Marte Winsvold *Et offentlig rom for lokaldemokratiet? Deltakelse, dialog og politisk meningsdannelse*. NIBR-rapport 2004 :9. NSD Samfunnsveven. Skolenestar. Kilde:
<http://samfunnsveven.no/cms/dataressurser/skolenesstar/>

- Offerdal, Audun (2007) "Lokalstyreinndeling: administrative effektivitet og sosiale realiteter". Foredrag 21. juni 2007 i Tórshavn.
- Offerdal, Audun (2006) "Deliberasjon og demokrati. Nokre tankar kring forsøk med deliberative folkehøyringar." Manuskript.
- Offerdal, Audun (2003) "Politisk deltakelse – er den så nøye da?" i *NST 3/2003*.
- Olsen, L., S. Christensen og O. Rieper (2002): *Netdemokrati i lokalt perspektiv – belyst gjennom et litteraturstudie*. AKF Forlaget. www.Modinet.dk
- Olsen, L., S. Christensen og O. Rieper (2004): *Brug af internettet i det kommunale demokrati – Søllerød Kommune som case*. AKF Forlaget.
- Ostrom, Elinor and James Walker, ed. (2003): *Trust and Reciprocity: Interdisciplinary Lessons for Experimental Research*. New York: Russel Sage Foundation
- Patton, M.Q. (1997): *Utilization-Focused Evaluation*. Sage Publications.
- Ribemo, Lars Gunnar: *Prosjektrapport 23.12.05*.
- Rønhovde, Lars, D. M. Berge, I. Gjerde, T. Aarseth (2007) *Målrettet, men mindre meningsfullt? Evaluering av ny politisk struktur i Molde kommune*. Rapport 0706. Møreforskning i Molde AS.
- Sagli, Jo og Signy Irene Vabo (2005:2): "Elektronisk politisk deltakelse i norske kommuner" i Ástgeirsdóttir, Kristín, Fredrik Engelstad og Ditte Maja Simonsen (red.) *Demokrati og engagement : paradokser i de nordiske demokratier*. København: Nordisk Ministerråd.
- Sagli, Jo og Signy Irene Vabo (2005) "Elektronisk politisk deltakelse: En aktivitet for de få?" i Sagli, Jo og Tor Bjørklund (red.): *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Scott, W. Richard (2003). *Organizations. Rational, Natural, and Open Systems*. New Jersey; Upper Saddle River.
- Segaard, Signe B. (2006). "At håndtere et e-demokratiprojekt som en organisatorisk ændring". Præsenteret på Den nordiske Kommunalforskerkonference i Odense, november 2006. Vil komme i Tidsskrift for samfunnsfag nr.3/2008.
- Segaard, Signe (2007 a) *Demokratiske effekter af lokalt e-demokrati – mulige empiriske forklaringer*. Presentert på den XVI Nordiske Kommuneforskerkonferansen i Gøteborg den 23.-25. november 2007.

- Segaard, Signe B. (2007 b). "Two e-democracy projects. *Democratic effects and learning effects*. Præsenteret på EGPA Conference, Study Group 1 E-Government, Madrid 19-22. September. Konferencepaper.
- Sharpe, L.J. (1970): "Theories and Values of Local Government". *Political Studies*.
- Shirky, Clay (2003) "Power Laws, Weblogs, and Inequality", Clay Shirky's Writings About the Internet. Source: http://www.shirky.com/writings/powerlaw_weblog.html
- Skogerbø, Eli og Winsvold, Marte: "Nettdebattene - liv laga?" Kilde: <http://www.dagbladet.no/kultur/2008/02/01/525652.html> 01.02.2008.
- Sunde, J. (2000): "Oppgjer med mytane om informasjonssamfunnet." *Dag og Tid* 5/2000.
- Sæbø, Øystein (2006 a) *A process for identifying objectives and technological forms in E-Democracy initiatives*. Americas Conference on Information Systems ([AMCIS](#)), Acapulco, Mexico
- Sæbø, Øystein (2006 b) *How to identify objectives and technological forms in E-Democracy projects; learning from an action case study*. 15th international conference on Information Systems Development ([ISD](#)), Budapest, Hungary
- Sæbø, Øystein (2006 c) *A process for managing concept development in E-Democracy projects* Agder University College, Kristiansand, Norway. Ikke publisert.
- Thompson, James D. (1971) *Hur organisationer fungerer*. Stockholm : Prisma
- Tornes, K. (1997) "Følgeforskning – et eksperiment i kommunikasjon." i Lødding, B. og K. Tornes: *Idealer og paradokser: aspekter ved gjennomføringen av Reform 94*. Tano Aschehoug.
- Torpe, Lars, Jeppe Agger Nielsen og Jens Ulrich (2005) *Demokrati på nettet : offentlighet, deltagelse og digital kommunikation*. Aalborg : Aalborg Universitetsforlag
- Vox Publica: "Lokalavis ytringskanal nr. 1, de unge velger nettet". Kilde: <http://voxpublica.no/2008/01/lokalavis-ytringskanal-nr-1-de-unge-velger-nettet/> (29.01.08).
- Winsvold, Marte og Trine Myrvold (2005) "Lokalavisene som offentlige rom. Befolkningen ytrer, politikerne lytter." i Sagli, Jo og Tor Bjørklund (red.): *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Winsvold, Marte (2005): "Nettdebatten som arena for politisk deltakelse." Paper til NOPSA-konferansen, Reykjavík.

Aardal, Bernt (2002) ”Demokrati og valgdeltakelse - innføring og oversikt” i Bernt Aardal (red.) *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Kommuneforlaget.

Aars, Jacob (2000): *Få folket i tale! Utvidede folkehøringer som hjelpemiddel til å styrke demokratiet i kommunene*. KS’ FOU-satsing ”Demokrati, deltakelse og styring”. Kommuneforlaget.

Aars, Jacob (2006) *Demokratipolitikk i norske kommuner?* Paper til presentasjon ved Nasjonal fagkonferanse i statsvitenskap, Bergen 4.-6. januar 2006.

Aars, Jacob (2007) *Noen kjennetegn på godt lokaldemokrati*. Rokkansenteret.
<http://www.ks.no/upload/93137/JacobAarsKjennetegn.pdf>

Part II: Technical Evaluation of the e-Democracy Portal in Molde Municipality, April 25th 2008

Judith Molka-Danielsen²⁸, Jostein Hestad and Frode Sandblåst.

1 WEB Evaluation of d:t (an e-Democracy service concept)

The e-Democracy service concept called “d:t” is evaluated in this report. It gives each individual citizen the opportunity to meet the politicians on the WEB, and get an answer directly from them in writing, or to initiate a useful discussion.

For the politicians it provides a tool to follow discussions, and to post articles on the site, and not least see the contribution from the opposition. Finally there is a meeting place for ordinary people not controlled or driven by political parties or other interests like municipalities or idealistic organisations.

Figure 1. Top Page of d:t

²⁸ Biographical note: The test team consisted of: Molka-Danielsen is an Associate Professor with Molde University College (HiM). Hestad and Sandblåst are bachelor students in Information Management at HiM. Report of technical evaluation was delivered April 25, 2008.

2 JISC Evaluation Framework

This evaluation in this section uses a predefined framework of the Joint Information Systems Committee (JISC). It focuses on evaluation of web accessibility. The mission of JISC is to provide world-class leadership in the innovative use of ICT to support education and research. JISC framework evaluation was made on December 6th, 2007, and again in March 2008. The framework questions are quoted from and available at: http://www.techdis.ac.uk/index.php?p=3_6_20051905120529_1)

The first step of the evaluation process is to select a representative sample of different kinds of pages from the web site or electronic resource to be reviewed; these must include entry page(s) and page(s) from the main content area of the site and any pages containing any forms, multimedia or other interactions. We chose 4 pages as representative of the site.

2.1 Technical HTML Conformance

Accessibility as a subject covers a whole range of issues from visual design to information structure. However, accessibility also includes components of interoperability i.e. ensuring the website works with a range of technologies from assistive technologies or kiosks PCs to PDAs. Part of the requirements of interoperability is that the HTML conforms to known standards or grammars. Ensuring websites are designed in a standard compliant way can help ensure that it will work appropriately with a range of technologies including future technologies, and help reduce errors when using automatic accessibility evaluation tools.

We ran each of our test pages through an HTML validation service that records the errors and issues in a report form. The top page CSS used by the site was also validated using a CSS validation service. Whenever excessive HTML errors are found, developers can consider correcting validation errors before posting pages live to a website.

HTML W3C Validation Service

[The W3C Mark-up Validation Service](#) - Results in “This is not Valid XHTML 1.0 Transitional!” for all tested pages, with number of errors: 512, 139, 55 and 123 respectively.

CSS W3C Validation Service

[The W3C CSS Validation Service](#) – This test on the top page results in 32 Errors and 36 Warnings.

2.1.1 W3C Markup Validation

The W3C Markup Validation provides the following tests:

- The validator checks markup validity of web documents.
 - These languages are defined by *technical specifications*, which usually include a machine-readable *formal grammar* (and vocabulary).
 - Compares your html documents to the defined syntax of html and reports any variances. (W3C standards)
 - Example: open end tags, wrong lists or tables.
- Quick method for web page authors to check their posted pages for mark-up errors
- Can dramatically help improving and ensuring web document’s quality, and it can save a lot of time and money
- Start by reading the DOCTYPE declaration to see which set of standards to apply
 - HTML, XHTML, SMIL, MathML, etc.
- Errors are noted in a list
 - We found 512 errors on the first-page
- Web pages should be tested in different browsers to ensure that the limitations of the validator are compensated for and that the page works correctly.

Why validate?

The World Wide Web Consortium (W3C) is the main international standards organization for the World Wide Web founded by Sir Tim Berners-Lee in 1994. The validator checks markup validity of web documents. Some may argue that no one follows this standard. But the d:t portal owned by Molde Municipality is a public service. Our point is that this is a governmental page and should follow the standards because it must also offer services to people who are visually impaired dyslectics and so on. As was mentioned, we found several errors on all the pages we tested at d:t portal. The pages were tested against the standards of XHTML 1.0 Transitional, which is quite strict. This is one of the reasons why the site got so many errors, but again; this is a governmental page, so it should follow XHTML standards. Another good point is that the W3C Markup Validator is a free service, so the webpage authors can with ease check their pages before they post them on the web. With W3C validation the advantage is that it consists of demands approved by international standards:

- Helps the visually impaired, dyslectics and others who use the site.
- You also have the advantage that different browsers get the same output.

The drawback is that W3C does not say anything about the design and the site may function although it doesn't follow the W3C standards. It also may get too technical for some to implement. What happens if you do not validate?

- Non-valid pages are relying on error-correction by a browser.
 - This varies radically across different browsers and versions.
 - Different browsers can and do display the same page very differently.
 - A term sometimes used for this is:
What You See Is Not What Others Get (WYSINWOG)
 - Netscape Navigator and Internet Explorer on Windows - visually very similar in their presentation of many documents. The "same" browser on a Mac or Unix/Linux display will often look far more different.

- “Validation means boring websites, and stifles creativity”
 - This statement is simply head-in-the-sand ignorance.
 - Validation is fully compatible with a wide range of dynamic pages, multimedia presentations, scripting and active content, etc.

Markup Validation Service
Check the markup (HTML, XHTML, ...) of Web documents

Jump To: [Validation Output](#)

This page is not Valid XHTML 1.0 Transitional!

Result:	Failed validation, 512 Errors	
Address :	http://www.molde.demokratitorget.no/Modules/Default.aspx	
Encoding :	utf-8	<input type="text" value="(detect automatically)"/>
Doctype :	XHTML 1.0 Transitional	<input type="text" value="(detect automatically)"/>
Root Element:	html	
Root Namespace:	http://www.w3.org/1999/xhtml	

Figure 2. The result of trying the top page of d:t on the Markup Validation Service

The result of tested pages from the different pages at d:t are found here:

Hovedside: (Main page)

<http://validator.w3.org/check?uri=http%3A%2F%2Fwww.molde.demokratitorget.no%2FModules%2FDefault.aspx&charset=%28detect+automatically%29&doctype=Inline&group=0>

Failed validation, 512 errors

Debatt: (Debate)

<http://validator.w3.org/check?uri=http%3A%2F%2Fwww.molde.demokratitorget.no%2FModules%2Fdmote%2Fma.aspx%3FObjectType%3DCategory%26Category.ID%3D-13343%26catid%3D13343&charset=%28detect+automatically%29&doctype=Inline&group=0>

Failed validation, 139 Errors

Parti: (Political Party)

<http://validator.w3.org/check?uri=http%3A%2F%2Fwww.molde.demokratitorget.no%2FModules%2Fdmopartier.aspx&charset=%28detect+automatically%29&doctype=Inline&group=0>

Failed validation, 55 Errors

Valg: (Election)

<http://validator.w3.org/check?uri=http%3A%2F%2Fwww.molde.demokratitorget.no%2FModules%2FdmoArtikkel.aspx%3FObjectType%3DArticle%26Article.ID%3D642%26Category.ID%3D819&charset=%28detect+automatically%29&doctype=Inline&group=0>

Failed validation, 123 Errors

In summary, for reasons noted above and since the validator is a free tool, we recommend its use. The errors are noted in a list so the web page author can easily see what he has done wrong and correct them early in the design process of the page.

2.1.2 Browser Features

Testing a website simply using your browser can highlight a whole range of accessibility and usability issues.

1) Screen size / screen resolution testing

It is important to test your website by using a range of browser window sizes.

Action: We tested the website using a screen size by adjusting window size. We looked for and found the page design wrapping strangely or the need for horizontal scrolling.

Evaluation: The content is viewable at any size. We noted some unusual wrapping of text that is reported on in section 3.2.

2) Enlarging the font size

Action: Change the font size (larger and smaller) in the browser, and observe whether the page is still readable. We looked at:

Internet Explorer: View > Text Size > Larger

Mozilla / Netscape: View > Text Zoom > 120%

Evaluation: It is not possible to read the text at very-small, but it still works at the largest text font size. Items remain in their frame.

3) Is the site usable without images?

Can you still navigate and understand the pages when you can't see the images? Are the ALT tags appropriate.

Action: We set: Internet Explorer: Tools > Internet Options > Advanced, and select "Always expand ALT text for images" and deselect "Show Pictures" under Multimedia.

Evaluation: Yes the site is usable without images.

4) Does the site work without JavaScript?

Can you still navigate and understand the pages when JavaScript is turned off? We set:

Action: Internet Explorer: Internet Options > Security Tab bar > Custom Level > Disable Active scripting (at the end of the list).

Evaluation: One can navigate to read information, but scripts are necessary to use forms.

5) Can you use the site without using the mouse?

Can you navigate around all the hyperlinks and controls in a logical order? Can you still navigate to all parts of the site?

Action: Using only your keyboard, can you tab logically through all the hyperlinks, navigation mechanisms and form controls?

Evaluation: Tedious but possible.

We note an observation of the interface that is likely to discourage a user from proceeding. That is, the message below resides on the Debate contribution page (at the bottom) even when one is logged in as a user. If the user selects a subject (theme) at the sidebar, then they receive a box under that theme where one can make a contribution. It says the user does not have a right to make a contribution, that they are not logged in:

Du har ikke rettigheter til å legge inn nytt innlegg! Du må logge deg på for å kunne delta i debatten. Dersom du ikke har registrert deg som bruker tidligere, kan du gjøre det under 'Registrer deg her' til venstre.

2.1.3 Technical Accessibility Issues

A component of the accessibility of a webpage is the technical manner in which the html is coded. The WAI (Web Accessibility Initiative) have produced a set of accessibility guidelines, many of which can be tested using automated tools. The use of automated accessibility evaluation tools can help in the process of evaluating a website, but their use is not sufficient to represent a holistic accessibility evaluation. Automated tools can effectively be used to flag or highlight a potential problem, but can always be relied upon to diagnose the exact problem or indeed solution. We used free automated evaluation tool [Cynthia Says](#). We tested only the top-page of the d:t site. There were several failure areas. The feedback from this tool basically stated that alternative text was not provided for all links and images.

2.2 Accessibility and Usability Heuristic Evaluation

Accessibility heuristics provide a simple means by which to evaluate a website against a guideline or best practice advice. They are very useful for providing a mechanism to evaluate non-technical issues, matters of personal preference or other qualitative issues. The limitation of a heuristic evaluation is that it requires the evaluator to have some knowledge of what the potential issues might be, and to make the judgement on experience and / or expertise.

Taking one heuristic at a time, we evaluated the website and then made a judgment whether or not the site conformed to the heuristic. We awarded the site a point score using the following scale:

- Completely (4 points)
- Mostly (3 points)
- In some parts (2 points)
- Barely (one point)
- Not at all (0 points)

List of Accessibility Heuristic Guidelines:

1. Does the website have a clear, intuitive and logical navigation structure? **4**
2. Does the website have a clean, consistent and clear visual design? **4**
3. Does the site provide appropriate alternative descriptions for all visual elements? **2** (This based on the Cynthia Says results.)
4. Are all the website interactions, forms, navigation scripts accessible and usable? **3** (The responses to scripts were not always correct.)
5. Does the website use clear and simple language, appropriate for its audience? **2** (Some explanations were missing, such as where to add new topics and who can add new topics.)
6. Does the website provide alternatives for all multimedia and do these provide a source of appropriate alternative information? (There is no alternative. **0**) (There was only one way to enter data, and that is through the forms on the web page.)

Total Score= 15/30

List of Usability Heuristic Guidelines:

1. Does the website use established website conventions, like a site map or table of contents, contact information page, privacy information page and a clear home page? **2** (Contact information was missing, there was no site map.)
2. Is the website free of technical and content errors? **2** Do any of the links not work or the website pages fail to load correctly? (Registration failed to work after December 2007. The error message is noted in section 3.2.)
3. Does the website use clear and intuitive section, menu and button labels and / or icons to add navigation? **4**
4. Does the website provide a clear source of help and information, like a helpdesk email or FAQs? **0** – (There was no source of help, helpdesk, FAQ. Email at bottom, but not labeled to contact for help.)
5. Is the website content sufficiently broken down into manageable chunks (per page) and organised into logical sections? **4**

6. Does the website avoid unnecessary (or inappropriate) features which might include: frames, Flash, animation or java applets? **4**
7. Is the content accurate, current and appropriate for its audience? **2** – (Content on the page was not current. This is reported more fully in later sections.)

Also noted was that it is not possible to start a new debate unless you are registered as a politician. It is also difficult to see where to make additions, as the “add to debate” is at the bottom of the page.

Total Score = 18/35

2.3 JISC Framework Evaluation Conclusions

The design process of d:t was not transparent so that it is difficult to select a framework to evaluate the design process. A design process should clearly state project objectives, functionality and information needs. Then during system implementation, monitoring and evaluation should provide feedback into continual design. Therefore, this evaluation of d:t can be interpreted as providing benchmarks towards further design. In the next section we provide a more qualitative analysis for web site design. We use a Content Checklist approach to obtain a better understanding of the information contained in the site. This allows us to go beyond evaluation of accessibility features.

3 Evaluation of Content

We adopt a content checklist that consists of 6 criteria categories to evaluate the portal. The content check list provides questions so that the user can concentrate on answering these instead of coming up with the questions by themselves. The drawback with check lists are that sometimes the users may feel that some key points are missing. Also, not everything can be answered with a yes or no. The idea of the checklist is that the greater number of times you answered yes, the more likely the site is of higher informational quality. This evaluation of the d:t portal resulted in 16 times Yes, and 13 times No. We conclude after using this framework that one of the major faults was that the page wasn't updated on a regular basis. Updates ceased almost entirely after December 2007, but even under the main usage period (during the fall election 2007) it did not appear to have an active editorial staff. By using this checklist the website developers can identify issues to improve the site.

3.1 Checklist for Evaluating Web Sites - Description

Evaluation process: List of questions to help you evaluate a Web Page

- Yes or No
- The greater number of times you answered **yes**, the more likely the page is of higher informational quality.

3.1.1 Six criteria:

Authority

Purpose

Coverage

Currency

Objectivity

Accuracy

Authority

Authority reveals that the person, institution or agency responsible for a site has the qualifications and knowledge to do so.

- Is it clear who developed the site?
- Has the author clearly provided contact information?

Purpose

The author should be clear about the purpose of the information presented in the site. Some sites are meant to inform, persuade, state an opinion, entertain, or parody something or someone.

- What is the purpose of the site and does the content support it?
- Are the links appropriate for the site?

Coverage

One author may claim to present comprehensive coverage of a topic while another may cover just one aspect of a topic.

- Are the topics explored in depth?
- Is the site filled with links to other sites rather than its own content and information?

Currency

How current the information presented is, and how often the site is updated or maintained.

- Are the links up-to-date?
- Is the date the information was first written provided?

Objectivity

Objective sites will present information with a minimum of bias, without the intention to persuade.

- Is the information presented with a particular bias?
- Is the site trying to explain, inform, persuade, or sell something?

Accuracy

It is the responsibility of the reader to beware of the information presented. Be sure to differentiate fact from opinion.

- How reliable is the information? (If the author is affiliated with a known institution, this could be a clue.)
- From the reading you have already done on the subject does the information on the site seem accurate?

3.1.2 Checklist for Evaluating Web Sites

Title of Web site: d:t Molde

URL: <http://www.molde.demokratitorget.no/Modules/Default.aspx>

Date Evaluated: 2008-03-10

Authority

Authority reveals that the person, institution or agency responsible for a site has the qualifications and knowledge to do so.

	Yes	No	
Is it clear who developed the site?		X	<i>On the bottom of the page it says that it is owned by Molde Municipality in cooperation with ErgoGroup AS. However, it doesn't say who made the site.</i>
Has the author clearly provided all contact information including: e-mail address, snail mail address, phone number, and fax number?		X	<i>Again, on the bottom of the page there is a link that says "Demokrati Redaktør", when you hover the mouse over the link you see that it's an email-address. This is the only contact information we can find on the site.</i>
Is the site supported by an organization or a commercial body?	X		<i>The site is owned by Molde Municipality.</i>

Purpose

The author should be clear about the purpose of the information presented in the site.

Some sites are meant to inform, persuade, state an opinion, entertain, or parody something or someone.

	Yes	No	
What is the purpose of the site and does the content support it?	X	X	<i>The purpose of the site is to give people more information about the different political parties and to create online debates. It seems like the main goal was to get the people engaged in politics before the election in 2007, so this is kind of outdated now. The core values of the different political parties are still the same, but many new things may have been added since 2007.</i>
Does the domain name of the site indicate its purpose?	X		http://www.molde.demokratitorget.no/Modules/Default.aspx <i>Demokratitorget is a part of the URL so we can assume that it has something to do with democracy. By also having the name of the town we know that it has relevance to the democracy in Molde.</i>
Is the site well organized and focussed?	X		<i>Most of the articles and discussions on the site are quite old, so to keep people interested, they should update their pages on a more regular basis. At first glance the page seems well organized with relevant links and so on. But when we explored them we found several faults, the search function for politicians didn't work well. We couldn't find the towns mayor! Overall the site is well organized: Links to the different parties, debates, politicians, election.</i>
Are the links appropriate for the topic of the site?	X		<i>The page has links to the different political parties, to debates, search for politicians, about democracy. So most of the links is quite appropriate for the topic. However the information isn't up to date.</i>
Are the links evaluated at all?	X		<i>The links seem to be working correctly, except from the picture on the main page, "Lokalvalg 2007", that link doesn't work.</i>
Is the information geared toward a specific audience (students, scholars, general, etc.)		X	<i>We think the site is created to get the people of Molde more engaged in politics. From the content of the site we can't define any specific group of people.</i>

Coverage

It is often difficult to assess the extent of coverage since the depth in a site, through the use of links, can be infinite. One author may claim to present comprehensive coverage of a topic while another may cover just one aspect of a topic.

	Yes	No	
Does the site claim to be comprehensive?		X	<i>The site doesn't claim anything at all. What we miss is a little more information on the main page; some information about the content on the page, purpose etc.</i>
Are the topics explored in depth?		X	<i>Information about the political parties is just an overview. The interest in the debates is quite low; most of them have only one contribution. The only topics that is explored in depth are the howto links: What do we elect, who can vote, where can I vote etc.</i>
Does the site provide its own information instead of depending on outside links?	X		<i>Most of the information on the site is accessed by following internal links.</i>
Does the site have relevant outside links?		X	<i>The only outside links we can find is to Molde municipality and to ErgoGroup AS. Molde municipality is off course relevant, but we think there should be more than one link to answer yes on this question.</i>

Currency

The currency of the site refers to: 1) how current the information presented is, and 2) how often the site is updated or maintained. It is important to know when a site was created, when it was last updated, and if all of the links are current.

	Yes	No	
Is the date the information was placed on the web given?	X		<i>It seems like the date is given in most of the articles, and in all the debate contributions.</i>
Are the links up-to-date and reliable?	X	X	<i>Most of the links is not up-to-date. It seems like this page only was meant to support the election in 2007, so most of the information on the page is old. The core values of the political parties haven't changed, but still, there could have been some updates. The links are quite reliable; this is because most of the links are internal, though it links to pages with old information. The "Lokalvalg 2007" picture on the top of the mainpage has a link that is not leading anywhere.</i>
Is the information timeless rather than trend-related so that its usefulness is not limited to a certain time period?		X	<i>In democracy things changes all the time, so to keep people interested in this page, the politicians will have to post more articles and debate contributions. It seems like the politicians forgot this after the election in 2007.</i>
Is the site fully developed? (ie. No construction signs)	X		<i>The site seems to be fully developed, can't find any construction signs!</i>

Objectivity

The objectivity of the site should be clear. Beware of sites that contain a certain bias. Objective sites will present information with a minimum of bias, without the intention to persuade.

	Yes	No	
Is the information presented without a particular bias?	X		<i>There are information about all the political parties who where attending the election in 2007. The articles and debates will probably be presented with a bias, but posting these is open for all the parties, so we think this site is neutral.</i>
Does the information avoid trying to sway the audience?		X	<i>On this page the different political parties have an opportunity to present their ideas and why the people should vote for them. So all the parties are trying to sway the audience their way!</i>
Does the site avoid advertising that may be a conflict of interest with the content?	X		<i>The site hasn't any advertising except from the advertising of the political parties, and that's not a conflict of interest with the content on this site.</i>
Does the site avoid trying to persuade or sell something?	X		<i>The site isn't trying to sell something, and to say that it tries to persuade people to vote on a certain political party would be wrong. The different parties have the possibility to present themselves and they of course try to persuade the people to vote on them, but the site in general doesn't try to persuade the people to vote for a given party.</i>

Accuracy

There are few standards available on the web to verify the accuracy of information. It is the responsibility of the reader to beware of the information presented. Be sure to differentiate fact from opinion.

	Yes	No	
Is the information reliable? If the author is affiliated with a known institution, this could be a clue.	X		<i>The debate contributions have a picture and a name of the one who wrote them. When clicking on the name the link brings you to a presentation page of the contributor. We thought that we should try to register so that we could contribute ourselves, but that didn't work. If people can register with a nickname or if they not are affiliated with i.e. a political party, the reliability quickly goes down.</i>
If statistics and other factual information are presented, are proper references given for the origin of the information?		X	<i>One of the candidates for mayor wrote an article where he talked about how many representatives the different parties had in the community. Maybe here he could have put in a link to the municipality's homepage? We also found a link that was meant to lead to the results of the election in 2007, but we couldn't find any information there.</i>
From the reading you have already done on the subject, does the information on the site seem accurate?		X	<i>Here the answer is no, and that's because all the debate contributions are old. This site would have been much more interesting if the information was up-to-date. The information about the different parties isn't what we would call accurate, it isn't wrong off course, but it's more an overall overview of the parties.</i>
Is the information provided comparable to other sites on the same topic?	X		<i>You can go to the different parties' own homepages and then you probably can compare what they write there and what they write on the d:t Molde site. Some of the articles could probably be compared to the community's homepage, but the info is old, so it may not be there anymore.</i>
Does the text follow basic rules of grammar, spelling and composition?	X		<i>There isn't very much on this site, but overall it seems like it follows the rules, some typos though.</i>
Is a bibliography or reference list included?		X	<i>No, we couldn't find any.</i>

3.1.3 Overall opinion of website base don results of checklist:

YES: 16

NO: 13

“The greater number of times you answered **Yes**, the more likely the page is of higher informational quality.”

As you can see we answered yes more than we answered no, and that’s because the site itself isn’t so bad. One of the major faults of this site is that it isn’t updated on a regular basis; the people aren’t interested in yesterday’s news. To gain people’s interest the discussions must catch their attention and tempt them to answer. Also the political parties must post contributions of interest for the public. Another big fault is the missing contact information on the site. If the site’s visitors want to contact the person in charge of the website, it is almost impossible to find any information about how to contact him. To find the e-mail address for the director of the page you’ll have to scroll all the way to the bottom of the page, and you don’t see that it is an e-mail address before you hold your mouse over “Demokratiredaktør”.

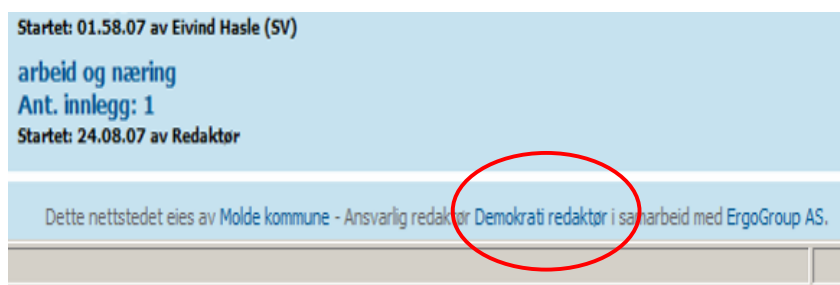

Figure 3. Contact person is not visible

According to the book *Prioritizing Web Usability*, by Jacob Nielsen and Hoa Loranger (2006), you should avoid scrolling. Contact information could have been placed in the menu at the top of the page, and then the scrolling would have been avoided. By doing this they could have made it easier for the user to get in touch with the webpage administrator. In the screenshot you see that the site is owned by Molde municipality, this is also something they could have put higher up on the page. We think that using a checklist is a good method to help users evaluate a web page. The check list provides questions so that the user can concentrate on answering these instead of coming up with the questions by herself. The checklist covers 6 criteria’s of different questions, which is

suitable not only for d:t Molde's site, but also for other sites. The drawback of the checklist is that sometimes we felt that our answer was both yes and no. By using a graded scale (from 1 to 4) for evaluating, we could give a more accurate answer.

3.2 Example screenshots from d:t Molde

Some screenshots from the d:t Molde web portal were taken. These show some of negative aspects or issues with the site.

1. Tried to register on the site by clicking on the link below (taken 10.03.08):

Answer:

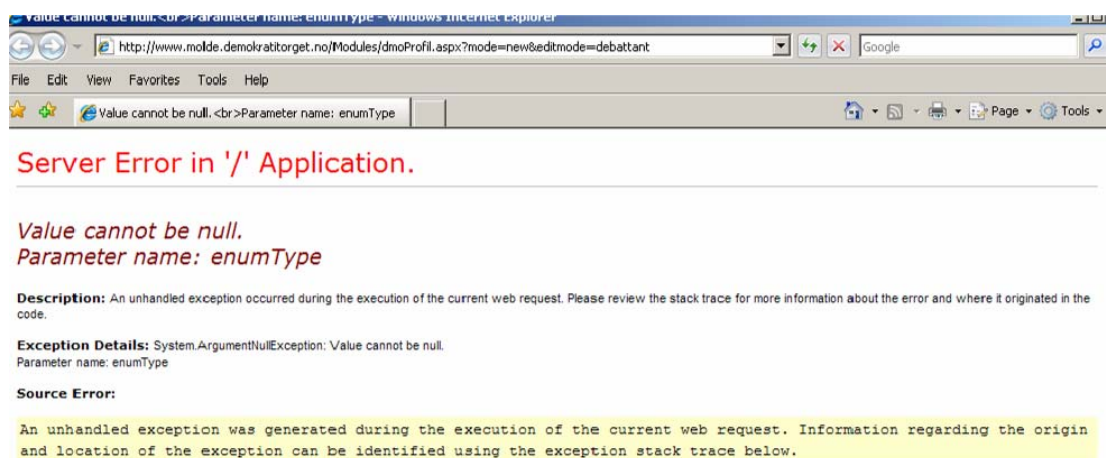
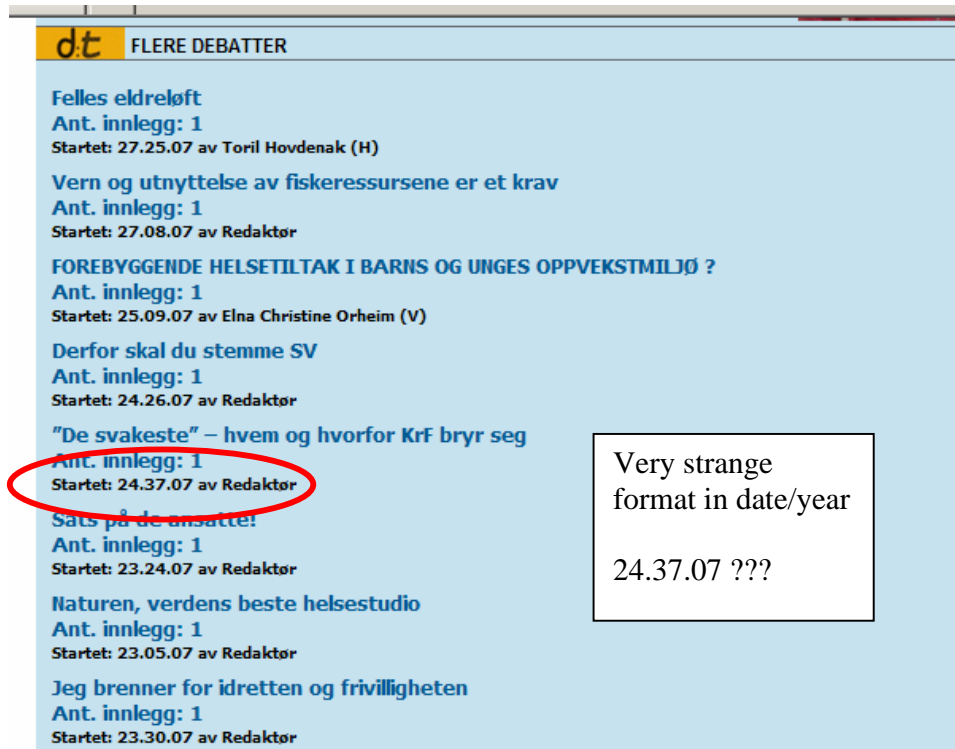

Figure 4. Trying to register

It looks like this site is no longer active. We tried to register several times from February and up to March 2008. We received the same error message every time we tried. When we went to the homepage to Molde Municipality (www.molde.kommune.no), we found that they had removed the link from their site.

2. Error in the date/time format

The screenshot shows a forum page with a header "dt FLERE DEBATTER". The forum posts are listed with their titles, number of replies, and start dates. The date "24.37.07" is circled in red, and a callout box points to it with the text "Very strange format in date/year" and "24.37.07 ???".

Title	Ant. innlegg	Startet
Felles eldreloft	1	27.25.07 av Toril Hovdenak (H)
Vern og utnyttelse av fiskeressursene er et krav	1	27.08.07 av Redaktør
FOREBYGGENDE HELSETILTAK I BARNS OG UNGES OPPVEKSTMILJØ ?	1	25.09.07 av Elna Christine Orheim (V)
Derfor skal du stemme SV	1	24.26.07 av Redaktør
"De svakeste" – hvem og hvorfor KrF bryr seg	1	24.37.07 av Redaktør
Sats på de ansatte!	1	23.24.07 av Redaktør
Naturen, verdens beste helsestudio	1	23.05.07 av Redaktør
Jeg brenner for idretten og frivilligheten	1	23.30.07 av Redaktør

Figure 5. Format error

3. No consistency in fonts / text:

Figure 6. Text wrapping error

4. The search function on the site doesn't work as expected:

Figure 7. Search function failure

5. Old and outdated information on the site:

dt INFORMASJON

Når er valget?

Valgdagen for kommune- og fylkestingsvalget 2007 er **mandag 10 september 2007**.

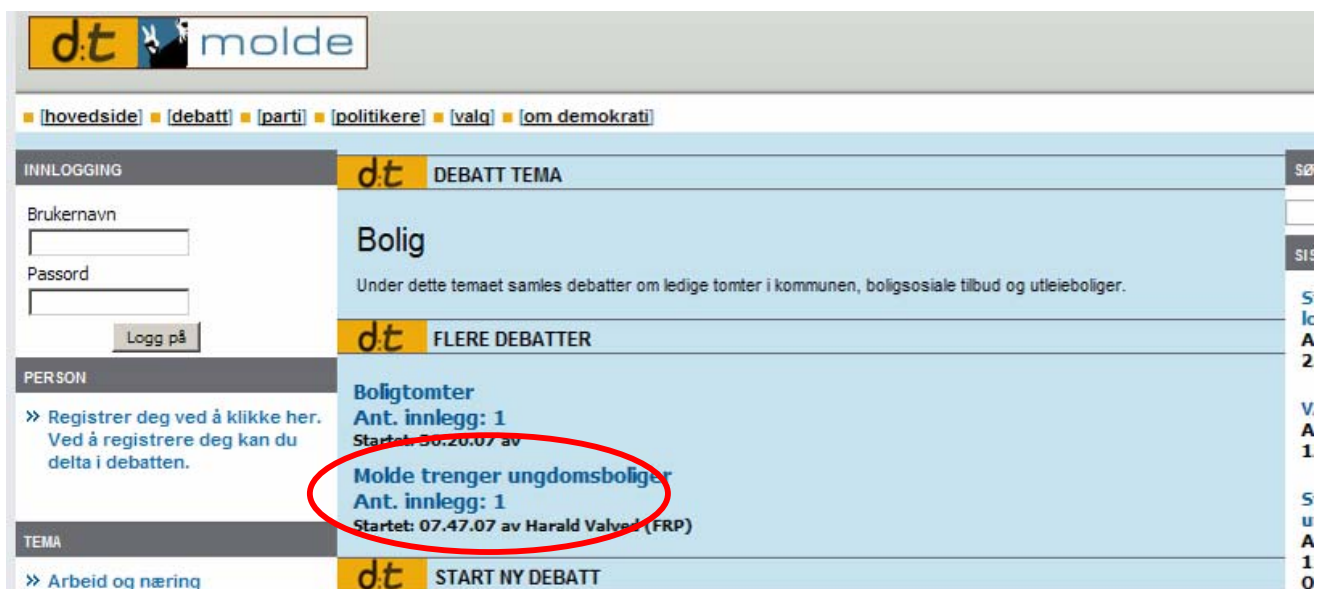
Velgere som ønsker det, kan avgi forhåndsstemme. Forhåndsstemmegivningen innenriks starter 10. august og varer frem til siste fredagen før valgdagen. Det er kommunene som er ansvarlig for å ta i mot forhåndsstemmer. Valgstyret bestemmer hvor forhåndsstemmegivningen skal foregå, typisk rådhuset, servicesenteret og liknende. Det er mulig å forhåndsstemme i hvilken som helst kommune, dvs. også andre steder enn der vedkommende bor. Stemmegivningen sendes i posten til velgerens hjemkommune.

Velgere som bor i utlandet, eller som oppholder seg i utlandet på valgdagen, kan forhåndsstemme fra 1. juli. Forhåndsstemmer utenriks avgis som hovedregel til en stemmemottaker på en utenriksstasjon. Dersom det ikke er mulig å oppsøke en stemmemottaker, er det adgang til å ordne stemmegivningen på egen hånd og stemme ved brevpost.

Figure 8. Not timely information

It has been a while since the election now; they should have removed this from their site. When people see this they assume that this is a site that was made for the election in 2007 and not a site that has any relevance today.

6. No activity under posts / debates

dt molde

■ [hovedside] ■ [debatt] ■ [parti] ■ [politikere] ■ [valg] ■ [om demokrati]

INNLOGGING

Brukernavn

Passord

Logg på

PERSON

» Registrer deg ved å klikke her. Ved å registrere deg kan du delta i debatten.

TEMA

» Arbeid og næring

dt DEBATT TEMA

Bolig

Under dette temaet samles debatter om ledige tomter i kommunen, boligsosiale tilbud og utleieboliger.

dt FLERE DEBATTER

Boligtomter
 Ant. innlegg: 1
 Startet: 06.20.07 av

Molde trenger ungdomsboliger
 Ant. innlegg: 1
 Startet: 07.47.07 av Harald Valves (FRP)

dt START NY DEBATT

Figure 9. Inactive debates

In about every post there were no answers and no debate at all. It looked like some politicians posted out a contribution, but no one answered them.

3.3 Suggestions

Developers of the website could include a web survey to users to evaluate the page by using a content checklist. This would give a more accurate view of how the users experience the site rather than an IT-person who sees the page with “IT-eyes”. By comparing the surveys from the users, the website author could see what the majority of the users didn’t like. In addition there can be open questions where the users could make suggestions, such as:

- What do users want on the site, what is missing?
- Can something be improved?

One thing we felt that is significant in system design but was not focused on in the evaluation frameworks is usability. Nielsen and Loranger (2006) suggest that to obtain usability that the focus should be on the users and what the users expect of the website. When a user visits a website he anticipates finding for example the search field in the upper right corner of the page. The logo of the page should be in the upper left corner, scrolling should also be avoided; if you look at e.g. www.vg.no , they now have begun to write this over the pictures in their articles: “*The article continues below the picture*”. Before they did this, many would have thought that the picture was the end of the article!

Another suggestion for the design process of the portal would be to collect statistics on user visits, for example using Google analytics. It’s essential that people can find the site if it is to be used. By using Google one would gain statistics of visits to the website, on a day, month etc. Here site maintainers could also see where the users came from, which word they used if they came by a search and so on. By analysing these results it is possible to improve the site so that more people visit the site.

4 Conclusion

By looking at all the results from the different frameworks we can see that the owners of this site have much work to do if they want this page to be good and to get people to use this page. The JISC framework focuses on accessibility but not on content. Therefore we tried the Content Checklist. Using the Content Checklist it was sometimes difficult to choose between strictly “yes” or “no”. The W3C Markup Validator is perhaps too technical for many users to use, but we feel that it is an important tool for a webpage author to use before posting pages. All the frameworks were good tools, but they all had their advantages and disadvantages. By combining different frameworks it is easier to get a better view of the site in its entirety. By only using the content check list the user might think that he has a great page since he got more yes’s than no’s. Instead the checklist could be applied with a grading scheme. Finally, different evaluators can have different opinions, so it is useful to obtain feedback from other stakeholders. This could be done by placing a Content Checklist or similar feedback form on the portal.

After evaluating this site the student evaluators made the following comment. They had not known the entire funding history of the project. They stated,

“We have noticed that it looked like Molde Municipality was “forced” to use the d:t site. They seemed to have received contribution from the government, but do they really want to use it. The page doesn’t have an active Web Administration, and nobody takes responsibility to add new things on the page. It seems like people don’t invest time and resources into the project anymore. Looks like the page isn’t active, because the links are removed from the Molde municipality home page, and new users cannot register anymore (get an error message).”

We last suggest the web site could have been much more directed at the young generation in Molde by including more tools that youth use on other popular sites.

Tools that could have been used to make the d:t site more active:

- Weblog or a wiki
- Chat
- Find out who are online (instant messaging)
- Quizzes with prizes to win
- Interactive games or presentations which encourages the youths' interests for politics
- What political party are you? You can start your own community or group within the wiki?
- RSS feed
- Different topics each week

A good example of a site that includes many such features and receives active involvement from young people in Molde is www.aktivmolde.no.

References

Demokratitorget Molde

<http://www.molde.demokratitorget.no/Modules/Default.aspx>

Molde Municipality

www.molde.kommune.no

Joint Information Systems Committee (JISC) Framework, Accessed December (2007)

http://www.techdis.ac.uk/index.php?p=3_6_20051905120529_1

W3C Validator

<http://validator.w3.org/>

<http://validator.w3.org/about.html>

<http://validator.w3.org/docs/why.html>

www.wikipedia.org/w3c

Criteria for Evaluating Web Sites from Dalhousie University Library (1999), Halifax, Canada, Accessed: March 2008.

<http://www.library.dal.ca/how/method.htm>

<http://www.library.dal.ca/how/check2.htm>

Web usability

Jakob Nielsen and Hoa Loranger (2006) *Prioritizing Web Usability*, New Riders Press, Berkeley CA ISBN 0-321-35031-6